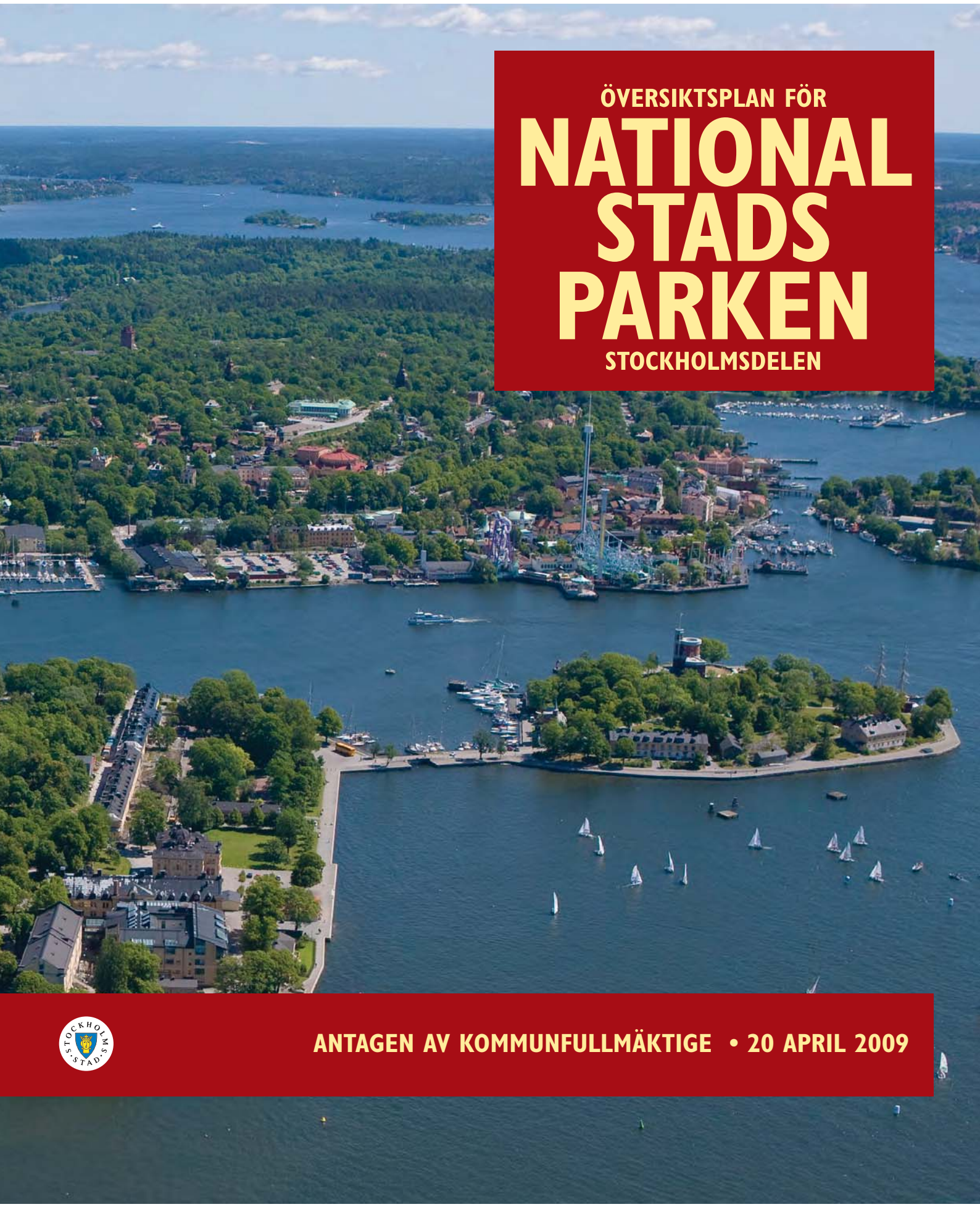

ÖVERSIKTSPLAN FÖR

NATIONAL STADS PARKEN

STOCKHOLMSDELEN

ANTAGEN AV KOMMUNFULLMÄKTIGE • 20 APRIL 2009

Förord

Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är den första och hittills enda nationalstadsparken i Sverige. Området pekades ut genom riksdagsbeslut 1994 och ett unikt lagskydd infördes. Cirka 2/3 av området är beläget i Stockholm.

Nationalstadsparkens historiska landskap har nationell betydelse och området har med sin unika blandning av forskning och utbildning samt kultur, nöjen och rekreationsvärden mycket stor betydelse för Stockholms attraktionskraft och utveckling.

Översiktsplanen, som omfattar Stockholms del av Nationalstadsparken, antogs av kommunfullmäktige den 20 april 2009. Planen ger vägledning för beslut om markanvändning, bebyggelse och anläggningar. Den kompletterar andra program och planer för Nationalstadsparken som har fokus på att vårda och förvalta områdets värden.

Planen är en ändring och fördjupning av stadens gällande översiktsplan, Översiktsplan 99. Arbetet med att ta fram en ny kommunomfattande översiktsplan pågår och enligt det utställda förslaget till översiktplan ska denna översiktsplan för Nationalstadsparken fortsätta att gälla som en fördjupning även inom den nya planen.

I en särskild förordning har regeringen i februari 2009 gett området det formella namnet Kungliga nationalstadsparken.

Stockholm i juni 2009

Arne Fredlund
t.f. stadsbyggnadsdirektör

Översiktsplanen för Nationalstadsparken – stockholmsdelen har tagits fram inom Stockholms stadsbyggnadskontor.

Styrgruppen för arbetet har bestått av Arne Fredlund, Eva Henström och Torsten Malmberg, Stadsbyggnadskontoret, samt av Anders Berglund, Exploateringskontoret.

Projektledare har varit Cristina Björn tillsammans med Ulrika Egerö och Eva Widergren. För kartarbetet har Gunilla Lundstedt svarat. Flera medarbetare inom stadsbyggnadskontoret har deltagit i arbetet.

Innehåll

Inledning	5
UTGÅNGSPUNKTER	**6**
Nationalstadsparkens lagskydd	6
Mål för översiktsplanen	7
Framtidsperspektiv på Nationalstadsparken i staden och regionen	8
Nationalstadsparkens särskilda värden	10
Planer, program och ägarförhållanden	18
VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING	**22**
Nationalstadsparkens grunddrag	22
Infrastruktur inom Nationalstadsparken	28
Nationalstadsparkens gräns och omgivningar	31
TIO OMRÅDEN INOM NATIONALSTADSPARKEN	**33**
Norra Djurgården	34
Haga-Brunnsviken	38
Ladugårdsgärde-Kaknäs	42
Södra Djurgården	47
Vetenskapsstaden	50
Idrottsparken	56
Gärdesstaden	59
Museiparken	62
Evenemangsparken	65
Skeppsholmen	69
ATT GENOMFÖRA ÖVERSIKTSPLANEN	**72**
Konsekvenser – behovet av miljöbedömning	72
Redovisning av uppdrag om naturreservat	73
Närmare planering och åtgärder	73
BILAGOR	
1. Om Nationalstadsparkens lagskydd	75
2. Referenser – underlagsmaterial	79
3. Länsstyrelsens granskningsyttrande 2008-06-13	80

Översiktsplanens karta ligger inbladad i rapporten.

Kungliga nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården

inom Solna, Stockholm och Lidingö

Nationalparken är den första och hittills enda i landet. Den ligger till ca 2/3 i Stockholm och ca 1/3 i Solna med en mindre del i Lidingö. Det är ett stort område med starkt varierat innehåll. Från Sörentorp i norr via Ulriksdal, Haga, Brunnsviken och Djurgården till Fjäderholmarna i sydost är det hela 13 km.

Hela Nationalstadsparken	**26 km²**
Land (mindre sjöar och våtmarker ingår)	18 km²
Större vattenområden	8 km²

Stockholmsdelen	**17,5 km²**
Land (mindre sjöar och våtmarker ingår)	12,5 km²
Större vattenområden	5 km²

Inledning

Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården utgör sedan 1995 nationalstadspark. Det är den första och hittills enda nationalstadsparken i landet. Området skyddas genom bestämmelser i miljöbalkens 4 kapitel och utgör riksintresse.

Nationalstadsparken ligger till ca 2/3 i Stockholm och ca 1/3 i Solna med en mindre del i Lidingö.

Stadsbyggnadskontoret har på stadsbyggnadsnämndens uppdrag tagit fram en översiktsplan för Stockholms del av Nationalstadsparken. Planen utgör formellt en ändring och fördjupning av Stockholms gällande översiktsplan, Översiktsplan 99.

Planen kompletterar andra planer och program som tas fram för Nationalstadsparken – av Solna stad, Länsstyrelsen och Kungl. Djurgårdens Förvaltning.

Översiktsplanens roll är att ge vägledning för beslut

Översiktsplanens syfte är att ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden och hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras.

Vid införandet av Nationalstadsparkens lagskydd förutsattes att Solna och Stockholm skulle utveckla sina översiktsplaner som stöd för tillämpningen av lagskyddet.

Samråd, utställning och antagande av planen

Arbetet med översiktsplanen för Nationalstadsparken följer bestämmelserna i 4 kapitlet plan- och bygglagen om samråd, utställning och slutligen antagande av planen i kommunfullmäktige.

Samråd hösten 2006

Samråd om ett förslag till översiktsplan genomfördes under tiden 28 juni–1 november 2006.

Synpunkter lämnades av stadens nämnder, bolag och råd, av Länsstyrelsen, statliga och regionala myndigheter, fastighetsägare och förvaltare, verksamhetsutövare, intresseorganisationer och enskilda. Samrådet bekräftade ett stort intresse och engagemang för Nationalstadsparken.

Resultatet av samrådet redovisades för stadsbyggnadsnämnden den 14 juni 2007 och nämnden gav kontoret i uppdrag att ställa ut ett bearbetat förslag till översiktsplan.

I rapporten *Samrådsredogörelse*, SBK 2007:7, finns sammanställt resultatet av samrådet med stadsbyggandsnämndens beslut och stadsbyggnadskontorets utlåtande.

Utställning och beslut i stadsbyggnadsnämnd och kommunfullmäktige

Förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken ställdes ut för granskning under tiden 11 mars–14 maj 2008.

Ett 30-tal yttranden inkom. Resultatet av utställningen redovisades i stadsbyggnadskontoret utlåtande med förslag till några förtydliganden och kompletteringar av utställningsförslaget.

Stadsbyggnadsnämnden godkände det slutliga förslaget till översiktsplan den 11 september 2008. Kommunfullmäktige antog översiktsplanen den 20 april 2009.

Resultatet av utställningen med besluten om översiktsplanen i stadsbyggnadsnämnden och kommunfullmäktige redovisas i rapporten *Beslut – utställning och antagande*, SBK 2009:7.

Länsstyrelsens granskningsyttrande vid utställningen

Nationalstadsparken utgör riksintresse enligt miljöbalken varför Länsstyrelsen har särskilt ansvar att tillse att översiktsplanen tillgodoser riksintresset. Länsstyrelsen har följande anmärkningar.

Planens översiktliga karaktär påverkar planens värde som underlag för detaljplan eller tillståndsprövning. Tillkommande åtgärder förutsätts utföras på ett sådant sätt att riksintressena tillgodoses.

Det är ett starkt samhällsintresse att området för vetenskap och forskning kan utvecklas, och Vetenskapsstaden i första hand utnyttjas för utveckling av kunskapsinstitutionerna med hänsyn till det mycket begränsade utrymmet.

Planens markering av olika områdeskaraktärer ger underlag för kommande prövningar av åtgärder. Lagtexten i 4 kap 7 § miljöbalken omfattar hela parken och de mer exakta avgränsningarna av delområden måste göras i samband med kommande detaljplanering och tillståndsprövning utifrån lagskyddets formulering.

Länsstyrelsen har ingen invändning mot på vilket sätt Nationalstadsparkens gräns har redovisats i planen.

Länsstyrelsens anmärkningar i övrigt avser övriga riksintressen, miljökvalitetsnormer och hälsa och säkerhet.

Granskningsyttrandet i sin helhet är bifogat i planen, se bilaga 3.

UTGÅNGSPUNKTER

Nationalstadsparkens lagskydd

Lagskyddet i miljöbalken*

Nationalstadsparken utgör ett riksintresse med ett särskilt skydd i miljöbalken.

Lagskyddet syftar till att långsiktigt slå vakt om helheten i ett historiskt landskap. Nationellt och även internationellt har Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden lyfts fram som enastående.

Lagskyddet är unikt. Genom att det hanterar helheten i ett historiskt landskap omfattar det både natur- och parklandskap och mer exploaterade områden. Lagbestämmelsen skyddar områdets värden när förändringar aktualiseras genom planer, bygglov eller när andra tillståndspliktiga åtgärder prövas enligt väglag, ellag, miljöbalk m.fl. lagar. Bestämmelsen formulerar krav på markanvändning och utveckling med stoppregler för åtgärder som innebär intrång eller skada. Åtgärder i områden som direkt gränsar till Nationalstadsparken kan också beröras.

Lagskyddet behandlar inte frågor om vård och skötsel eller utveckling av områdets värden.

I förarbetet, proposition 1994/95:3 Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården, redovisar regeringen intentionerna med lagskyddet, dess bakgrund och innebörd.

I bilaga 1 återges vissa utdrag ur propositionen tillsammans med utdrag ut Regeringsrättens domar där åtgärders förenlighet med lagskyddet prövats.

* En ändrad lydelse av lagskyddet för nationalstadspark i miljöbalken trädde i kraft den 1 maj 2009.

NATIONALSTADSPARKENS LAGSKYDD I 4 KAPITLET MILJÖBALKEN

För Nationalstadsparken gäller
”Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.”

För åtgärder utanför Nationalstadsparken gäller
”Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdets natur- och kulturvärden.”

Mål för översiktsplanen

Nationalstadsparkens historiska landskap har unika värden. Området fyller även viktiga funktioner i staden och regionen, för boende och besökare. Nationalstadsparken har med sin unika blandning av forskning och utbildning samt kultur, nöjen och rekreationsvärden mycket stor betydelse. Det innehåller mycket av det som drar besökare till staden och utgör ett viktigt rekreationsområde för storstadens innevånare.

Översiktsplanens ger vägledning för Nationalstadsparkens utveckling

Som stöd för tillämpningen av lagbestämmelserna om Nationalstadsparken förutsattes vid lagregleringen att Stockholm och Solna utvecklar sina översiktsplaner. Uppgiften för planeringen ansågs vara att närmare avgränsa de områden inom Nationalstadsparken som bör skyddas som parklandskap eller naturmark liksom de som präglas av mer omfattande bebyggelse, och där det behövs klara och enkla regler för nödvändiga förändringar, upprustningar och i vissa fall kompletteringar av byggnader och anläggningar. Bakgrunden är att natur- och kulturvärden har olika tyngd i olika delar av Nationalstadsparken, samtidigt som området i sin helhet är av riksintresse.

Översiktsplanen uppmärksammar Nationalstadsparkens värden och olika områdens karaktär. Planen är avsedd att ge vägledning för frågor om markanvändning och utveckling inom Nationalstadsparken.

Anspråken på området är stora idag och kommer också att förbli stora med motsättningar mellan olika intressen som en naturlig följd. Översiktsplanen blir viktig hjälp för ställningstaganden i enskilda frågor. Målsättningen är att de åtgärder som aktualiseras ska bli lättare att ta ställning till med översiktsplanens helhetsperspektiv som stöd.

MÅL FÖR ÖVERSIKTSPLANEN

• Översiktplanens mål är att ge vägledning för att bevara och vidareutveckla Nationalstadsparken som ett levande historiskt landskap i staden och regionen.

Framtidsperspektiv på Nationalstadsparken i staden och regionen

Stockholm växer

Stockholm och stockholmsregionen växer och kommer att växa framöver. Invånarantalet beräknas enligt de senaste prognoserna att öka från dagens 790 000 till närmare 1 miljon år 2030. För Solnas del bedöms invånarantalet öka från dagens ca 60 000 till 80 000. I Stockholm – Mälarregionen beräknas befolkningen öka till närmare 3,5 miljoner år 2030.

Fler bostäder och fler arbetsplatser planeras i Nationalstadsparkens direkta närhet. Idag bor cirka 160 000 stockholmare inom 1 km gångavstånd från området, och antalet kommer att öka på sikt.

Anspråken på Nationalstadsparken som unik tillgång i staden och i regionen kommer därmed att öka; turistattraktioner får större underlag, universitet och högskolor utvecklas, trycket på rekreationsområden ökar.

Regionen utvecklas runt om Nationalstadsparken

Med stadens och regionens strategi att främja en hållbar utveckling genom att hushålla med mark och bygga staden inåt, kommer stadsbygden omkring Nationalstadsparken på sikt att förtätas. Flera områden runt Nationalstadsparken är från regional synpunkt väl lämpade för ett mer intensivt markutnyttjande.

Stockholm, Solna och Sollentuna redovisar i sina översiktsplaner blivande stadsutvecklingsområden i direkt anslutning till Nationalstadsparken. I Stockholm ligger tre stadsutvecklingsområden intill Nationalstadsparken: Norra station, Husarviken och Värtan-Frihamnen.

Vetenskapsstaden utvecklas

Vetenskapsstaden har idag sin tyngdpunkt i Stockholms universitet och Kungl. Tekniska Högskolan (KTH). Inom och utanför Nationalstadsparken finns ytterligare universitets- och forskningscentrum, bl.a. utmed Valhallavägen och västerut mot Karolinska Universitetssjukhuset och Karolinska Institutet. Idag finns ca 50 000 studenter inom det större området. Tillsammans med ca 6000 forskare och övriga anställda verkar sammanlagt ca 80 000 personer inom området.

Idag arbetar Stockholms stad tillsammans med Solna för att utveckla området Karolinska-Norra Station för biomedicin och bioteknik. Genom bl. a. överdäckning av Norra Länken och Värtabanan skapas här möjligheter att binda samman innerstaden med institutionsområdena i Solna samt etablera en Norrtullplats som ny infart till innerstaden.

Vetenskapsstaden är ett nationellt viktigt område, vars betydelse växer med utvecklingen av kunskapssamhället. I stadens vision för 2030 – ”Ett Stockholm i Världsklass”, har universiteten och högskolorna i området, tillsammans med bl.a. Uppsala Universitet, utvecklats till världens främsta område för ”Life Science”. Nya forskningsdiscipliner har vuxit fram ur den kreativa samverkansmiljön i bl.a. Karolinska-Norra Station. Ett nytt Finanscentrum har även etablerats i Värtan. Läget inom och nära Nationalstadsparkens historiska landskap med Djurgården, Hagaparken och Brunnsviken är en unik tillgång i universitetsmiljön.

Utbildnings- och forskningsområdena behöver framöver sammanbindas med goda kollektiva kommunikationer.

STADSUTVECKLINGSOMRÅDEN I OMGIVNINGARNA

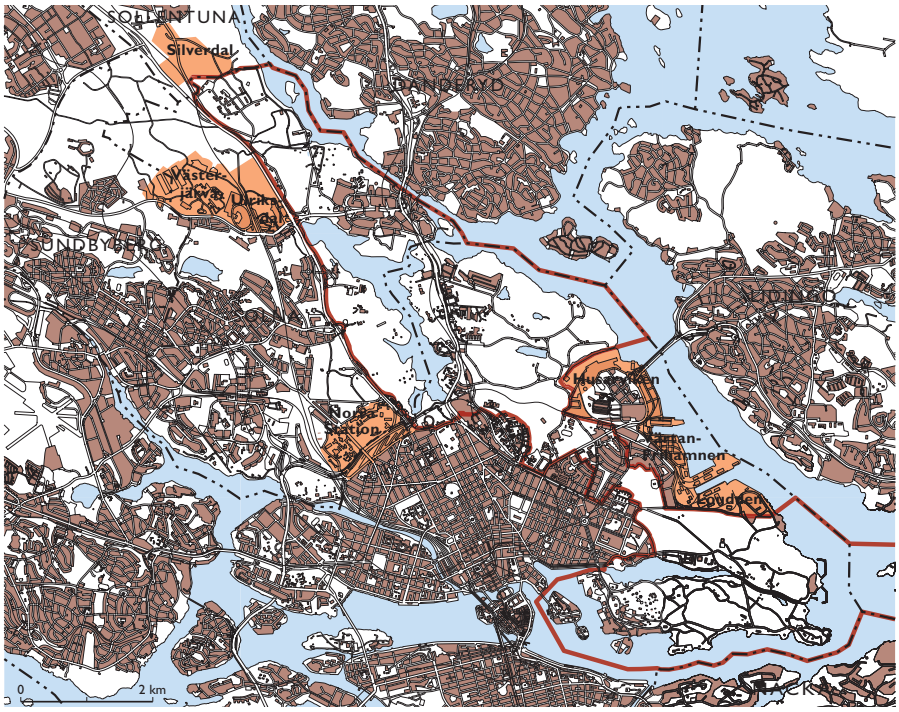

Fler besökare och turister till Nationalstadsparken

Stockholm har ett starkt och gott rykte som en trygg och upplevelserik stad. Denna utveckling vill staden förstärka. Stadens kulturhistoriska kvaliteter, den vackra staden på vattnet och den närhet till natur och rekreationsområden som staden kan visa upp utgör i detta sammanhang ovärderliga kvaliteter som behöver värnas och utvecklas.

Stadens målsättning är att Stockholm år 2030 ska vara en världsberömd upplevelsestad och en bas för turismen i Östersjöområdet. I detta sammanhang är Nationalstadsparken ett viktigt område med bl.a. museer och nöjesområden.

Trafikutbyggnader berör Nationalstadsparken

Genom sitt läge är det oundvikligt att Nationalstadsparken påverkas av stark infarts- och genomfartstrafik. Området genomkorsas idag av flera trafikleder och huvudgator samt av järnvägar och tunnelbanelinjer.

Enligt alla prognoser beräknas trafikvolymen på regionens huvudvägnät öka. Trafikutvecklingen påverkas mer av ekonomisk utveckling, bilinnehav, bensinpriser, demografisk utveckling, trafikpolitiska åtgärder, kollektivtrafiksatsningar och regional stadsbyggnadsstrategi än av åtgärder inom Nationalstadsparkens område.

Utbyggnader i trafiksystemet är nödvändiga för regionens utveckling. Stadens avsikt är att det övergripande trafiknätet ska kunna fortsätta utvecklas med hänsyn till en effektiv fungerande stad, framkomlighet och möjligheterna att minska trafikens miljöstörningar.

Ett mål för regionens utveckling är att resandet med kollektivtrafik ska öka. Det är extra angeläget för nordostsektorn, som har lägre kollektivtrafikandelar och därmed större bilutnyttjande än flertalet andra delar i regionen.

Förändringar behöver kunna tillåtas även inom Nationalstadsparkens område, men åtgärder här måste anpassas till stadsmiljön och till de särskilda förutsättningarna i Nationalstadsparken samt till vad som är tekniskt och ekonomiskt rimligt. Nationalstadsparkens lagregler skyddar området från intrång i natur- och parklandskap samt från skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Det är inte möjligt att nu överblicka vilka framtida åtgärder som kan behövas.

VETENSKAPSSTADEN UTVECKLAS

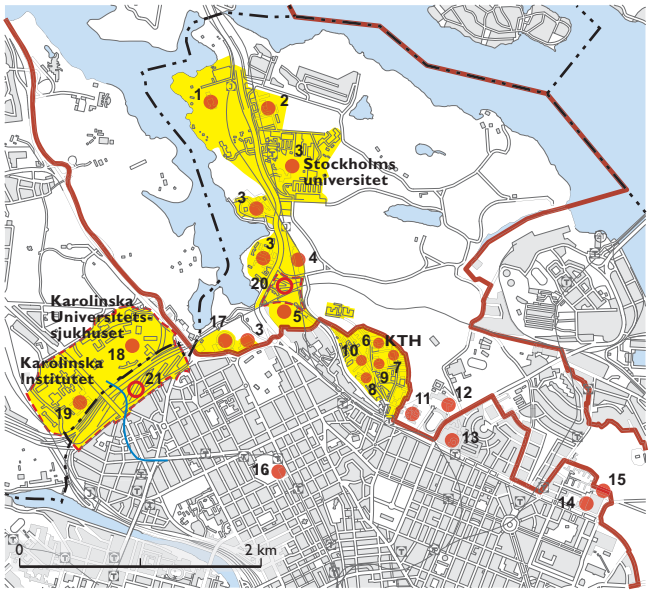

1. Bergianska trädgården
2. Naturhistoriska riksmuseet
3. Stockholms universitet
4. Teknikhöjdens forskningscentrum
5. Alba Nova universitetscentrum
6. Kungl. Tekniska högskolan (KTH)
7. Operahögskolan
8. Försvarshögskolan
9. Röda korsets sjukhus
10. Utrikespolitiska institutet
11. Sophiahemmets högskola
12. Idrottshögskolan
13. Musikhögskolan
14. Dramatiska institutet
15. Filminstitutet
16. Handelshögskolan
17. Wenner-Gren Center
18. Karolinska Universitetssjukhuset
19. Karolinska Institutet
20. Albano
21. Biomedicin och bioteknik

Trafikstörningarna behöver minska

Stadens avsikt är att minska trafikens miljöstörningar och risken för olyckshändelser i tätbefolkade delar genom att, där det är tekniskt och ekonomiskt möjligt, flytta trafik från ytvägnätet till trafikleder i tunnlar.

Utbyggnaden av Norra länken är en sådan åtgärd. Den innebär att genomfartstrafiken på Roslagsvägens södra del förläggs i tunnel i höjd med Universitetet. Den ger också förutsättningar att stänga Björnnäsvägen och ta bort vägtrafikbullret från Norra Djurgårdens friområden.

Med hänsyn till Nationalstadsparkens värden vore det värdefullt om också norra delen av Roslagsvägen kan förläggas i tunnel. En fortsatt tunnel norrut till Ålkistan har skisserats, men en sådan utbyggnad måste ses på lång sikt och prioriteras i förhållande till andra angelägna projekt. Möjligheterna att på andra sätt minska bullerstörningarna från trafiken på Roslagsvägen och dess barriäreffekt genom Vetenskapsstaden behöver därför uppmärksammas.

Skogstystnad

En storstad som Stockholm är aldrig tyst. Det är därför extra värdefullt att bevara de fåtal platser där bakgrundsljudet är så lågt att man kan tala om skogstystnad. Inom Nationalstadsparkens friområden finns sådana platser. Att värna dem och när så är möjligt göra dem än mer ostörda är viktiga. Att skjutbanorna vid Stora Skuggan och Kaknäs lagts ner är exempel på hur Nationalstadsparkens kvaliteter kunnat utvecklas i detta avseende.

Nationalstadsparkens särskilda värden

Nationalstadsparken innehåller stora natur- och kulturvärden. Områdets särprägel grundas på att man här kan uppleva ett historiskt landskap där värdefulla företeelser samspelar och förstärker varandra till en unik helhet. Inom Nationalstadsparken flätas park-, natur- och bebyggelsemiljöer samman till ett unikt historiskt landskap av riksintresse. Området är av särskild betydelse för det nationella kulturarvet, för stockholmsregionens ekologi och för människors rekreation.

Nationalstadsparkens värden har fungerat som inspirationskälla för konstnärer och författare, som i olika verk skildrat landskap och miljöer, såsom Prins Eugens målningar och Carl-Michael Bellmans epistlar och sånger. Det är ett stort värde att kunna känna igen landskap och platser som skildrats flera hundra år tillbaka. Orts- och platsnamnen har också betydelse som länk till områdets historia. Detta är självklara delar av kulturlandskapet på samma sätt som de materiella värdena.

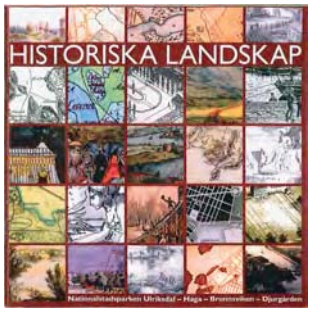

HISTORISKA LANDSKAP

Nationalstadsparkens unika värden och hur området har utvecklats har redovisats i många sammanhang. Solna och Stockholm har tagit fram en lättillgänlig berättelse i ord och bild om hur Nationalstadsparkens historiska landskap har utvecklats genom århundradena, också som del i storstadens utveckling.
SBK 2006:2

Historiskt landskap

Det unika med Nationalstadsparken är att området, med sin storlek och speciella karaktär, ligger i direkt anslutning till storstadens centrala del. Tyngdpunkten i stockholmsdelen av området är Djurgårdsmarken, som sedan 1400- och 1500-talen innehafts av kungen och staten. Detta, tillsammans med att stockholmarna alltid haft tillgång till Djurgården, har varit avgörande för områdets status, dess användning och för de värden som området har idag.

Århundradenas avtryck genom äldre byggnader, parkanläggningar m.m., immateriella värden och associationer inom konst, musik och litteratur har tillsammans format en väv som berättar om nationens och stadens utveckling. De senaste årtiondenas nyttjande har lagt nya mönster till den historiska väven med bl.a. byggnader av hög arkitektonisk kvalitet.

Historiska spår och tidsavtryck

Det äldre landskapet har delvis förändrats av landhöjningen. Landskapets topografi med det särpräglade sprickdalslandskapet är mycket tydligt och har skapat de naturgeografiska förutsättningarna för hur området nyttjats. Flera fornlämningar visar att området varit bebott redan på bronsåldern. Från 1600-talet och framåt har det använts för jaktpark, militära övningsfält, experimentalfält m.m. och detta återspeglas ännu i landskapet. Historiska spår återfinns i namn, byggnader, parkanläggningar och äldre vägsträckningar.

Den historiska väven är komplex och spår från många olika tidsepoker återfinns jämsides. Idag kan man grovt urskilja områden inom Nationalstadsparken med mer gemensamma historiska spår och tidsavtryck. Dessa områden beskrivs kortfattat nedan.

Del av karta från 1779.
Kungl. Djurgårdens Förvaltning

Norra Djurgården och Jaktparken

En kunglig jaktpark anlades under Karl XI:s tid på 1680-talet, då hela Norra och Södra Djurgården hägnades in med en två mil lång gärdesgård för att skydda flockarna av högvilt i parken och för att stänga ute rovdjur och tjuvskyttar. En särskild organisation byggdes upp för att sköta jaktparken – föregångare till dagens Kungl. Djurgårdens Förvaltning. Vid entréerna till jaktparken fanns blåmålade portar och i regel jägarnas och stängarnas boställen, där också många krogar etablerades. Kungarnas intresse för jakt varierade. Under Gustav III:s tid öppnades Djurgården för promenader och nöjesliv. Jaktparksstängslet revs på 1820-talet.

På Norra Djurgården har dagens landskap likheter med 1600-talets kungliga jaktpark med skogsklädda höjder och öppna dalgångar, även om landhöjningen har gett ett betydligt torrare landskap som efterhand övergått från öppet vatten och våtmarker till ängs- och skogsmarker. Enstaka jägarboställen och namn på dagens kartor minner om jakttiden, men stängslet är ett minne blott, liksom de stora portarna som t.ex. Stora Djurgårdsporten vid Karlaplan.

Hagaparken med Brunnsviken

Hagaparken med Brunnsvikens natursceneri – Tivoli, Frescati, Albanoberget och Bellevue – anlades i slutet av 1700-talet och är idag kanske det tydligaste historiska avtrycket inom Nationalstadsparken. Genom att förvandla Djurgården till friluftspark ville Gustav III demonstrera sin status inom kultur och vetenskap. Kungen var påverkad av upplysningen och den nya tidens naturromantiska ideal och efter en resa till Italien lät han, enligt tidens mode, döpa omgivningarna runt Brunnsviken till italienska namn. På 1780-talet påbörjades anläggandet av engelska parken i Haga enligt arkitekten Fredrik Magnus Pipers ”Generalplan af Gambla och nya Haga Lustpark”.

Pipers stora Hagapark är i sina huvuddrag bevarad även om strandlinjen förändrades vid Brunnsvikens sänkning 1863. Natursceneriet runt Brunnsviken finns kvar kompletterat med nyare inslag av byggnader. En annan stadshorisont än 1700-talets avtecknar sig i fjärran.

Ladugårdsgärde

När kungsladugården i Vädla lades ned på 1670-talet började det närliggande stora gärdet i öster att nyttjas som kampements- och exercisplats. Drygt 100 år senare drogs här stora styrkor samman för att utföra verklighetstrogna krigsövningar, s.k. simulacrer. På 1800-talet kunde Karl XIV Johan från sitt sommarkvarter på Rosendal via en pontonbro över Djurgårdsbrunnsviken ta sig över till lägerplatsen och högkvarteret i den Kungl. Borgen, som anlades på 1820-talet. Storlägren blev alltmer imponerande och vid den sista stora truppsammandragningen 1843 deltog 13 000 man och 1700 hästar. Övningarna på Ladugårdsgärdet fortsatte fram till 1905 då Järvafältet tog över som miltärt övningsfält. Vid den tiden hade den tidiga arbetarrörelsen börjat förlägga aktiviteter till det forna exercisfältet. Redan 1890 började 1:a majdemonstrationer på Ladugårdsgärde.

Gustav III:s läger på Ladugårdsgärdet 1773. Konstnär O. Årre. Kungl. Biblioteket

Ladugårdsgärde uppläts från och med 1947 till staden på 50 år, på villkor att området skulle vara tillgängligt för allmänheten. Arbetena med att iordningställa området för stadsbefolkningens rekreation påbörjades omgående.

Det öppna obebyggda Gärdet består och dess karaktär av öppet fält är förstärkt genom bebyggelsen som omgärdar fältet. Borgen ligger kvar, med nyuppförd huvudbyggnad efter brand, och söder om Djurgårdsbrunnsvägen ligger kavalleriets stallbyggnader, som numera nyttjas av Tekniska museet.

Södra Djurgården

Djurgården blev redan på 1600-talet en älskad tillflyktsort för stockholmare ur alla samhällsklasser. Till Södra Djurgården for man helst med båt, lotsad av roddarmadammer och vevslupskullor. Där promenerade man längs slingrande vägar eller skogsstigar och hade picknick i det gröna, men framför allt lockade de många utskänkningsställena och värdshusen. De små krogarna var det enkla folkets tillhåll, medan den mer kräsna publiken sökte sig till utvärdshus och restauranger. 1733 förtecknades över 30 krogar på Djurgården varav flertalet på Södra Djurgården. Några finns kvar idag.

De verkligt stora publikmagneterna blev dock Artur Hazelius Skansen, öppnat 1891, och nöjesfältet Gröna Lund, grundat redan 1883.

Den Allmänna konst- och industriutställningen, Världsutställningen 1897, förlades på västra delen av Södra Djurgården och blev en storslagen manifestation av vad Sverige åstadkommit som ny industrination men också invigningen av en ny tidsålder. En nyvaknad svensk självkänsla manifesterades och Stockholm inledde på allvar utvecklingen till storstad. Liksom Stockholmsutställningen 1930 norr om Djurgårdsbrunnsviken, då funktionalismen slog igenom, samlade den mycket stor publik. Från Världsutställningen finns några byggnader kvar.

Vetenskapsstaden på Norra Djurgården

Som ett smalt nord-sydligt band längs Roslagsvägen breder Vetenskapsstaden ut sig på Norra Djurgården. Namnet Vetenskapsstaden fick området redan på 1910-talet. Inom ett bälte från Norra Djurgården söderut längs Valhallavägen ligger

Utsikt av parken vid Bellevue och Roslagstull.
J.F. Martin, 1790
Lindallén, dekorerad med vaser av gips ställda på piedestaler, leder upp till gården. Ned mot Brunnsviken, som går längre upp än idag, syns Tullstugan och Roslagsvägen.

idag flera av Stockholms viktigaste institutioner – störst är Stockholms universitet och Kungl. Tekniska Högskolan. Området har stor betydelse som kunskapscentrum.

Redan på 1810-talet hade det s.k. Experimentalfältet för utveckling av jordbruket anlagts vid dagens universitet och vid Stora Skuggan. År 1885 flyttade Bergianska trädgården ut till Frescati. Det blev upptakten till en vetenskaplig expansion i området, som från sekelskiftet 1900 kom att förändra karaktären på denna del av Norra Djurgården. Stora delar av den lantliga miljön och jordbruksmarken omvandlades till ett vetenskapligt institutionsområde. Detta accentuerades när Stockholms universitet etablerades i Frescati 1968-71 med de sex glasklädda skivhusen, Södra huset.

I dagens diskussioner har begreppet Vetenskapsstaden återigen lanserats och innefattar då även institutioner som Wenner-Gren Center, Alba Nova Universitetscentrum inom f.d. Roslagstulls sjukhusområde, samt Karolinska Universitetssjukhuset och Karolinska Institutet i väster.

Stockholms inlopp – sjöfart och marina verksamheter

Flottans och sjöfartens anläggningar har satt sin prägel på stora delar av de land- och vattenområden längs Stockholms inlopp som ingår i Nationalstadsparken. Stadens inre vattenrum på Saltsjösidan med Skeppsholmen, Kastellholmen, Galärvarvet och Beckholmen utgör ett historiskt örlogslandskap med vattnet som samlande element.

På 1640-talet flyttade örlogsflottan till Skeppsholmen och kom att dominera ön ända till 1969. Mittemot, på djurgårdssidan, fick skärgårdsflottan sin bas på Galärvarvet från 1723. Intill etablerades Djurgårdsvarvet, som byggde en mängd fregatter och andra fartyg. År 1878 byggdes den stora dockan som numera är hamn för regalskeppet Wasa. På Beckholmen, tidigare använt för beckbruk och tjärhov, anlades vid 1800-talets mitt dockor för fartygsreparationer. Den största, G5-dockan (efter Gustav V) förlängdes på 1940-talet till knappt 200 meters längd för att ta emot pansarskepp och kom att nästan klyva ön i två delar. Under en stor del av 1900-talet har även Fjäderholmarna hört till flottans revir.

Med landhöjningen grundades sund och farleder igen. Passagen mellan Norra och Södra Djurgården pålades dessutom igen på 1640-talet för att hindra fartyg att obemärkt passera sjötullen. Stora sjötullen på Blockhusudden med bomläns över farleden kunde då effektivt övervaka sjöfarten österifrån. Den inre leden öppnades åter genom Djurgårdsbrunnskanalens tillkomst på 1830-talet.

Infartsvägar

Infartsvägar från norr och öster passerade Djurgården redan på medeltiden. De historiska farvägarnas sträckning har påverkats både av områdets topografi och av att stora delar av Djurgårdsmarken varit inhägnad som jaktpark, med tydliga portar och ansamlingar av byggnader på vissa platser utmed stängslet.

Några av vägförbindelserna har byggts ut kraftigt i modern tid, men följer fortfarande en ålderdomlig sträckning. Roslagsvägen är ett exempel. Andra har bevarat en mer idyllisk karaktär och används som lokala förbindelser eller som rid- och promenadvägar. Att kunna använda samma vägar som Gustav III och Karl XIV Johan, Carl-Mikael Bellman och August Palm berikar upplevelsen av Djurgården som ett historiskt landskap. Det sena 1800-talet har lämnat dramatiska spår genom byggena av Roslags-

banan och Värtabanan med broar, viadukter och andra exempel på den senare tidens ingenjörskonst.

Förhållandet till staden

Den kungliga jaktparkens gräns längs nuvarande Valhallavägen utgjorde länge gräns för staden åt öster. År 1879 fick Stockholms stad tillstånd att anlägga Värtahamnen och en ny järnväg, Värtabanan, i Lill Jansskogen till Karlberg.

Byggandet av Gasverket vid Husarviken inleddes 1890. Därefter tillkom Elverket, Frihamnen, som också utsträcktes över flyghamnen vid Lindarängsviken, och slutligen oljehamnen vid Loudden.

Vid 1900-talets början redovisade staten planer för en exploatering på Djurgårdsmarken, och 1917 lade de s.k. Djurgårdssakkunniga, på riksdagens uppdrag, fram en konkret dispositionsplan över Djurgården. Enligt förslaget skulle stenstaden tillåtas växa över Valhallavägen vid Gärdet fram till Lilla Värtan. Vissa marker reserverades som naturlig park. Höjderna – Smedsbacken och Drottningberget – samt större delen av Norra Djurgården skulle lämnas obebyggda.

Vid funktionalismens genombrott på 1930-talet uppfördes Gärdets bostadsstadsdel. År 1942 presenterade Sven Markelius en ny utredning om Gärdets fortsatta bebyggelseutveckling. Där formulerades tanken att bebyggelsen i stället skulle förstärka topografin och dalgångarna lämnas obebyggda för att skapa sammanhängande park- och rekreationsytor. Delar av Gärdesstaden ingår i Nationalstadsparken som en särskilt värdefull del inom det större riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad”.

Byggnaderna i Nationalstadsparken

Nationalstadsparken innefattar många byggnader som speglar skilda epoker i det historiska landskapets utveckling. Här finns monumentala byggnader, ritade av tidens främsta arkitekter, men också mindre, mer anonyma och t.o.m. oansenliga hus. Nästan alla kan de berätta om hur området använts genom tiderna.

Området hyser över 600 byggnader som är särskilt viktiga att bevara, dvs. är av byggnadsminnesklass eller av särskilt kulturhistoriskt värde.

Den äldsta bevarande byggnaden är Karl XI fiskarkoja på Norra Djurgården, uppförd före 1696. Djurgårdsstaden på Södra Djurgården är Stockholms äldsta samlade bebyggelseområde efter Gamla Stan.

Arkitekter som verkat inom Nationalstadsparken på 1800-talet är bland andra Fredrik Blom och Ferdinand Boberg. Blom har ritat ett flertal byggnader inom området, bland annat Rosendals slott, Borgen på Gärdet, Skeppsholmskyrkan och Kastellet samt ”Bloms Hus” inom Stockholms universitet. Boberg formgav Världsutställningen 1897 och ritade även de palatsliknande villorna Waldemarsudde, Thielska galleriet och Oakhill. Bland 1900-talets arkitekter märks bland andra Axel Anderberg med Naturhistoriska riksmuseet och Vetenskapsakademiens byggnader samt Ralph Erskine som står för flera byggnader inom Stockholms universitet, bland annat Biblioteket och Aula Magna.

Stadsmuseet har översiktligt dokumenterat byggnaderna i Nationalstadsparken i rapporten ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Del av Panorama över Stockholm 1868
Färglitografi av Carl Johan Billmark

Ett rekreationslandskap

Nationalstadsparken är ett kärt utflyktsmål för stockholmare och har så varit under århundradena.

Djurgårdsmarken har alltid varit tillgänglig för allmänheten. På Djurgårdsstängslets tid togs en viss avgift ut för att passera portarna till området, men denna avskaffades 1862 för gående efter att staden förbundit sig att betala en årlig avgift till den s.k. Djurgårdskassan. Under århundradenas lopp har området utvecklats till en verklig folkpark.

Idag är Nationalstadsparken, enligt många, Stockholms viktigaste rekreationsområde med flera av landets mest välbesökta museer och parker. Med sin naturskönhet, historia, mångfald av attraktioner, storlek och sitt centrala läge är området en unik rekreationstillgång såväl för turister som för stadens och regionens invånare. Områdets stora betydelse för rekreation är också ett av de motiv som ligger bakom utpekandet av området som nationalstadspark.

Områdets kvaliteter som natur- och friluftsområde

Nationalstadsparken uppvisar en mycket stor variation av naturtyper med parker, skogar, betesmarker, stränder, fria vattenytor m.m. och kan erbjuda ett landskap rikt på miljöer för rekreation och friluftsliv.

Rekreationsvärdena har kartlagts av stadsbyggnadskontoret i den s.k. sociotopkarta som ingår i Stockholms grönkarta. Där karakteriseras områden efter aktiviteter och upplevelsevärden som grundar sig på observationer, enkätstudier och intervjuer. Sociotopkartan visar att det inom området finns många olika kvaliteter som rofylldhet, naturupplevelser, odling och blomprakt, naturlek, bollspel, evenemang och folkliv.

Mer ostörda områden

De centrala delarna av natur- och friluftsområdena är ovanligt tysta, och klarar de mål för buller som formulerats i Stockholms parkprogram, ekvivalent ljudnivå om 45 dBA. Men inom Brunnsvikenområdet är bullernivåerna högre. Norra länkens tunnelförläggning och avstängning av Björnnäsvägen kommer att innebära vissa förbättringar.

Två av stadens tio mest tysta områden ligger vid Stora och Lilla Lappskärrsberget respektive i Kaknässkogen.

Inom Nationalstadsparken finns också områden där nattens mörker kan upplevas.

TYSTA OMRÅDEN INOM NATIONALSTADSPARKENS STOCKHOLMSDEL

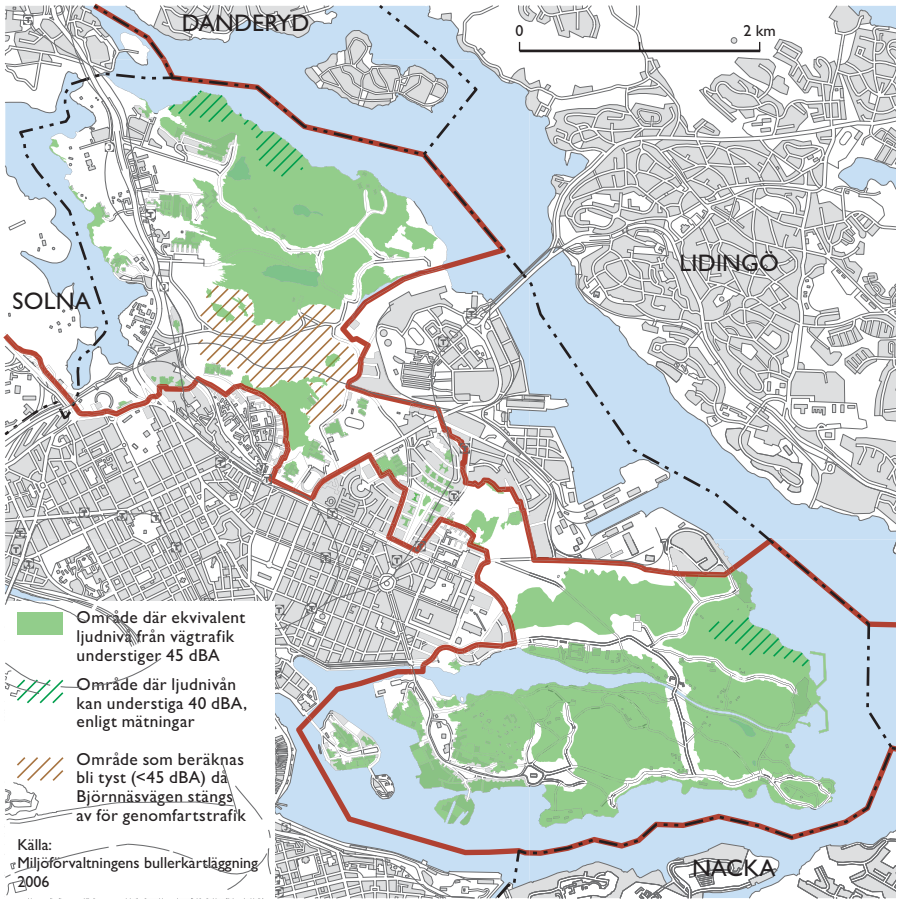

Många användare

Nationalstadsparkens natur- och friluftsområden används av närboende, boende i övriga staden och stockholmsregionen, turister, barngrupper, organisationer m.fl. Nationalstadsparken används också för större organiserade aktiviteter vid speciella tillfällen som t.ex. Stockholm Marathon, Tjejmilen och VårRuset. Området används för ridning med flera ridstigar i landskapet samt ridanläggningar.

Högst besökstryck på Nationalstadsparkens friytor råder under vår och försommaren, mars-juni, samt i september då skolorna börjat. Lägst är besökstryck-

et under högsommaren juli-augusti samt i december och februari.

Norra Djurgården är minst välbesökt idag men har potential för ett ökat besöksantal utan att kvaliteter som områdets rofylldhet går förlorade.

Hälsans stig finns anlagd runt Brunnsviken och runt Djurgårdsbrunnsviken. Sport- och idrottsanläggningarna är koncentrerade till Idrottsparken, norr om Lidingövägen, och till Gärdets sportfält med Kampementsbadet.

Med en ökad befolkning i stockholmsregionen liksom i Nationalstadsparkens omgivningar kommer besökstrycket att öka. De flesta av områdets park- och naturmiljöer tål ett stort antal besökare och med rekreationsplanering och kanalisering kan slitage på mer känsliga miljöer undvikas.

Framtidsperspektiv

I takt med att staden och regionen växer, närliggande områden förtätas och omvandlas till stadsbebyggelse och intresset för hälsofrågor i allmänhet ökar, kommer besökstrycket på Nationalstadsparken att öka, även för närrekreation. Att öka tillgängligheten för alla till områdena behöver uppmärksammas, liksom att locka allt flera att besöka dem. Det handlar bl.a. om att utveckla tydliga och säkra entrévägar främst till områdena runt Brunnsviken och till Norra Djurgården, liksom att utveckla flera stråk inom parken för funktionshindrade. Det är viktigt att möta ökade rekreationsanspråk genom en medveten planering för nyttjandet.

Landskap för växt- och djurliv

Nationalstadsparken innefattar ett av Sveriges främsta eklandskap och har ett mycket rikt växt- och djurliv. Här finns också flera värdefulla våtmarker, sjöar och vattendrag med lång kontinuitet. Det historiska landskapets naturvärden är resultat av människans brukande av området under många hundra år och därför intimt kopplade till parkens kulturhistoriska värden. Till dessa naturvärden hör en historiskt anknuten biologisk mångfald.

Inom området finns även naturvärden som uppstått på senare tid, t.ex. i form av mer nyligen inkomna men hotade arter.

Djurgårdens ekar tillhör Mälardalens gamla ädellövskogar – en naturtyp som Sverige har ett internationellt ansvar för.

Vattenlandskapet kring Stockholms delar av Nationalstadsparken, Brunnsviken, Lilla Värtan, Husarviken, Saltsjön och Djurgårdsbrunnsviken, hyser idag mestadels inte något särskilt värdefullt växt- eller djurliv, frånsett vid stränderna. Fågellivet och fiskfaunan är delvis ganska rika, men det övriga växt- och djurlivet är kraftigt påverkat av höga föroreningshalter.

Ingår i Järvakilen

Nationalstadsparken utgör den inre delen av en av regionens längsta grönkilar, Järvakilen, som sträcker sig via Järvafältet och västra Upplands Väsby till Garnsviken i Sigtuna. Hela kilen har stor betydelse för regionen och för stockholmarnas möjlighet att uppleva skogskänsla och naturens variationsrikedom. Bibehållna och utvecklade samband inom kilen är avgörande för att det rika växt- och djurlivet inom Nationalstadsparken och Djurgården ska kunna bevaras.

Länsstyrelsen har kartlagt de viktigaste spridningszonerna till och från Nationalstadsparken. Förutom genom Järvakilen har Nationalstadsparken kontakt med Mälardalens ekskogar även via Karlbergs slott, Långholmen, Årstaskogen och Flatenområdet. Vid sidan om Järvakilen har spridningszonen Sickla-Flaten den största potentialen.

Nationalstadsparkens naturmiljöer av särskild betydelse

Artrikedomen är främst knuten till de gamla ekarna och lindarna, men även äldre barrskogar, sjöar, vattendrag och våtmarker hyser en intressant fauna och flora.

Vissa naturmiljöer har särskild betydelse för Nationalstadsparkens växt- och djurliv och är därför särskilt värdefulla. De är

- gräs- och skogsmarker med gamla, grova ädellövträd
- äldre barrträd
- naturstränder och parkstränder, och
- våtmarker och småvatten.

Den ekologiska infrastrukturen

Stadsbyggnadskontoret har kartlagt Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur. Denna ger möjligheter för vatten, näringsämnen, arter, individer och gener att förflytta sig i landskapet. Djuren som lever i Nationalstadsparken måste t.ex. ha tillgång till lämpliga biotoper för att söka föda, vila och fortplanta sig, men också kunna förflytta sig mellan de olika biotoperna.

Kärnområden, spridningszoner och buffertzoner

Den ekologiska infrastrukturen består av kärnområden, spridningszoner och buffertzoner. I Stockholms del av Nationalstadsparken finns två kärnområden: Norra Djurgården och Södra Djurgården med Ladugårdsgärde och Kaknäs.

Mellan kärnområdena ligger spridningszoner där parker och naturmarker ingår i bebyggda eller anlagda områden. Haga-Brunnsvikenområdet fungerar som spridningszon mellan Ulriksdal och Norra Djurgården, och Gärdet-Storängsbotten mellan Norra och Södra Djurgården. De höga naturvärdena i kärnområdena är beroende av fungerande spridningssamband.

Buffertzoner är täta bebyggelseområden av varierande karaktär, där inslagen av park och vegetation på ett annat sätt än inom spridningszonerna har betydelse från ekologisk synpunkt. Ur stadsbildssynpunkt är de ofta tydliga, karaktärsfullt utformade övergångar mellan bebyggelse och naturområden. Hit hör västra Södra Djurgården med Nobelparken och Diplomatstaden men även KTH, Sophiahemmet och Idrottshögskolan. Även parker och esplanader inne på Östermalm har buffertfunktion.

NATIONALSTADSPARKENS EKOLOGISKA INFRASTRUKTUR

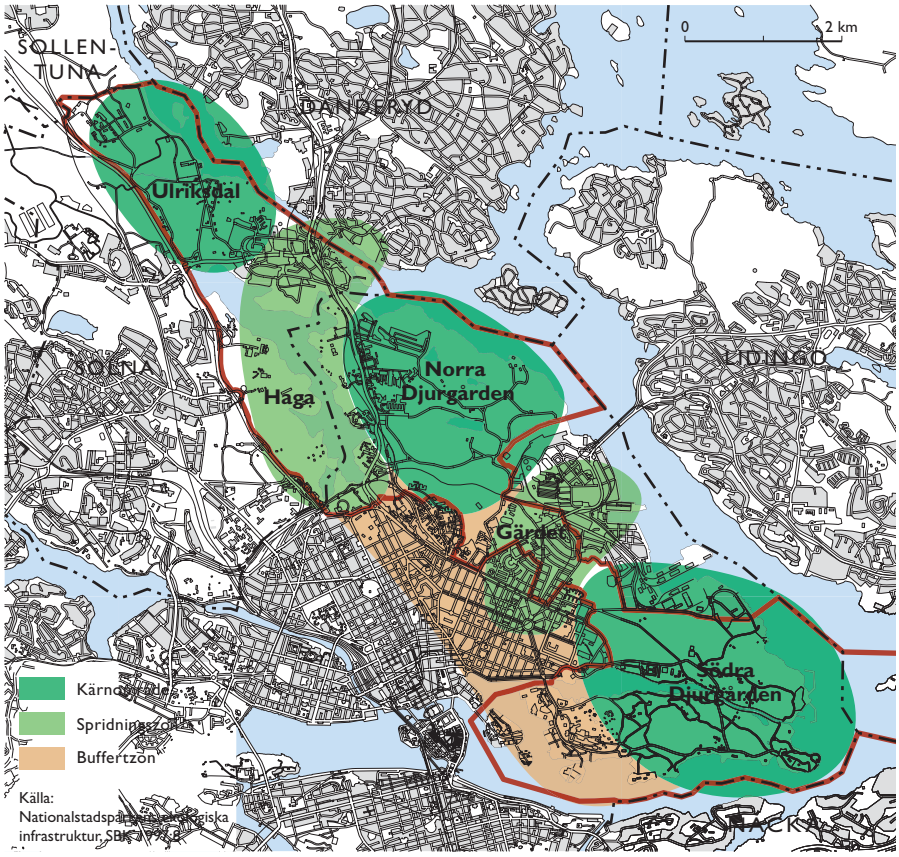

Nationalstadsparkens midja

Spridningszonen över Gärdet-Storängsbotten är särskilt viktig. Området var för ca 100 år sedan ännu en del av Djurgårdens samlade odlingslandskap. Då Gärdet bebyggdes under 1930- och 40-talen klipptes landskapet av. Genom att stadsplaneringen då satte terränganpassning och sparad natur runt husen högt, återfinns än idag förhållandevis välbevarade naturmiljöer i parker och i kvarter. Denna ”midja” har tillkommit mycket sent i parkens historia i ett ekologiskt tidsperspektiv och följderna kan troligen ännu inte överblickas.

Även naturmarker inom bebyggda områden i Nationalstadsparkens omgivningar ingår i spridningszonen, bl.a. områden i Hjorthagen med Hjorthagsparken.

I spridningszoner gäller det i första hand att skydda dagens värden, eftersom förändringar och skador på de särskilt värdefulla naturmiljöerna ofta är irreversibla. I det ingår också att behålla och förstärka strukturen med kulturlandskapets öppna och halvöppna marker och skogskullar. Särskilt viktiga att bevara är gamla, stora vidkroniga eller döende träd. Döda träd och grenar som sågas eller faller ned bör lämnas på plats eller flyttas till annan plats inom Nationalstadsparken och grova träd bör friställas.

Mindre förändringar i markanvändningen kan göras så länge som strukturen i landskapet består och uppsplittringen inte ökar. Ytterligare grusade eller hårdgjorda ytor bör undvikas.

I andra hand behöver spridningszonerna också förstärkas, genom restaurering och nyanläggning av natur i områden med stor ekologisk utvecklingspotential, och genom nyskapande av natur och park i strategiska lägen i samband med ändrad markanvändning. Även s.k. ekodukter över de vägbarriärer som finns i spridningszonerna skulle troligen ha en positiv inverkan, men får inte avsedd effekt om inte de befintliga värdena i spridningszonerna bevaras.

Ett första steg för att bevara och utveckla den ekologiska infrastrukturen över ”midjan” är att ta fram en skötselplan som inkluderar råd till privata fastighetsägare. Länsstyrelsen och Kungl. Djurgårdens Förvaltning arbetar idag med vård- och skötselplaner, men det kan bli aktuellt att också staden tar ansvar för en skötselplan för området.

Framtidsperspektiv

Stadsbyggnadskontoret har tagit fram scenarier på 50 års sikt för hur spridningszonerna kan komma att utvecklas med respektive utan aktivt skydd och förstärkning. Scenarierna visar att utan aktivt skydd riskerar spridningszonerna att helt försvinna, men med särskilda åtgärder kan de istället stärkas. Troligen riskerar djur- och växtlivet på Södra och Norra Djurgården att långsamt försämras redan med de spridningszoner vi har idag, eftersom det tar lång tid innan effekter av försvagade spridningszoner syns i kärnområdena.

Ekbarkbock. Foto: Thomas Persson

SCENARIER – DEN EKOLOGISKA INFRASTRUKTUREN OM 50 ÅR

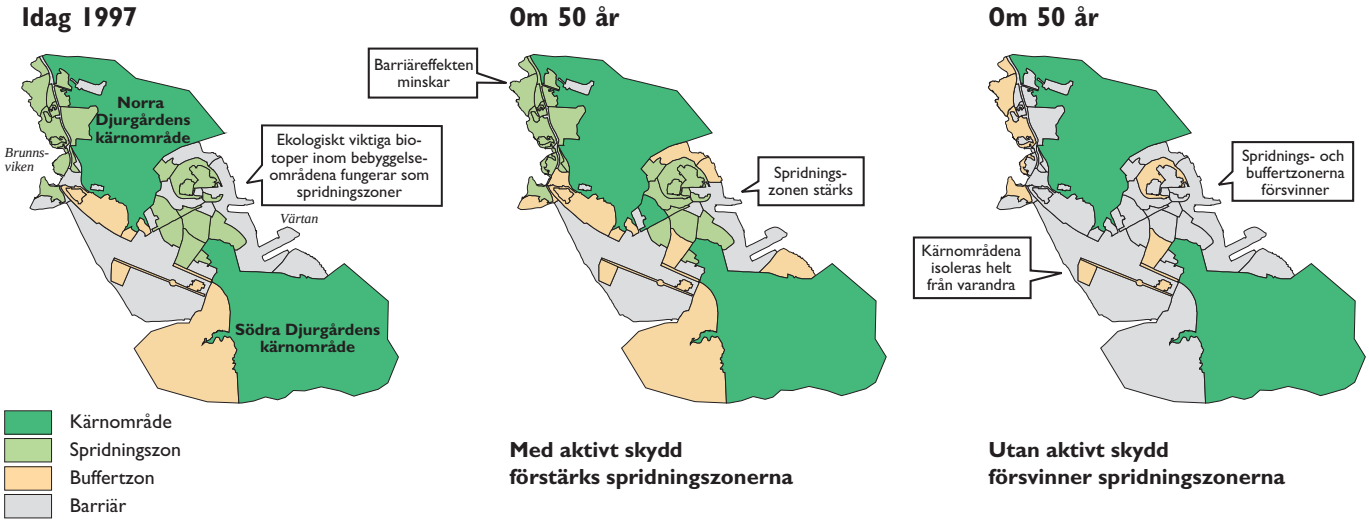

Källa:
Katarina Löfvenhaft 2002. Spatial and temporal peprspectives on Biodiversity for physical planning.
Stockholms universitet – avhandling i geografi med geografisk inriktning no 26.

Planer, program och ägarförhållanden

Översiktsplan 99

Översiktsplanen för Nationalstadsparken blir formellt en ändring av Stockholms gällande översiktsplan, Översiktplan 99 (Öp99). Planen antogs av kommunfullmäktige den 4 oktober 1999. Fullmäktige beslutade den 29 maj 2006 att planen i huvudsak är aktuell.

Nationalstadsparken i Öp99
Öp99 redovisar Nationalstadsparken som ett speciellt bevarandeområde som ska behandlas i en fördjupning av översiktsplanen. Vidare att naturreservat inrättas för Norra och Södra Djurgården.

Inom Nationalstadsparken redovisar Öp99 reservat för Norra Länken, Österleden och Tvärbanans fortsättning från Solna till Universitetet med en möjlig ytterligare fortsättning till Ropsten. Lämpligheten av reservaten förväntas bli prövad vid närmare planering.

Stadsutvecklingsområden i omgivningarna
I Nationalstadsparkens omgivningar redovisar Öp99 tre stadsutvecklingsområden: Husarviken, Värtan-Frihamnen och Norra Stationsområdet.

Gällande detaljplaner och bestämmelser

Detaljplaner

Detaljplan tas normalt fram för ny bebyggelse och då befintlig bebyggelse ska förändras eller bevaras. För Djurgårdsmarken och det statliga byggandet har förhållandena tidigare varit speciella.

Statligt byggande skedde tidigare enligt dispositionsplan
Markanvändningsfrågor för Djurgårdsmarken har behandlats genom dispositionsplaner som upprättats och godkänts av både riksdagen och Stockholms kommunfullmäktige. Den senaste dispositionsplanen för Djurgårdsmarken upprättades 1963 och har sedan dess varit vägledande i markanvändningsfrågor.

Betydande delar av det statligt ägda området har sålunda bebyggts utan detaljplan som t.ex. Stockholms universitet och västra Djurgårdsön.

Med plan- och bygglagen 1987 infördes bygglovplikt även för statliga byggnader, och därefter började även detaljplan successivt att användas som lämplighetsprövning av markanvändning, nya byggnader och anläggningar.

Detaljplanelagda områden
Bebyggelseområden som har samband med stadsdelars utbyggnad och med andra huvudmän än staten har föregåtts av detaljplaneläggning. Detaljplan gäller idag för Gärdesstaden, Ekhagen och Lappkärrsberget, Wenner-Gren Center, området för f.d. Roslagstulls sjukhus samt för Norra länken i tunnel under Nationalstadsparken. Se karta nästa sida.

Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Områdesbestämmelser

För nästan samtliga områden utanför detaljplan gäller områdesbestämmelser.

För Norra och Södra Djurgården avser områdesbestämmelserna utökad bygglovplikt, skyldighet att söka rivningslov samt bekräftelse av Nationalstadsparken som kulturhistoriskt särskilt värdefull miljö, där byggnaders värden inte får

UTDRAG UR STOCKHOLMS ÖVERSIKTSPLAN 99

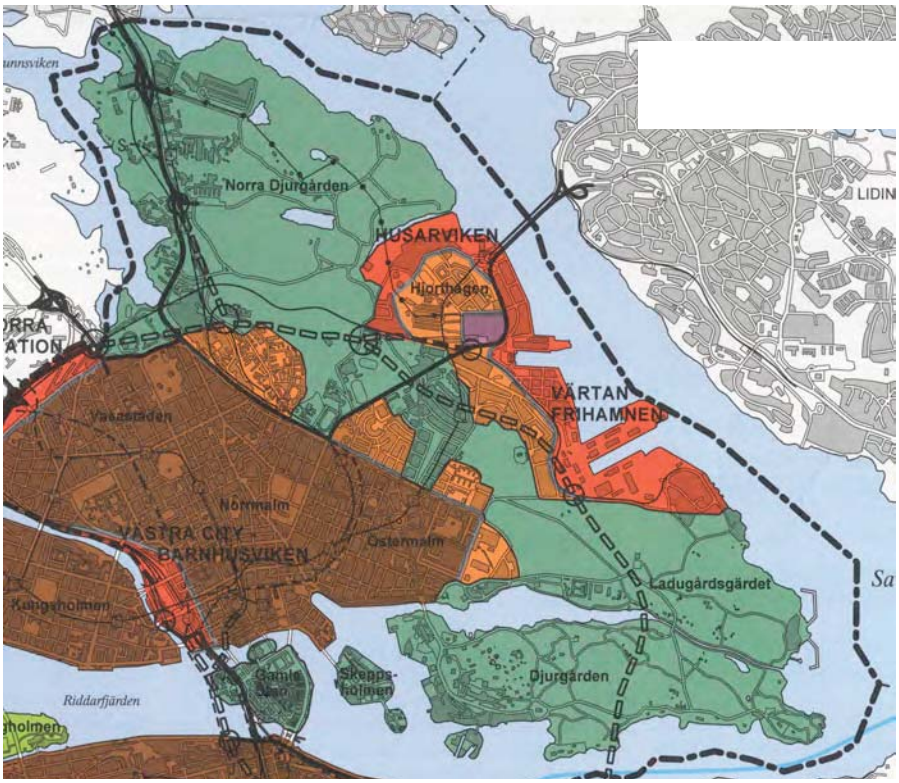

förvanskas. Lovplikterna gäller ej Skansens museala byggnadsbestånd.

I huvudsak samma områdesbestämmelser gäller för Skeppsholmen och Kastellholmen.

Strandskydd

Strandskydd enligt miljöbalken gäller för huvuddelen av Nationalstadsparkens stränder samt för sjöar och vattendrag, se kartan intill.

Strandskyddet syftar till att säkra allmänhetens tillträde och skydda livsvillkoren för växt- och djurlivet. Strandskydd gäller 100 m från strandlinjen på land och i vattnet, men är utökat till 300 m på land för stränderna längs Lilla Värtan, Saltsjön, delar av Djurgårdsbrunnviken och Djurgårdsbrunnskanalen.

Skydd som byggnadsminne

Ett stort antal byggnader och miljöer utgör statligt byggnadsminne eller byggnadsminne enligt kulturminneslagen. För ytterligare ett antal byggnader har Länsstyrelsen förordnat att anmälan ska göras innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde.

Skyddade fornlämningar

Inom Nationalstadsparken finns ett stort antal fornlämningar som skyddas enligt kulturminneslagen. Fornlämningarna redovisas på översiktsplanens karta. Till en fornlämning hör också ett så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

Skeppsholmen och Kastellholmen ingår i det större Stockholms fornminnesområde (nr 103), som även omfattar vattenområdena väster om Södra Djurgården.

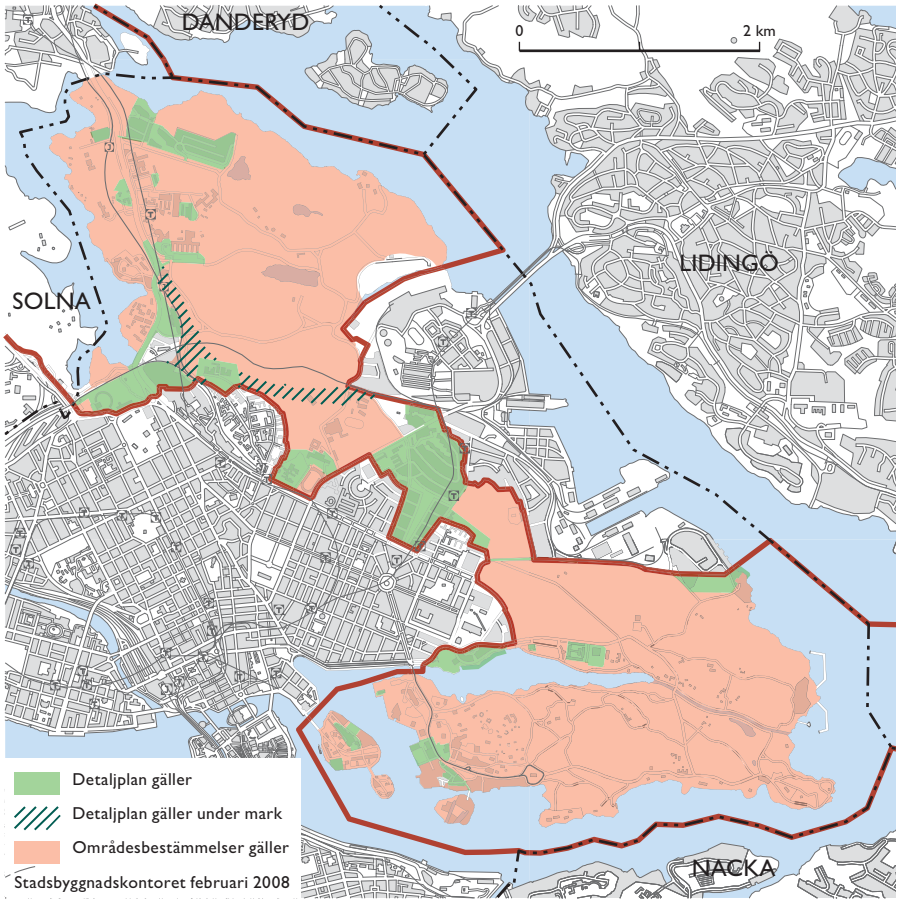

OMRÅDEN MED DETALJPLAN, OMRÅDESBESTÄMMELSER OCH STRANDSKYDD

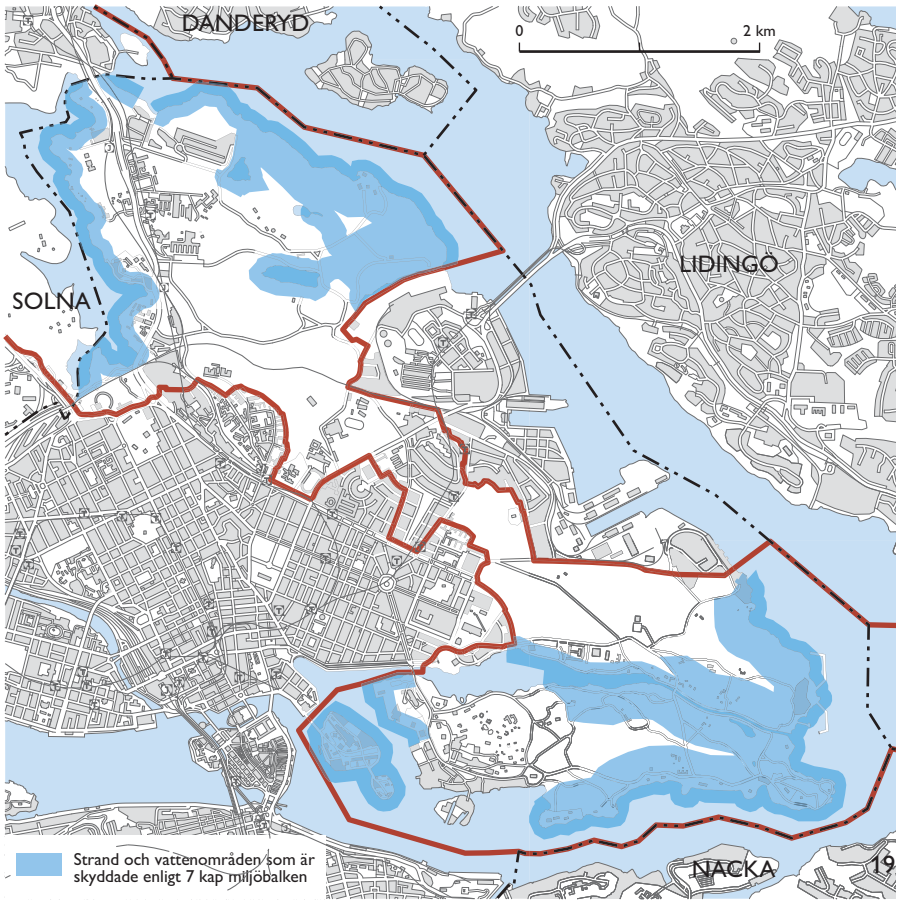

Hushållningsbestämmelser för kust- och skärgårdsområdet

Miljöbalkens bestämmelser för Stockholms kust- och skärgårdsområde (4 kap 2 och 3 §§) omfattar Nationalstadsparken. Bestämmelserna utgör dock inget hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

Pågående planer och program för Nationalstadsparken

Samtidigt med arbetet med översiktsplan för Nationalstadsparkens stockholmsdel har planering och programarbete för Nationalstadsparken pågått i Solna, på Länsstyrelsen och inom Kungl. Djurgårdens Förvaltning. De olika arbetena kompletterar varandra, framför allt genom olika fokus.

Fördjupad översiktsplan för Solnas del av Nationalstadsparken

Flera frågor är gemensamma i Solnas och Stockholms översiktsplaner för respektive delar av Nationalstadsparken.

JAKTPARKSSTÄNGSLET 1696

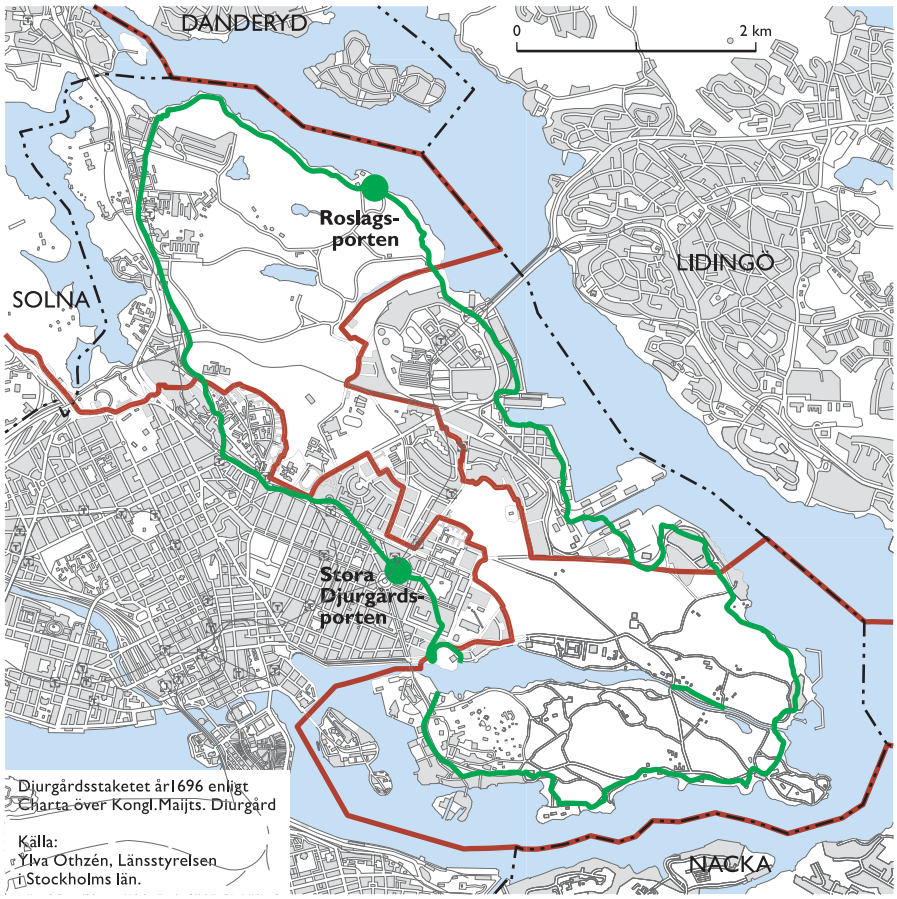

Djurgårdsstaketet år1696 enligt Charta över Kongl.Maijts. Djurgård

Källa:
Ylva Othzén, Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsens handlingsprogram ”Framtidens Nationalstadspark”

Regeringen har gett Länsstyrelsen en särskild roll att samordna utveckling och förvaltning inom området. I april 2006 redovisade Länsstyrelsen ett handlingsprogram för vård, förvaltning och utveckling, Framtidens Nationalstadspark. Handlingsprogrammet redovisar bl.a. en rad åtgärder för att utveckla områdets värden.

Kungl. Djurgårdens Förvaltnings skötselplan

Kungl. Djurgårdens Förvaltning (KDF) arbetar med att ta fram en skötselplan för Nationalstadsparken. Skötselplanen omfattar hela Nationalstadsparken, även delar som inte förvaltas av KDF. Den ger därmed ett välkommet helhetsperspektiv för framför allt natur- och parklandskapen.

SOLNAS OCH STOCKHOLMS PROGRAM FRÅN 1993

År 1993 beslutade kommunfullmäktige i Stockholm respektive Solna om ett gemensamt program: ”Program för planering av området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården”. Programmet, som togs fram på begäran av regeringen, kom att ligga till grund för lagregleringen av Nationalstadsparken. Huvuddelen av området i programmet ingår idag i Nationalstadsparken.

ÄGARFÖRHÅLLANDEN

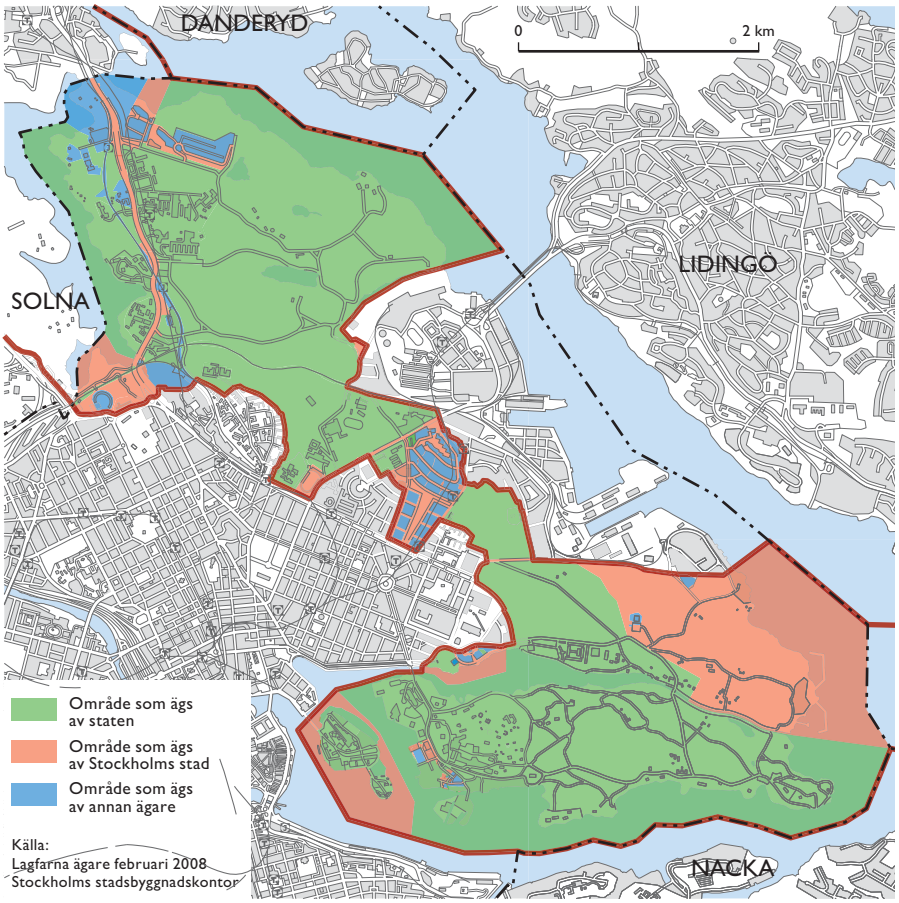

Ägarförhållanden och dispositionsrätt

Huvuddelen av Nationalstadsparken ägs av staten genom Statens Fastighetsverk.

Stockholms stad äger områden vid Bellevue och Kaknäs samt allmän plats inom nästan samtliga detaljplanelagda områden. Inom detaljplan är kvartersmarken främst privatägd.

För Djurgårdsmarken gäller kunglig enskild dispositionsrätt

Djurgårdsmarken blev redan under 1400- och 1500-talen kungligt ägd mark. I samband med 1809 års statsvälvning, då staten inträdde som markägare, reglerades att Djurgården under evärdlig tid skulle förbli under kungens s.k. enskilda dispositionsrätt. Samtidigt bestämdes att Djurgårdskassans inkomster och utgifter för förvaltningen av Djurgårdsmarken, enbart skulle få användas till Djurgårdens förbättring, förskönande samt underhåll för vägar och broar.

Den kungliga dispositionsrätten administreras av Kungl. Djurgårdens Förvaltning sedan 1809.

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVEC

Nationalstadsparkens grunddrag

Nationalstadsparkens huvudstruktur

Nationalstadsparken har avgränsats med syftet att skydda ett historiskt landskap med sina natur- och kulturvärden. I Nationalstadsparken ingår därför inte enbart områden, som utgör stora park- och naturområden, utan även delar som är kraftigt exploaterade. En helhetssyn på landskapets värden ansågs viktigare vid lagregleringen, än att området skulle ha en homogen karaktär.

Lagskyddet för Nationalstadsparken har därför inte heller utformats som för ett bevarandeområde med stopp för alla förändringar, utan villkor har formulerats för att pröva ny bebyggelse, anläggningar m.m. inom området. Avsikten är att områdets huvudstruktur ska bestå på lång sikt.

I förarbetena till lagskyddet har det förutsatts att kommunerna i sina översiktsplaner ska redovisa vilka områden inom Nationalstadsparken som bör skyddas som parklandskap eller naturmark liksom de zoner som präglas av mer omfattande bebyggelse. Avsikten är att denna precisering ska ge vägledning för tillämpningen av lagskyddet.

I Regeringsrättens domar där beslut om detaljplaner inom Nationalstadsparken laglighetsprövats har ett områdes karaktär av parklandskap och naturmiljö eller tidigare exploaterat område haft betydelse.

Två områdeskaraktärer

Som förutsattes i förarbetena identifierar översiktsplanen två slags områdeskaraktärer inom Nationalstadsparken. De är:

– Parklandskap och naturmiljöer
– Mer bebyggda och anlagda områden

Plankartan redovisar en markering mellan områden som utgör parklandskap och naturmiljöer respektive är mer bebyggda och anlagda. Områdena framgår också översiktligt av kartan på nästa sida.

Preciseringen av områdena utgår från förhållandena då lagskyddet infördes, dvs. den 1 januari 1995. Den tar sin främsta utgångspunkt från markanvändning och nyttjande, som för flertalet områden har stark historisk anknytning eller lång kontinuitet. Markeringen mellan områdena ligger oftast naturligt i gator, järnvägsspår, fastighets- och detaljplanegränser. Även landskapets karaktär, vegetation och bebyggelsesituationen har gett stöd för markeringen. Områdenas utbredning behandlas närmare i avsnittet Tio områden inom Nationalstadsparken.

Infrastruktur som huvudvägar, gator, tunnelbana, huvudanläggningar för vatten- och avlopp återfinns finns inom båda områdeskaraktärerna.

Fisksjööäng och Kaknäs ängar
Efter att lagskyddet infördes har två områden övergått från mer anlagda delar

LAGSKYDDETS TVÅ VILLKOR

Det första villkoret innebär att åtgärder som innebär intrång i parklandskap eller naturmiljö inte får ske. Det innebär bl.a. att de mer bebyggda och anlagda områdena inte får utvidgas in i parklandskap eller naturmiljöer.

Det andra villkoretinnebär att det historiska landskapets natur- och kulturvärden inte får skadas och gäller hela Nationalstadsparken. Det innebär bl.a. att parker och särskilt värdefulla naturmiljöer som är belägna inom mer bebyggda och anlagda områden inte får skadas.

till parklandskap och naturmiljö. Det är Fisksjöäng norr om Husarviken och Kaknäs ängar, som varit bebyggda och anlagda men där verksamheter har avvecklats. Områdena redovisas i översiktsplanen inom parklandskap och naturmiljö.

De större vattenrummen redovisas för sig

De större vattenrummen som på flera sidor omgärdar Nationalstadsparkens landområde redovisas för sig i planen.

Flera samband överbryggar områdeskaraktärerna

Nationalstadsparken utgör en helhet varför natur- och kulturvärden ofta överbryggar indelningen i områdeskaraktärer och större vattenrum. Det handlar om landskapets struktur med genomgående dalstråk, promenadvägar, utsikter, biologisk mångfald m.m. Dessa samband uppmärksammas i översiktsplanens vägledning för utveckling inom områdena.

NATIONALSTADSPARKENS TVÅ OMRÅDESKARAKTÄRER

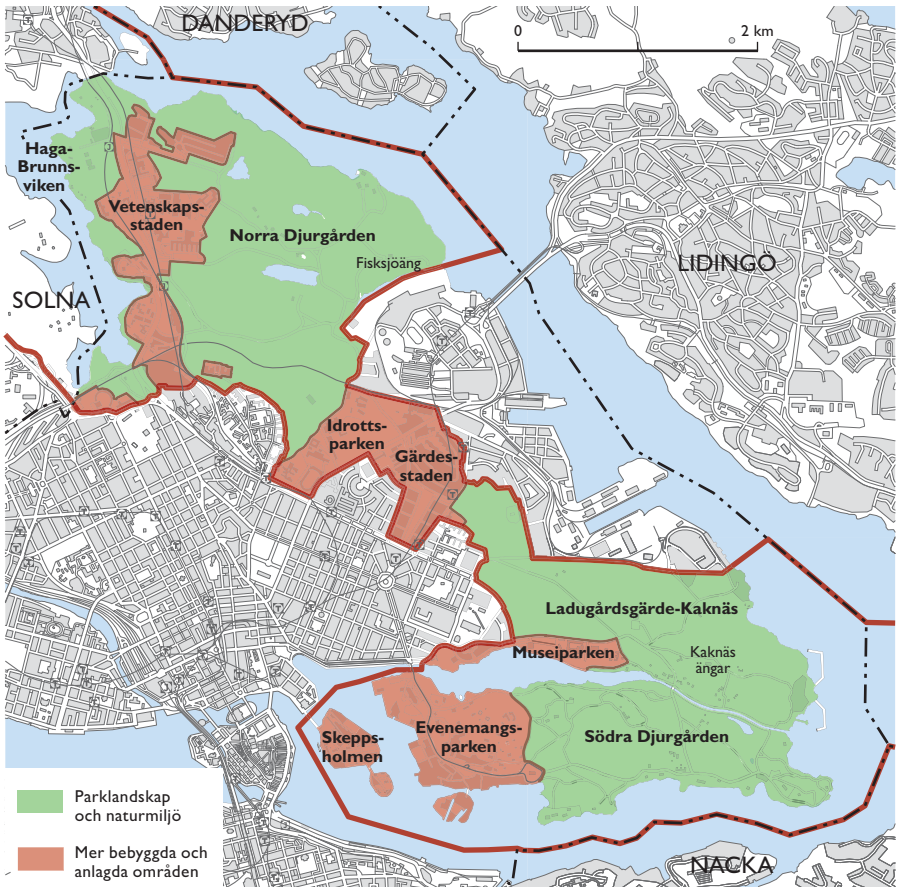

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Nationalstadsparkens huvudstruktur ska bestå.

- Planen identifierar två områdeskaraktärer inom Nationalstadsparken. De utgår från markanvändningen. Plankartan redovisar en markering mellan de två områdeskaraktärerna.

- Fyra områden utgör **parklandskap och naturmiljöer.** De avses vara skyddade mot intrång genom Nationalstadsparkens lagskydd. Markanvändningen inriktas mot friluftsliv och rekreation med bevarade natur- och kulturvärden.

- Sex områden utgör **mer bebyggda och anlagda områden.** De avses utgöra sådana zoner inom Nationalstadsparken som kan förändras och kompletteras med ny bebyggelse och anläggningar under förutsättning att detta inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

  Områdesnamnen ger vägledning om markanvändningens huvudsakliga inriktning inom respektive område.

- Vattenanvändningen inom de större vattenrummen med vikar preciseras inte närmare planen. Djurgårdsjöarna ingår i parklandskap och naturmiljöer.

- Närmare vägledning för markanvändning och utveckling återfinns i översiktsplanen del Tio områden inom Nationalstadsparken.

Parklandskap och naturmiljöer

Som parklandskap och naturmiljöer anger översiktsplanen fyra områden. De är:

Norra Djurgården
Haga - Brunnsviken
Ladugårdsgärde - Kaknäs
Södra Djurgården

Områdena utgör de större sammanhängande park- och naturområdena inom Nationalstadsparken. Områdena har olika karaktär – Norra Djurgården där jaktparkstidens landskap starkast kan upplevas, Kaknäsområdets skogar och varierade miljöer, det öppna Gärdet, Haga-Brunnsviken och Södra Djurgården som medvetet anlagda parklandskap. Inslagen av byggnader och anläggningar varierar mellan områdena. Områdena har särskilt stor betydelse som friluftslivs- och rekreationsområden, även för närrekreation.

Norra Djurgården, Ladugårdsgärde-Kaknäs och Södra Djurgården utgör kärnområden för Nationalstadsparkens växt- och djurliv medan Haga-Brunnsviken ingår som spridningszon mellan Norra Djurgården och Ulriksdals kärnområden.

Djurgårdssjöarna Lappkärret, Spegeldammen, Laduviken och Isbladskärret ingår i områdena, liksom våtmarkerna.

Markanvändning och utveckling

• Markanvändningen inriktas mot friluftsliv och rekreation med bevarade natur- och kulturvärden.

• Den allemansrättsligt tillgängliga marken består. Rekreationslandskapets mångsidighet bevaras, med också särskilt tysta områden och områden där nattens mörker kan upplevas. Den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas.

• Möjligheten att förtäta eller utvidga befintliga bebyggelsemiljöer eller anläggningar är starkt begränsad. Befintliga verksamheter bör kunna utvecklas i rimlig omfattning och byggnader förändras om detta kan ske med bevarade natur- och kulturvärden. Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör inte tillkomma.

• Bebyggelsemiljöernas karaktär och enskilda byggnaders värden bevaras, liksom parker och värdefulla trädgårdar.

• Värdshus, restauranger, caféer, utställningar, museer m.m. är viktiga besöksmål i rekreationslandskapet. Betydelsefulla rekreationspunkter som Stora Skuggan, Fiskartorpet, området vid Kaknästornet och Djurgårdsbrunn bör kunna utvecklas samtidigt som natur- och kulturvärdena bevaras.

• Programmet för Stockholms vattenarbete 2006-2015 anger mål och åtgärder för Djurgårdssjöarnas miljökvalitet och rekreationsvärden.

• Närmare vägledning för respektive område återfinns i översiktsplanen del Tio områden inom Nationalstadsparken.

Ökad rekreationsanvändning främjas

Besökstrycket på Nationalstadsparkens parklandskap och naturmiljöer kommer att öka när regionen och besöksnäringen växer. Även ett ökande intresse för hälsa och motion ger större besöksantal.

För att långsiktigt kunna bibehålla de många varierade värden för friluftsliv och rekreation som finns inom områdena och samtidigt utveckla rekreationsanvändningen kan därför olika prioriteringar behöva göras för olika delområden. Detta görs lämpligen inom markägarnas skötselplanering.

Södra Djurgården torde vara Stockholm mest välkända rekreationsområde. Lill Jans skogen nyttjas flitigt som motionsområde medan övriga delar av-Norra Djurgården återstår för många att upptäcka. Här motverkas tillgängligheten från staden av topografi och av trafikbarriärer som Sveavägen-Cederdalsgatan, Valhallavägen, Lidingövägen och Roslagsvägen. Tillgängligheten behöver förbättras genom tydliga entréer.

Öka tillgängligheten för alla
Nationalstadsparkens parklandskap och naturmiljöer ska vara lättillgängliga för många människor. Ett värde att utveckla ytterligare är flera stråk för funktionshindrade.

Förutsättningarna för biologisk mångfald utvecklas

Att bevara och utveckla förutsättningarna för växt- och djurliv handlar främst om skötselåtgärder. För detta ansvarar markägare och förvaltare, dvs. Statens fastighetsverk och Kungl. Djurgårdens förvaltning för den statligt ägda marken samt staden för stadens marker. Den skötselplan för hela Nationalstadsparken som Kungl. Djurgårdens Förvaltning tar fram väntas ge en helhet och underlag för närmare skötselplanering och åtgärder inom respektive område.

Bebyggelsemiljöer, byggnader och anläggningar bevaras

Inom områdena finns mindre bebyggelsegrupper, enstaka byggnader och anläggningar samt parker, trädgårdsanläggningar, koloniområden, småbåtshamnar

med bryggor och uppläggningsplatser. Många av Djurgårdens byggnader kännetecknas av god arkitektur, och är väl inpassade i landskapet. Byggnader och anläggningar berättar nästan alla om årsringarna i det historiska landskapet. Flertalet har särskilt kulturhistoriskt värde.

Det är ett starkt intresse att bebyggelsemiljöerna och byggnader kan bevaras så lite förändrade som möjligt. I det kulturhistoriska värdet ingår även trädgårdar. På tomtmark är vanligtvis naturvärdena höga vilket bidrar till områdets karaktär liksom till växt- och djurlivet. Byggnader från senare tid bör underordna sig omgivningen.

Markägarnas upplåtelseavtal bidrar till att värdena består.

Anläggningar för Nationalstadsparkens förvaltning

För att sköta Nationalstadsparkens friytor och skogar, vägar och ridvägar, gång- och cykelvägar m.m. har Kungl. Djurgårdens Förvaltning och Stockholms stad anläggningar inom området. Behovet av anläggningar för förvaltningen behöver kunna tillgodoses även framöver, samtidigt är det viktigt att de är väl inpassade i landskapet.

Förändringar prövas genom detaljplan och bygglov

Inom staden liksom inom Nationalstadsparken råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse och konkurrens mellan bevarande och andra intressen. Prövning av lämpligheten av förändringar i bebyggelsen ska därför normalt alltid ske genom detaljplan enligt plan- och bygglagen. I vissa fall kan undantag göras för t.ex. mindre om- och tillbyggnader där tillräcklig lämplighetsprövning kan ske i samband med bygglov.

Vid prövningen sker en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen, där Nationalstadsparkens lagskydd utgör stoppregel för vad som är tillåtet. Gällande områdesbestämmelser ger stöd för att byggnader inte får förvanskas.

Behovet av detaljplanering får bedömas i det enskilda fallet och blir beroende på åtgärdernas omfattning, konsekvenser och samband med omgivande miljö. Mindre förändringar inom befintlig bebyggelse bör som regel kunna lämplighetsprövas i samband med bygglov.

För att samlat klargöra natur- och kulturvärden inom olika bebyggelsemiljöer och bedöma förändringsmöjligheter kan ett fördjupat kunskapsunderlag behöva tas fram.

Behovet av att införa direkta skyddsbestämmelser enligt plan- och bygglagen för att bevara värdefulla byggnader, vegetation m.m. får uppmärksammas successivt. Från statens sida kan byggnadsminneförklaring av synnerligen värdefulla byggnader och miljöer aktualiseras.

Strandskydd

Strandskydd gäller i princip längs samtliga stränder och innebär förbud för olika åtgärder i syfte att främja friluftsliv och inte skada växt- och djurliv. Dispens från strandskyddet för nya byggnader och anläggningar prövas i anslutning till detaljplanering och bygglov. Andra åtgärder som kan hindra eller avhålla allmänheten eller försämra livsvillkoren för djur och växter behöver enbart strandskyddsdispens.

Underlaget om de historiska värdena behöver fördjupas

Då förändringar och bevarandeåtgärder aktualiseras behöver kunskaperna om områdets historiska värden som regel fördjupas. Analyser av rumsliga och historiska betydelser, sammanhang och värden är viktiga för bedömningen.

Södra Djurgården och Kaknäs-Ladugårdsgärde – från öster.

Mer bebyggda och anlagda områden

Som mer bebyggda och anlagda områden anger översiktsplanen sex områden. De är:

Vetenskapsstaden
Idrottsparken
Gärdesstaden
Museiparken
Evenemangsparken
Skeppsholmen

Områdenas namn är avsedda att ge vägledning om markanvändningens huvudsakliga inriktning inom respektive område.

Dessa bebyggda och anlagda områden avses utgöra sådana zoner inom Nationalstadsparken som kan förändras och kompletteras med ny bebyggelse och anläggningar under förutsättning att åtgärder inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Verksamheterna inom nästan samtliga områden har särskilt fokus på kulturliv, museer, nöjen, idrott, forskning och högre utbildning, dvs. verksamheter som har central betydelse för Stockholms utveckling, även i nationellt perspektiv. Verksamheterna och områdena är väl integrerade med staden i övrigt.

Kulturhistoriskt har områdena stort värde, och speglar årsringar i områdenas utveckling. Här finns byggnader och miljöer från 1600-talet och framåt, liksom byggnader med hög arkitektonisk kvalitet från de senaste årtiondena. Ett äldre och väletablerat parklandskap ger karaktär till områdena, liksom anlagda parker, naturpartier, trädplanterade gator och offentliga platser.

Inom samtliga områden finns särskilt värdefull naturmark och vegetation som har betydelse för Nationalstadsparken.

Markanvändning och utveckling

- Områdenas namn ger vägledning om markanvändningens huvudsakliga inriktning inom respektive område.

- Markanvändningen är definierad på ett övergripande sätt med syftet att verksamheterna inom områdena kan vidareutvecklas och förnyas.

- Områdena kan inte utvidgas, men förändras och kompletteras om åtgärderna inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

- Utvecklingsmöjlighet finns inom områdena i större och mindre omfattning.

- Områdenas natur- och kulturvärden bevaras – landskapets och bebyggelsemiljöernas karaktär, kulturhistoriska värden inom bebyggelsemiljöer, enskilda byggnader, parker och anläggningar.

- Områdenas karaktär i de större vattenrummen runt Nationalstadsparken bevaras.

- Särskilt värdefull naturmark och vegetation inom områdena bevaras och förstärks.

- Närmare vägledning för respektive område återfinns i översiktsplanens del Tio områden inom Nationalstadsparken.

Områdena vidareutvecklas med bevarade natur- och kulturvärden

Verksamheterna inom områdena är beroende av att kunna utvecklas och förnyas med hänsyn till förändrade behov och förutsättningar.

Markanvändningen för områdena är därför definierad på ett övergripande sätt och avser inte enbart redan etablerade verksamheter eller byggnader. Nationalstadsparkens värden är inte beroende av att enbart befintliga verksamheter får finnas inom områdena.

Som utgångspunkt gäller att områdena inte kan utvidgas men att de kan förändras och kompletteras om åtgärderna inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Utvecklingsmöjligheten är olika inom områdena
Möjligheten att utveckla och komplettera med nya byggnader och anläggningar varierar mellan områdena. I vissa områden finns större utvecklingsmöjligheter, även områden som kan ges ändrad markanvändning som Albano inom Vetenskapsstaden och Storängsbotten inom Idrottsparken. I andra områden såsom Skeppsholmen är utvecklingsmöjligheterna begränsade. I ett långsiktigt perspektiv är utvecklingsresursen emellertid begränsad inom samtliga områden.

Rekreationsfunktioner uppmärksammas

Tillgängligheten till omgivande parklandskap och naturmiljöer för rekreation och friluftsliv är beroende av entréfunktioner, gång- och cykelvägar, genomgående promenadstråk m.m. inom de mer bebyggda och anlagda områdena. Att bibehålla och även öka tillgängligheten till omgivande friområden behöver uppmärksammas.

Särskilt värdefull naturmark och vegetation bevaras och utvecklas

Inom områdena finns särskilt värdefull naturmark och vegetation som har betydelse för Nationalstadsparkens växt- och djurliv. Vetenskapsstaden, Idrottsparken

och Gärdesstaden ingår som spridningszoner i den ekologiska infrastrukturen. Inom Museiparken och Evenemangsparken finns naturmark och vegetation som ansluter till intilliggande ekologiska kärnområden inom Kaknäs och Södra Djurgården. Möjligheten att förstärka spridningsfunktionen tas till vara.

Förändringar prövas genom detaljplanering

Inom staden liksom inom Nationalstadsparken råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse och konkurrens mellan bevarande och andra intressen. Prövning av lämpligheten av förändringar i bebyggelsen ska därför normalt alltid ske genom detaljplan enligt plan- och bygglagen. I vissa fall kan undantag göras för t.ex. mindre om- och tillbyggnader där tillräcklig lämplighetsprövning kan ske i samband med bygglov.

Inom flertalet av områdena har huvuddelen av byggnader och anläggningar tillkommit som statligt byggande utan stöd i detaljplan, dvs. inom områdena Vetenskapsstaden, Idrottsparken, Museiparken, Evenemangsparken och Skeppsholmen.

Översiktsplanens vägledning för bevarande och utveckling av områdena prövas och förverkligas genom detaljplanering. Vid denna prövning sker en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen, där Nationalstadsparkens lagskydd utgör stoppregel för vad som är tillåtet.

Som vägledning för de förändringar som aktualiseras inom områdena gäller att de bör prövas genom detaljplan. Mindre förändringar inom befintlig bebyggelse i de områden som inte är detaljplanelagda bör emellertid i vissa fall kunna lämplighetsprövas i samband med bygglov. Behovet av detaljplanering får bedömas i det enskilda fallet och blir beroende på åtgärdernas omfattning, konsekvenser och samband med omgivande miljö.

Då översiktsplanen inte ger tillräcklig vägledning, ska detaljplaneringen grundas på ett program. I vissa fall kan programmet behöva samlat belysa utvecklingsbehov och värden inom ett större område, för att ge en önskvärd helhet för att bedöma enskilda projekt. I andra fall ger översiktsplanen tillräcklig vägledning och programskedet kan uteslutas.

I samtliga områden behöver den befintliga naturmiljön och kulturmiljön ägnas särskild uppmärksamhet vid förändringar. Behovet av att införa direkta skyddsbestämmelser i detaljplan för att bevara värdefulla byggnader, vegetation m.m. får uppmärksammas successivt i samband med att detaljplaneläggning blir aktuell av andra skäl. Från statens sida kan byggnadsminneförklaring av synnerligen värdefulla byggnader och miljöer aktualiseras.

Strandskydd

Strandskydd gäller i princip längs samtliga stränder och innebär förbud för olika åtgärder i syfte att främja friluftsliv och inte skada växt- och djurliv. Vid detaljplanering tas ställning till bevarande och lämplig utveckling även i förhållande till strandskyddet.

Underlaget om de historiska värdena behöver fördjupas

Då förändringar och bevarandeåtgärder aktualiseras behöver kunskaperna om områdets historiska värden som regel fördjupas. Analyser av rumsliga och historiska betydelser, sammanhang och värden är viktiga för bedömningen.

Större vattenrum med vikar

Nationalstadsparken omgärdas på flera sidor större vattenrum med vikar. De är:

Lilla Värtan
Saltsjön
Strömmen
Brunnsviken
Husarviken
Djurgårdsbrunnsviken med Djurgårdsbrunnskanalen

Vattenrummen ligger både inom Nationalstadsparken och utanför, liksom inom angränsande kommuner – Danderyd, Lidingö, Nacka och Solna.

Användningen av vattenområden preciseras inte närmare

Användningen av de större vattenområdena är inte fokus i arbetet med översiktsplanen för Nationalstadsparken. Frågan om användningen av vattenrummen är vidare än de områden som ingår i Nationalstadsparken och berör också angränsande kommuner.

Staden har tidigare efter samarbete mellan kommunerna tagit fram mål som ger vägledning vad gäller miljökvalitet och rekreation för staden sjöar och vattendrag, se Programmet för Stockholms vattenarbete 2006-2015.

Någon närmare precisering av användningen av vattenrummen görs inte i översiktsplanen. Planen ger därmed inte vägledning för att bedöma om åtgärder i vattenrummen är lämpliga eller förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd. Detta prövas i särskild ordning genom det enskilda projektet. Det historiska landskapets natur- och kulturvärden inom angränsande landområden liksom översiktsplanens inriktning ger vägledning vid bedömningen.

Infrastruktur inom Nationalstadsparken

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Trafikinfrastrukturens huvudvägar och spår inom Nationalstadsparken ingår i de regionala trafiknäten. Flera utgör riksintresse.

- Trafiknätet skall fortsätta utvecklas med hänsyn till en effektivt fungerande stad och region. Alla åtgärder behöver beakta Nationalstadsparkens särskilda värden och förutsättningar.

- Det har inte varit möjligt att överblicka framtida anspråk på förändringar i infrastrukturen. Översiktsplanens karta illustrerar schematiskt reservat för vissa huvudvägar och spår, andra sträckningar än de illustrerade kan bli aktuella.

- Planen ger inte vägledning för att bedöma om trafikanläggningar enligt illustrerade reservat är lämpliga eller förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd. Detta prövas i särskild ordning genom de enskilda projekten.

- Inom Nationalstadsparken ligger även anläggningar för kommunalteknisk försörjning med viktiga funktioner för staden och regionen. Det är angeläget att utbyggnader kan genomföras. Översiktsplanen ger inte vägledning för att bedöma utbyggnaders lämplighet.

Huvudvägar och spår

Genom sitt centrala läge är det oundvikligt att Nationalstadsparken påverkas av stark infarts- och genomfartstrafik, liksom av trafik inom och mellan olika stadsdelar. Området genomkorsas idag av flera trafikleder, huvudvägar och gator samt av järnvägar och tunnelbanelinjer. Trafikinfrastrukturen betjänar också målpunkter i Nationalstadsparkens olika delområden, såsom Stockholms universitet, Evenemangsområdet på Södra Djurgården m.fl.

Fortsatta utbyggnader i det överordnade trafiksystemet är nödvändiga för regionens utveckling. Stadens avsikt är att det övergripande trafiknätet ska fortsätta utvecklas med hänsyn till en effektiv fungerande stad, framkomlighet och möjligheterna att minska trafikens miljöstörningar. Förändringar behöver kunna tillåtas även inom Nationalstadsparkens område, men åtgärder måste utgå från de särskilda förutsättningar som gäller för det skyddade området.

Nationalstadsparkens värden påverkas av störningar från huvudvägar och järnväg, såsom buller och barriäreffekter.

*Framtidsperspektiv**

Det har inte varit möjligt att idag överblicka de anspråk på förändringar i trafikinfrastrukturen som kommer att väckas framöver. Det gäller både övergripande trafikutbyggnader och utbyggnader för kollektivtrafik mellan stadsutvecklingsområdena i nuvarande hamn- och industriområden och innerstaden. Flera projekt diskuteras idag, varav några redovisas nedan och illustreras på översiktsplanens karta.

Planen ger inte vägledning för att bedöma om trafikanläggningar enligt illustrerade reservat eller andra förändringar i befintliga anläggningar är lämpliga eller förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd. Detta prövas i särskild ordning genom de enskilda projekten. De illustrerade reservaten innebär inte något ställningstagande till projekten. Redovisningen utgår från aktuellt underlag och är schematiska i sin sträckning och utformning. Andra sträckningar än de illustrerade kan bli aktuella.

* Stadsbyggnadsnämnden beslutade i maj 2009 att ställa ut förslag till ny kommunomfattande översiktsplan.

BEFINTLIGA HUVUDVÄGAR OCH SPÅR

Huvudvägar och huvudgator
Roslagsvägen
Baron Rålambs väg
Björnnäsvägen
Fiskartorpsvägen (delar av)
Storängsvägen
Lidingövägen
Erik Dahlbergsgatan
Värtavägen
Lindarängsvägen
Djurgårdsbrunnsvägen
Djurgårdsvägen
samt
Norra länken, utbyggnad pågår enligt gällande detaljplan och vägarbetsplan

Järnvägar och tunnelbana
Roslagsbanan
Värtabanan
Tunnelbanelinje till Ropsten
Tunnelbanelinje till Mörby Centrum

Befintliga huvudvägar och spår samt Norra länken

Befintliga huvudvägar, huvudgator och spår framgår av plankartans bakgrundsinformation. De är även i listade i faktarutan ovan.

Norra länken i tunnel

Plankartan redovisar den utbyggnad av Norra länken i tunnel mellan Norrtull och Värtan som inletts sedan regeringen i april 2006 beslutat om detaljplan och vägarbetsplan och regeringsrätten prövat besluten i februari 2007. För utbyggnaden ansvarar Vägverket. Norra länken beräknas öppna för trafik år 2015.

Befintlig kollektivtrafik

Nationalstadsparkens centrala läge innebär förhållandevis god tillgång till kollektivtrafik genom tunnelbana, pendeltåg och bussar. Av hävd är dessutom båttrafik ett självklart färdmedel med Djurgårdsfärjans linjer som förbinder västra Södra Djurgården och Skeppsholmen med Slussen och Nybroplan. Även Museispårvägen Norrmalmstorg - Södra Djurgården har betydelse från kollektivtrafiksynpunkt.

Anspråk på utbyggnader av huvudvägar och spår illustreras, andra sträckningar kan bli aktuella

I Öp 99 ingår en bruttoredovisning av ett flertal väg- och spårprojekt som diskuterats i olika sammanhang, och som redovisas utan att ställning tas till projektens lämplighet. Sedan Öp99 antogs har planeringen genomförts för reservatet för Norra länken. Övriga reservat, som berör Nationalstadsparken, förs nu över till översiktsplanen för Nationalstadsparken. De redovisas nedan tillsammans med tillkomna nya anspråk på trafikreservat.

– *Reservat för s.k. Östlig förbindelse under Nationalstadsparken*, som ingår i Öp99. Det är en förbindelse i tunnel mellan Södra länken och Norra länken för att skapa en ringled kring innerstaden och avlasta trafiken över bl.a. Gamla Stan och Klarastrandsleden. Reservatet inkluderar trafikplats vid Frihamnen och kompletterande anslutningar till Norra länken bland annat vid Lidingövägen. Det redovisas schematiskt.

Den förstudie om Östlig förbindelse som Vägverket studerat omfattar alternativa sträckningar som ligger utanför Nationalstadsparken.

BEFINTLIG HUVUDVÄGAR OCH ILLUSTRERADE RESERVAT

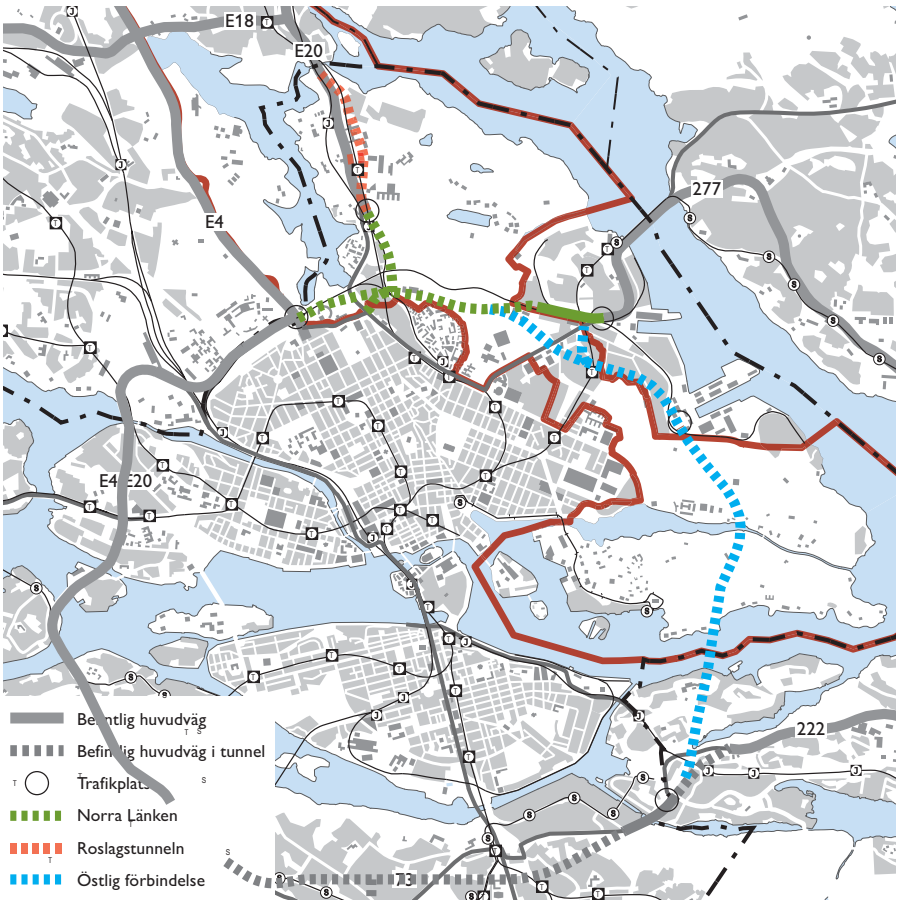

– *Reservat för snabbspårväg till Universitetet*, en fortsättning av tvärbanan från Solna station i en sträckning över Järva krog och Bergshamra illustreras på plankartan inom Solna. En förlängning av snabbspårvägen från Universitetet vidare mot Ropsten förutsätts utredas i Öp99 och ingår i RUFS 2001.

– *Nytt reservat för en s.k. Roslagstunnel*, som förlängning av Norra länkens tunnel från trafikplatsen vid Fiskartorpsvägen till Ålkistan. Reservatet redovisas mycket schematiskt enligt stadens och Vägverkets avsiktsförklaring från 2002. En anslutning till Roslagstunneln skulle kraftigt avlasta Roslagsvägen från trafik, och få till följd att den kan byggas om till lokalgata med minskade barriäreffekter och bullerstörningar.

– *Reservat för förlängning av tunnelbanan från Kungsträdgården*, redovisas schematiskt i en sträckning via Skeppsholmen/Djurgården till Södermalm och Nacka enligt RUFS 2001. Alternativa sträckningar har redovisats.

Effekter av Norra länken

Genom utbyggnad av Norra länken beräknas trafiken minska på flera vägar och gator genom Nationalstadsparken.

Utbyggnaden innebär att Roslagsvägens trafikfunktion ändras från trafikplats Frescati in mot Roslagstull. Gällande detaljplan visar en mindre bred Roslagsväg med kompletterande trädallér.

Stadens avsikt är att Björnnäsvägen (*plankartan nr 11*) stängs av för genomfartstrafik då Norra länken öppnas, varigenom rekreationskvaliteten inom Norra Djurgårdens parklandskap och naturmil-

jö förstärks. Avstängningen berör även Fiskartorpsvägen invid Idrottsparken som delvis kan ges ändrad trafikfunktion, vilket öppnar för att förbättra tillgängligheten mellan Idrottsparken och Lill Jans skogen (*plankartan nr 12*).

Kommunikationer av riksintresse

Följande befintliga huvudvägar och spår samt reservat utgör riksintresse enligt miljöbalken 3 kapitel 8 §. De skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Vägar av riksintresse enligt Vägverkets beslut 2004

- Väg E 20 Norrtull - Frihamnen (via Valhallavägen - Lidingövägen - Tegelgeluddsvägen). För del av sträckan kan riksintresset komma att ersättas av Norra länken.
- Väg E18.20 (Roslagsvägen) Roslagstull - kommungränsen
- Norra länken
- Reservat för s.k. östlig förbindelse i tidigare sträckning under Nationalstadsparken.

Järnvägar av riksintresse enligt Banverkets beslut 2006

- Värtabanan, industrispår mellan Karlberg - Värtahamnen/Frihamnen
- Roslagsbanan

Transportvägar för farligt gods

Väg E20 från Norrtull till Frihamnen och väg E18.20 Roslagsvägen är rekommenderade transportvägar för farligt gods. Farligt gods transporteras även på Värtabanan.

Regionala cykelstråk

Tre befintliga cykelleder som har regional betydelse passerar genom Nationalstadsparkens stockholmsdel: Täbystråket, Hjorthagenstråket och Lidingöstråket.

Cykelplan 2006 för innerstaden
Trafiknämnden antog i maj 2006 en cykelplan för Stockholms innerstad för åtgärder som ska genomföras de kommande åtta åren. Planen omfattar för Nationalstadsparken nya och förbättrade cykelstråk, bl.a.i Värtavägen och Erik Dahlbergsgatan med fortsättning i Storängsvägen.

Kommunaltekniska anläggningar

Inom Nationalstadsparken ligger större anläggningar för vatten- och avlopp, för distribution av fjärrvärme, kyla, el, gas o.d. De flesta är belägna under mark men ovan mark ligger till exempel Ugglevikens vattentorn, som också sätter sin prägel på delar av Lill Jans skogen, liksom kraftledningar. Större anläggningar utgör del av system som betjänar stora delar av staden och även regionen.

Anläggningarna fyller viktiga funktioner för stadens utveckling och det är angeläget att utbyggnader kan genomföras. Det kan förväntas att större utbyggnader eller större förändringar av anläggningarna är tillståndspliktiga och skall prövas mot Nationalstadsparkens lagskydd.

Översiktsplanen ger inte vägledning för att bedöma om förändringar i befintliga anläggningar eller utbyggnader är lämpliga eller förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd. Detta prövas i särskild ordning i det enskilda projektet.

REGIONALA CYKELLEDER INOM NATIONALSTADSPARKENS STOCKHOLMSDEL

Kraftledningen över Norra Djurgården
Över Norra Djurgården passerar en kraftledning med två 220 kV ledningar upphängda i samma stolpe: ledningar till Värtaverket från Järva respektive från Danderyd. Ledningarna har funnits i området i över 70 år och ledningskoncessionen gick ut vid årsskiftet 2000/2001.

Ledningarna ingår idag som en delsträcka i utvecklingsprojektet Stockholms Ström – en utredning om Stor-Stockholms framtida stam- och regionnät för eldistribution. Planer finns att på sikt markförlägga ledningarna förutsatt att regionens nätstruktur ändras. Utan kraftledningen kommer det historiska landskapet på Norra Djurgården att kunna upplevas mera ostört.

Nationalstadsparkens gräns och omgivningar

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Nationalstadsparkens gräns preciseras på plankartan.
- Nationalstadsparkens omgivningar utvecklas med hänsyn till såväl stadens behov som Nationalstadsparkens särskilda värden.
- Möjligheter att förstärka samband mellan Nationalstadsparken och omgivningarna bör tas till vara vid planering för stadsutveckling. Möjligheten att förbättra entréer till friområdena bör särskilt uppmärksammas.
- Särskilt värdefull natur och vegetation inom den ekologiska midjan mellan Norra och Södra Djurgården bör så långt som möjligt bevaras och utvecklas även i Nationalstadsparkens omgivningar.

Nationalstadsparkens gräns preciseras på plankartan

Nationalstadsparkens område redovisades schematiskt på en översiktlig karta i propositionen som föregick införandet av lagskyddet. Avsikten var att den närmare avgränsningen av området skulle ske inom den kommunala översiktsplaneringen, för att med utgångspunkt från lagskyddets syfte kunna beakta lokala förutsättningar.

Stockholms gällande översiktsplan, Översiktsplan 99 redovisar Nationalstadsparkens gräns på land närmare i skala 1:50 000. Länsstyrelsen hade i sitt granskningsyttrande över planen inget att erinra mot gränsens läge.

Den nu aktuella översiktsplanen redovisar Nationalstadsparkens gräns enligt Översiktsplan 99 men i en större kartskala, skala 1:11 000. Detta har föranlett några smärre justeringar av gränsen på land för att tydliggöra dess läge i förhållande till väg, gata och naturmark. I omgivande vattenlandskap har gränsen förlagts i kommun- och stadsdelsgränser, helt i överensstämmelse med den ursprungliga schematiska kartan i propositionen.

Gränsens läge framgår av plankartan. Den är markerad som mörk mittlinje inom en bredare grå linje.

Länsstyrelsen har i yttrandet över samrådsförslaget liksom i granskningsyttrandet godtagit planens gräns för Nationalstadsparken.

Nationalstadsparken och omgivningarna – samband och ömsesidiga beroenden

Nationalstadsparken är väl integrerad i innerstaden. Var det lagskyddade området börjar eller slutar är inte alltid lätt att uppfatta, och det finns starka samband och ömsesidiga beroenden mellan Nationalstadsparken och omgivningarna.

Verksamheter och markanvändning är många gånger desamma på båda sidor om gränsen. Exempelvis fortsätter institutionsområdet på Norra Djurgården längs Valhallavägen med bl.a. Kungl. Tekniska Högskolan. Vidare ligger den skarpa gränsen mellan bebyggelse och natur både inne i Nationalstadsparken och i dess utkanter. I de öppna vattenrummen bidrar Nationalstadsparken starkt till karaktären för Stockholms inlopp och det centrala vattenrummet på Saltsjösidan.

Staden utvecklas runt Nationalstadsparken

Staden och stadslandskapet är inte färdigbyggda utan fortsätter att utvecklas på olika sätt, också i omgivningarna till Nationalstadsparken. I planeringen för stadsutveckling invid Nationalstadsparken är det viktigt att tillvarata och utveckla sambanden med Nationalstadsparken.

Den större stadsutveckling som enligt Översiktsplan 99 förestår i industri- och hamnområdena som direkt gränsar till Nationalstadsparken, dvs. vid Husarviken och Värtan-Frihamnen, kommer att innebära att områden som idag är stängda för allmänheten kommer att öppnas med gator, promenadstråk, torg m.m. också i vattennära lägen. Sambanden med Nationalstadsparken och övriga staden kommer härigenom att kunna stärkas och fler närboende få tillgång till de rekreationskvaliteter som Nationalstadsparken erbjuder.

På samma sätt kommer utvecklingen inom stadsutvecklingsområdet Karolinska-Norra Station att bättre knyta bl.a. Vasastaden till rekreationsområdena inom Nationalstadsparken.

Hänsyn till Nationalstadsparkens värden

Nationalstadsparken har olika karaktär i olika delar och dess relation till omgivningen varierar. En förändring i omgivningen kan vara mer eller mindre lämplig beroende på var och hur den sker. Det är därför inte möjligt att på förhand ange hur samband och beroenden kan utvecklas eller vilka hänsyn som behöver tas.

De närmaste omgivningarnas samband med Nationalstadsparken behandlas översiktligt inom avsnitten i Tio områden inom Nationalstadsparken. Ytterligare klargöranden kan behövas vid närmare planering för områden och för projekt.

Utvecklingen i omgivningarna ska enligt lagskyddet inte påtagligt skada det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Entréer behöver förbättras

Tillgängligheten till Nationalsparken natur- och parkområden från staden är viktig. Möjligheten att förbättra tillgängligheten behöver uppmärksammas vid planering i omgivningarna.

Valhallavägen fungerar idag som rekreationsstråk mellan Ladugårdsgärde och Norra Djurgården. Från Valhallavägen leder också entréer till Lill Jans skogen via Tekniska högskolan och Drottning Sophias väg vid Stadion, båda nära tunnelbanestationer. Vid Roslagstull liksom vid Sveavägen och Norrtull finns entréer till Bellevue- och Hagaparkerna samt Norra Djurgården.

I planeringen för de nya stadsutvecklingsområdena i Nationalstadsparkens omgivningar ges även möjligheter att skapa nya entréer mellan bebyggelse och friområdena.

Den ekologiska midjans värden behöver uppmärksammas

Den ekologiska spridningsfunktionen mellan Norra och Södra Djurgården berör även områden utanför Nationalstadsparken, och det är viktigt att så långt som möjligt bevara och förstärka särskilt värdefull naturmark och vegetation. Detta rör främst s.k. värdekärnor inom Hjorthagsparken och den s.k. kontorsparken inom Gasverksområdet.

I omgivningarna ges också möjlighet att skapa ny natur och park på idag hårdgjord mark genom den omvandling som förestår för stadsutvecklingsområdet vid Husarviken, och som har betydelse för spridningsfunktionen på längre sikt.

Tre stadsutvecklingsområden gränsar till Nationalstadsparken

I direkt anslutning till Nationlstadsparken ligger tre större industri-, hamn och bangårdsområden som i Översiktsplan 99 är utpekade som utvecklingsområden för tät stadsbebyggelse – Norra Station, Husarviken och Värtan-Frihamnen. Det är en följd av att stadens utbyggnad i första hand inriktas på att återanvända redan exploaterad mark i goda kollektivtrafiklägen för att spara värdefulla grönområden. Dessa tre områden är illustrerade på plankartan.

Tidigare Djurgårdsmark
Vid Husarviken uppläts Djurgårdsmark i slutet av 1880-talet till staden för Gas- och elektricitetsverk, liksom för bostäder och verksamhetsbyggnader.

Även Värtan - Frihamnens områden har tidigare utgjort Djurgårdsmark. Här etablerades Stockholms hamn efter att marken 1879 övergått i stadens ägo.

TIO OMRÅDEN INOM NATIONALSTADSPARKEN

Översiktsplanen ger närmare vägledning för markanvändning och utveckling för tio områden:

Norra Djurgården

Haga-Brunnsviken

Ladugårdsgärde-Kaknäs

Södra Djurgården

Vetenskapsstaden

Idrottsparken

Gärdesstaden

Museiparken

Evenemangsparken

Skeppsholmen

Norra Djurgården

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Området ingår i Nationalstadsparken som parklandskap och naturmiljö, se även vägledning sidorna 22-25.

• Norra Djurgården bevaras som natur- och friluftsområde. Områdets karaktär av stort park- och naturlandskap med historiska drag bevaras. Natur- och rekreationsvärden som biologisk mångfald och mångsidigt rekreationslandskap utvecklas.

• Norra Djurgården har förutsättningar för utökad rekreationsanvändning, vilket bör behandlas inom vård- och skötselplanering.

• För att öka tillgängligheten till området är det angeläget att nya entréer kan tillkomma och befintliga förbättras samt att kollektivtrafiken utökas.

• Stora Skuggans natur- och friluftscentrum och Fiskartorpets friluftsgård bör kunna utvecklas som rekreationspunkter, samtidigt som natur- och kulturvärdena bevaras.

• Möjligheten att förtäta eller utvidga befintliga bebyggelsemiljöer inom området är starkt begränsad.

• Kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och miljöer bevaras med parker, trädgårdar och särskilt värdefull vegetation.

• Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör undvikas inom området.

• Björnnäsvägen-Baron Rålambs väg-Fiskartorpsvägen stängs av för genomfartstrafik då Norra länken är utbyggd för att förstärka områdets rekreationsvärde. Beslut fattas av staden genom lokala trafikföreskrifter.

Om området

Området består av det stora natur- och friluftsområdet öster om Vetenskapsstaden, Roslagsvägen och Roslagsbanan samt norr om Idrottsparken.

Det historiska landskapet

Den kungliga jaktparken

Det är här på Norra Djurgården som man bäst kan få en uppfattning om hur landskapet såg ut på den kungliga jaktparkens tid på 1600-talet. Området är stort och har kvar en lantlig karaktär. Landskapets huvuddrag med längsgående dalstråk omväxlande med höjder, skogklädda partier och våtmarker har bestått, även om markerna genom landhöjning blivit betydligt torrare och det som tidigare varit öppet vatten efterhand övergått till våtmark, ängs- och skogsmark.

Vegetationen är i huvudsak densamma som förr och många gamla ekar var stora träd redan på Karl XI:s tid. Vägarna har kvar sina äldre sträckningar och en ålderdomlig karaktär. Namn som *Stora Warg Jagten* och *Björn Näset* minner om jaktparkstiden.

Till jaktparkstiden hörde djurgårdsstaketet med portar, jägareboställen, värdshus m.m. Den historiska *Roslags Porten* där vintervägen över Lilla Värtan kom in från Roslagen och Bogesundslandet mot staden låg vid Lilla Skuggan.

Karl XI:s fiskarkoja, som är markerad på en Djurgårdskarta från 1696 alldeles intill den då bredare Husarvikens vatten, anses vara Djurgårdens äldsta byggnad. I området intill uppfördes under 1700- och 1800-talen flera byggnader, bl.a. för hovjägaren. På ängen västerut ligger Fiskartorpsladan från 1700-talet.

I Fredmans epistel nr 71 beskriver Carl Mikael Bellman den dåtida miljön kring Fiskartorpet.

Stora Skuggan

Vid Stora Skuggan uppförde Abraham Niclas Edelcrantz på 1790-talet den Engelska villan, Norra och Södra flygelbyggnaderna, Åttkanten samt uthus. En engelsk park anlades. Edelcrantz var en av initiativtagarna till instiftandet av Kungl. Lantbruksakademien 1811 och på Stora Skuggans marker anlades försöksodlingar som sedan flyttades till Experimentalfältet, idag inom Stockholms universitets område.

På Stora Skuggans marker anlades 1906 en skjutbana som blev något av ett nationalstadion för landets skyttar. Här ägde 1912 års olympiska skyttetävlingar rum. Skjutbanan lades ned 1978 och området omvandlades till ett fritidsområde. Landskapet formades om, Spegeldammen anlades liksom ett stort öppet parkrum med promenadstigar och en stor amfiteater. Stora Skuggans 4H-gård med odlingslotter tillkom, liksom den byggnad som sedan 1998 är kanslibyggnad för Kungl. Djurgårdens Förvaltning.

Lill Jans skogen

Lill Jans skogen i söder har fått sitt namn efter en särskilt kortväxt skog- och grindvaktare på 1700-talet. Här ligger Ugglevikskällan, vars hälsobringande vatten var känt sedan 1700-talet. På senare delen av 1800-talet blev källan en folklig samlingsplats.

Söder om källan inne i skogen ligger Ugglevikens vattenreservoar från 1935.

Vid Laduviken ligger Fiskartorps friluftsgård, där skidtävlingar har arrangerats sedan 1889. Den första hoppbacken anlades 1902 och bestod av ett trätorn med backe. Dagens hoppanläggning från 1935 är vida synlig i landskapet. Det är Stockholms mest anrika vintersportanläggning.

Söderbrunns koloniområde vid Björnnäsvägen anlades 1905 på initiativ av Anna Lindhagen och är stadens äldsta

STOCKSUND
DANDERYDS KOMMUN
Stocksunds-torp
Bockholmen
Lilla Värtan
Tranholmen
Norrtullsvägen
Frid-hem
Torp-hagen
Reservat för Ekgrodsmyrbi
Småbåts-hamn
Bad
Ekhagen
Stora Lappkärrsberget
Lappkärrsberget
Sta Frescati
Bergianska trädgården
NATURHISTORISKA RIKSMUSEET
Roslagsvägen
Lappkärret
Lilla Lapp-kärrsberget
Roslags Porten
Lilla Skuggan
Lilla Värtan
Koloni-område
Vetenskapsstaden
Universitetet
Koloni-område
Roslagsbanan
STOCKHOLMS UNIVERSITET
Stora Skuggans natur- och friluftscentrum
Spegel-dammen
Varhagen
Oxbergs-backen
Oxberget
Stora Skuggan
Fiskartorpsvägen
Fiskjöäng
Brunnsvikens strandbad
Frescati Hage
Laduviken
Norra Djurgården parklandskap och naturmiljö
Sta Universitet
Baron Palmströs väg
Fiskartorpets friluftsgård
Husarviken
Gasverksområdet
Gasverksvägen
HUSARVIKEN
STADSUTVECKLINGSOMRÅDE
Hjorthagsparken
HJORTHAG
Kungl begravnings-plats
Kräftriket
Söder-brunn
koloniområde
Björnsvägen
Albano
Värtabanan
Uggleviken
Ugglebacken
Småbåtshamn
Bellevue-parken
ALBA NOVA Universitetscentrum
KTH Vetenskapsstaden
Ugglevikskällan
Norra länken i tunnel
Kattrumpsbacken
Stallmästaregården
WENNERGREN CENTER Vetenskapsstaden
Roslagstull
Cederdalsgatan
Norrtull
Sveavägen
Sveaplan
UGGLEVIKEN VATTEN-RESERVOAR
Lill Jans skogen
RYSTARSTADION
KUNGLIGA TENNISHALLEN
FÄLTRITT-KLUBBENS RIDBANA
TENNIS-STADION
Idrottsparken
Valhallavägen
Birger Jarlsgatan
Vanadislunden
KUNGL. TEKNISKA HÖGSKOLAN KTH
Roslagsbanan
Tunnelbana linje 14
OSTERMALMS IDROTTSPLATS
IDROTTS-HÖGSKOLAN
DRAGON-REGEMENTET
Gärdesstaden
Tekniska Högskolan
SOFIAHEMMET
STOCKHOLMS STADION
Olaus Petriparken
Gärdet
VASASTADEN
Jarla-plan
Översiktsplan för Nationalstadsparken – stockholmsdelen
0
500 m

Norra Djurgården används vid evenemang av olika slag, t.ex. VårRuset som varje vår lockar ett stort antal kvinnor i alla åldrar att springa, jogga, lunka eller promenera 5 km i egen takt på Norra Djurgårdens gångvägar. Foto: VårRuset

koloniområde, idag med drygt 200 kolonilotter.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Flera av byggnaderna inom Norra Djurgården har stort kulturhistoriskt värde. Se vidare stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet
Norra Djurgården är mer avskiljt från staden än andra delar av Nationalstadsparken och har mycket lite bebyggelse, som också är samlad i ett fåtal grupper. Området består av ett stort park- och naturlandskap med historiska drag. Det gör miljön lantlig och rofylld med skogsklädda höjder och öppna dalstråk.

Rekreationslandskapet

Norra Djurgården är det största samlade natur- och friluftsområdet inom Nationalstadsparken. Området har varierad natur med både täta skogsområden och mer tillrättalagda öppna landskap. Här finns flera sjöar och tillgång till strandområden vid Lilla Värtan och Husarviken.

Norra Djurgården har många kvaliteter för rekreation: för motion, promenader, utflykter, mulleverksamhet m.m. Flertalet som använder området idag är närboende eller verksamma i närområdet. Antalet turister och långväga besökare är få.

Lill Jans skogen i söder nyttjas flitigt som motionsområde med elljusspår, ridvägar, promenad- och cykelvägar. Anläggningar för friluftslivet finns vid Fiskartorpets friluftsgård, Stora Skuggans natur- och friluftscentrum och inom den angränsande Idrottsparken i söder.

Småbåtshamnar finns i Lilla Värtan norr om Ekhagen och vid Husarvikens norra strand.

Kärnområde för Nationalstadsparkens naturvärden

Norra Djurgården utgör det största kärnområdet för biologisk mångfald inom Nationalstadsparken. Naturvärdena är främst knutna till gamla ekar och lindar, men även äldre barrskogar, sjöar, vattendrag och våtmarker hyser en intressant fauna och flora.

INRIKTNING

Norra Djurgården bevaras som natur- och friluftsområde

Ökad rekreationsanvändning

Natur- och friluftsområdena på Norra Djurgården har stora rekreationskvaliteter som skulle kunna utnyttjas av flera än de som idag använder området. Den här delen av Nationalstadsparken återstår för många att upptäcka medan andra delar som t.ex. Södra Djurgården har stort besöksantal året runt.

För att långsiktigt kunna bibehålla områdets värden för både natur och friluftsliv och samtidigt utveckla rekreationsanvändningen behöver området planeras närmare, vilket är en uppgift för vård- och skötselplanering. Där kan mer aktiva områden för t.ex. folkliv, evenemang och bollspel avgränsas liksom mer lugna zoner där rofylldhet och natur kan upplevas, även särskilt tysta områden och områden där nattens mörker kan upplevas.

Topografi, anknytning till stadens struktur, vägars riktningar och trafiksituationen är faktorer som påverkar hur människor rör sig och därmed hur välbesökta områdena blir. För att öka användningen är det angeläget att tillgängligheten för fotgängare till Norra Djurgården förbättras. Nya entréer bör tillkomma och befintliga förbättras inom Vetenskapsstadens dalstråk med anknytning till kollektivtrafik och parkeringsytor, vid Valhallavägen samt vid Fiskartorpsvägen inom Idrottsparken. En utökad kollektivtrafik bidrar också till att öka tillgängligheten.

Områdets tillgänglighet och kvalitet ökar
I planeringen för det nya stadsutvecklingsområdet söder om Husarviken ingår nya broar över Husarviken, vilket kommer öka tillgängligheten till område-

na norr härom. Förbättrade gångförbindelser med anknytning till tunnelbanan i Ropsten och Hjorthagen kan bidra till ett ökat antal besökare från övriga staden och regionen. Utbyggnaden av stadsutvecklingsområdet kommer även att innebära att antalet invånare i den nära omgivningen ökar.

Idag omvandlas Fisksjöäng norr om Husarviken av Kungl. Djurgårdens Förvaltning i samarbete med staden. Området, som tidigare rymt småindustriverksamhet, återställs till ett öppet djurgårdslandskap med gräsytor för bollspel och picknickområde. Promenadvägar, cykel- och ridvägar anläggs.

Genomfartstrafiken på Björnnäsvägen utgör idag en barriär och ger bullerstörningar, liksom Värtabanan genom Lill Jans skogen. Övriga vägar inom området är avstängda för genomfartstrafik och hastighetsbegränsning till 30 km/tim gäller. När Norra länken öppnas avser staden stänga Björnnäsvägen med Baron Rålambs väg och Fiskartorpsvägens södra del för genomfartstrafik. Dagens trafikbarriär i den inre delen av natur- och friluftsområdet tas därigenom bort och bullerstörningarna minskar, vilket ökar områdets tillgänglighet och kvalitet. Värtabanan beräknas dock bestå på lång sikt.

De kraftledningar på höga stolpar som idag passerar Norra Djurgården mot Värtaverket kan komma att tas bort. Ledningskoncessionen gick ut vid årsskiftet 2000/2001. Utan kraftledningen skulle natur- och parklandskapet upplevas mera ostört.

Landskapets karaktär bevaras

Norra Djurgården är det största sammanhängande natur- och friluftslandskapet inom Nationalstadsparken. Områdets karaktär av ett stort park- och naturlandskap med historiska drag bevaras.

Rekreationspunkter utvecklas

Stora Skuggans natur- och friluftscentrum (plankartan nr 4)

Området fungerar som ett viktigt centrum i rekreationslandskapet, inte minst för naturstudier, från mullenivå till universitetsnivå. Här finns iordningställda områden för promenader, bollspel m.m. samt även serveringar. Buss knyter området året runt till centrala innerstaden och ett gångstråk leder hit från tunnelbanestation Universitetet. Många dagisgrupper besöker området. En utveckling av verksamheten, där även nya byggnader kan ingå, bedöms kunna ske med bevarade natur- och kulturvärden.

Fiskartorpets friluftsgård (plankartan nr 5)

Fiskartorpets friluftsgård fungerar som centrum, främst för friluftsliv. Underlaget för icke bilburna besökare kan förväntas öka när en ny stadsdel vid södra Husarviken byggs. Det är angeläget att hopptornsbyggnaden kan bevaras som ett historiskt minnesmärke.

En viss utveckling av verksamheten bedöms kunna ske med beaktande av det kulturhistoriska värdet och naturvärdena på platsen. Anläggningens storlek behöver dock begränsas med tanke på att denna del av Lill Jans skogen kommer att få ökad attraktivitet då Björnnäsvägen stängs av för genomfartstrafik. Tillfart till anläggningen sker framöver från Fiskartorpsvägen.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Områdesbestämmelser
För huvuddelen av området gäller områdesbestämmelserna för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032).

Detaljplan
Detaljplan för natur/park gäller vid Sophiahemmet och för Träskportsvägen, runt KTH:s anläggning för maskinteknik och norr om Ekhagen. Detaljplan gäller för Norra länken i tunnel.

Skydd som byggnadsminne
Fiskartorpet, också benämnd Karl XI;s fiskarstuga, norr om Husarviken, är statligt byggnadsminne, liksom byggnaderna vid Stora Skuggan: Åttkanten, Engelska villan och flygelbyggnaderna.

Strandskydd
Vid Lilla Värtan och Husarvikens norra strand gäller strandskydd enligt miljöbalken för strand och vattenområden med upp till 300 m för landområdena och 100 m för vattenområden. Strandskydd gäller även för Lappkärret, Laduviken, Spegeldammen och Spegeldammens utlopp i Husarviken.

Pågående detaljplanering
Detaljplanering pågår för ett nytt läge för Norra Länkens avluftningstorn vid Frescati trafikplats. De tre villorna väster om Gasverksområdet ingår i pågående planering för stadsutvecklingsområdet söder om Husarviken.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området inklusive vattenområdena ägs av staten och förvaltas av Kungl. Djurgårdens Förvaltning. Norr om Ekhagen ägs strand- och vattenområdet av staden. Väster om Ekhagen ägs mark- och vattenområdena av annan ägare.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Haga-Brunnsviken

(INOM STOCKHOLM)

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Området ingår i Nationalstadsparken som parklandskap och naturmiljö, se även vägledning sidorna 22-25.

- Haga-Brunnsviken bevaras som unik historisk landskapspark – Bellevueparken och landskapet närmast Brunnvikens vattenspegel har sin prägel från 1700-talets gustavianska park- och landskapsideal med Haga som centrum, och har kompletterats med kända landmärken under 1900-talet.

- Området utvecklas för rekreation och friluftsliv med bevarad biologisk mångfald. Möjligheten att utveckla områdets naturvärden inom spridningszonen mellan Norra Djurgården och Ulriksdal tas till vara.

- Strandpromenaderna runt Brunnsviken bör förbättras, och en ny gång- och cykelbro tillkomma vid Ålkistan.

- Gång- och cykelförbindelserna från Vasastaden och Östermalm till Bellevue och Hagaparken bör utvecklas och bättre passager mellan Brunnsviken och Norra Djurgården tillkomma.

- Möjligheten att återge Bellevueparken mer av sin historiska karaktär bör tas till vara. Småbåtshamnarna i södra Brunnsviken består men anläggningarna bör bättre anpassas till det historiska landskapet, och tillgängligheten till strandområdet för allmänheten bör förbättras.

- Inom Bergianska trädgården bör verksamheten kunna utvecklas, samtidigt som det historiska landskapets natur- och kulturvärden bevaras.

Se karta sidan 51.

Om området

Haga-Brunnsvikens historiska landskap ligger i både Stockholm och Solna.

Hagaparken med natursceneriet runt Brunnsviken med Bellevueparken är kanske det idag bäst bevarade historiska landskapsavtrycket inom Nationalstadsparken och ger trots moderna förändringar i omgivningen en god bild av det gustavianska landskapet.

Området har stort värde för rekreation och fungerar som spridningszon för växt- och djurliv mellan Norra Djurgårdens och Ulriksdals större park- och naturområden.

Det historiska landskapet

Det gustavianska landskapet

Landskapet kring Brunnsviken har sin historiska prägel från slutet av 1700-talet då de gustavianska parkerna Hagaparken, Bellevueparken och Tivoli anlades på Gustav III:s initiativ. En generalplan för Haga lustpark upprättades 1781-86 av Fredrik Magnus Piper. De tre parkerna bär alla drag av den engelska romantiska parken, där bevarad natur och öppna ängar, vikar och vatten är viktiga element.

Med utsiktspunkter och siktlinjer har landskapet kring Brunnsviken infogats i helhetsupplevelsen. De skogklädda stränderna och höjdpartierna på stockholmssidan utgör naturelement i kompositionen. Omgivningarna till Haga namngavs efter italienska förebilder, bl.a. Albano och Frescati. En rad byggnader placerades ut runt vattnen, bl.a. Villa Frescati på stockholmssidan.

Genom Brunnsvikens sjösänkning år 1863 (-1,25 m) förändrades 1700-talsmiljön.

Området kring Brunnsviken har kompletterats med sentida byggnader, väl infogade i och underordnade naturen enligt den engelska parkens ideal. Men flera moderna element som stora byggnader, bebyggelseområden och trafikanläggningar har också tillkommit som skiljer ut sig och har förändrat miljön. Även stadens horisontlinje är mycket olik 1700-talets. Landskapet har dock fortfarande kvar mycket av sin gustavianska prägel.

Bellevueparken

Bellevueparken vid södra Brunnsviken är belägen i Stockholm. Överståthållaren Carl Sparre, ägare till Paschens malmgård, anlitade 1784 Fredrik Magnus Piper för att här skapa en engelsk parkanläggning. Parken skulle samspela med Hagaparken, bl.a. anlades en pelouse.

Sedan 1800-talet har parken förändrats. Brunnsvikens sjösänkning 1863 påverkade strandpartierna starkt och Värtabanans järnväg 1880 delade parken i två delar. Roslagsvägen har breddats, malmgårdar och tullhus rivits, småbåtshamnar anlagts. Uppförandet av Wenner-Gren Center och Sveaplans gymnasium m.m. har förändrat de närmaste omgivningarna men samtidigt tillfört andra värden. Carl Eldhs ateljé från 1919 och övriga byggnader på höjden har mycket stort kulturhistoriskt värde.

Bergianska trädgården

Bergianska trädgården flyttade 1885 ut till Norra Djurgården från sitt tidigare läge intill nuvarande Odenplan. Bergianska disponerar idag ett stort område invid Brunnsviken. Utflyttningen blev inledningen till utbyggnaden av institutioner på båda sidor om Roslagsvägen, se vidare området Vetenskapsstaden.

Riksintresse för kulturmiljövården

Landskapet runt Brunnsviken och institutionsbältet på Norra Djurgården utgör särskilt värdefulla miljöer inom det större riksintresset för kulturmiljövår-

den ”Stockholms innerstad med Djurgården”.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet

Landskapet närmast Brunnsviken präglas av vattenspegeln, luftrummet och den närmaste landskapsväggen kring vattenspegeln. På stockholmssidan består områdena vid stränderna mestadels av lummig grönska. Flera naturpartier med skogklädda branter vänder sig mot vattnet. Bergianska trädgården tillför ett mera öppet parklandskap med inslag av naturpartier.

Runt Bellevue ger den skogklädda Stockholmsåsen och de mindre vikarna området karaktär. Kräftriket och Lilla Frescati inordnar sig under sommarhalvåret i en naturlig kuliss i landskapet mot Brunnsviken, även om områdena är tätt exploaterade. Botaniska institutionen ligger mer exponerat på höjden, och nere vid vattnet blir den mindre byggnaden Finnstugan en stark blickpunkt. Längre norrut vid Bergianska trädgården öppnar sig landskapsväggen mot det mer fjärran landskapsrummet med Naturhistoriska riksmuseet som en monumental byggnad.

Riksmuseet byggnad och Wenner-Gren Center är de byggnader som på stockholmssidan särskilt utmärker sig i landskapsrummet, båda är kända landmärken.

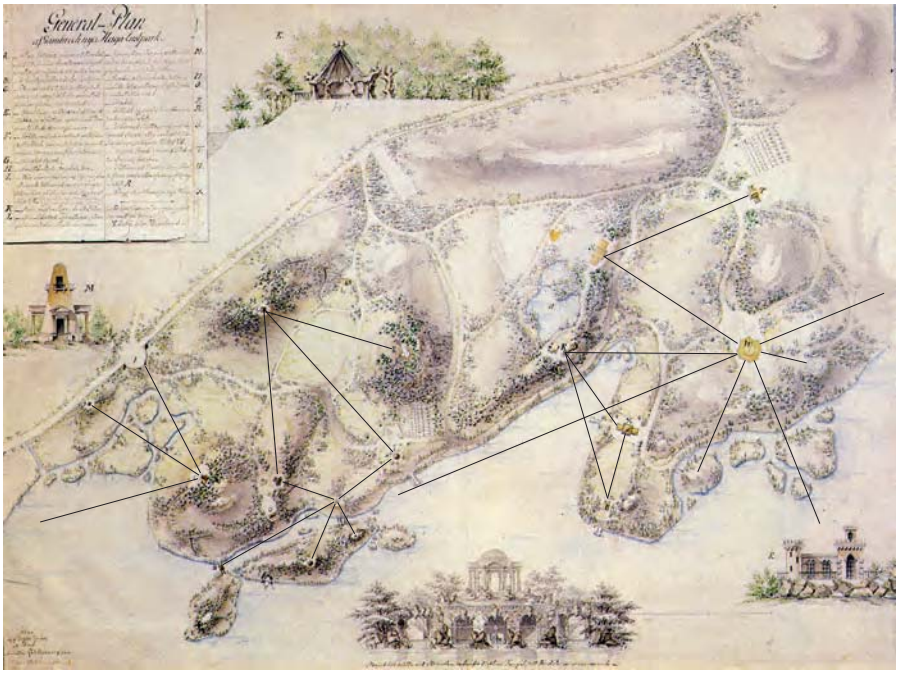

”Generalplan af Gambla och nya Haga Lustpark”. Plan över den engelska parken i Haga av F.M. Piper 1781-86. Det har framhållits att det slott som inte byggdes färdigt i Haga var placerat med tänkt siktlinje direkt till Kungliga slottet. Idag ligger den höga byggnaden Wenner-Gren Center mitt i siktlinjen till Sveavägen och slottet. (På bilden har planens siktlinjer förstärkts)

Stenstadens front och byggnaderna vid Karolinska bildar bakgrund i landskapsrummen mot Norrtull och Roslagstull. Tillsammans med Wenner-Gren Center knyter de Brunnsvikenlandskapet till staden.

Rekreationslandskapet

Brunnsvikenområdet har idag liksom tidigare stor betydelse för stockholmarna som frilufts- och rekretionsområde genom sitt vackra kulturlandskap. På Brunnsviken bedrivs både vinter- och sommarsporter som skridskoåkning, kanotpaddling m.m. På den östra stranden finns ett strandbad. Promenadstråket runt Brunnsviken är väl frekventerat hela året, även utmärkt av Hjärt- och Lungfonden som Hälsans stig.

Bellevueparken och Hagaparken ansluter direkt till Vasastaden och Östermalm liksom till täta bebyggelseområden i Solna, och har därmed viktig roll för närrekreation. Det ökande intresset för motion och hälsa kommer sannolikt att medföra att antalet besökare ökar framöver. Utbyggnaden inom Norra Station ökar även antalet närboende.

Från stranden vid Ekotemplet i Hagaparken mot: Kräftriket - Alba Nova - Albanoberget - byggnaden Nyponet - Engelbrektskyrkan - Roslagstull - Bellevueparken

I Bellevue ligger en av Vasastadens mycket få bollplaner.

I södra Brunnsviken ligger småbåtshamnar med bryggor och uppläggningsplatser – Stallmästaregårdens båtklubb bildad 1936, Albano båtklubb 1921 och Brunnsvikens Segelsällskap 1898. Vid Frescati Hage finns kanotklubbar med byggnader och mindre bryggor, även med kanotuthyrning.

Spridningszon för Nationalstadsparkens naturvärden

Haga-Brunnsviken fungerar tillsammans med Vetenskapsstaden och områdena på västra sidan Brunnsviken som spridningszon för växt- och djurliv mellan Norra Djurgårdens och Ulriksdals större park- och naturområden. Naturvärden som har betydelse för spridningsfunktionen återfinns inom hela Haga-Brunnsviken, även strandpartierna är viktiga.

Udden i Bellevueparken utgör dessutom en av få kvarvarande delar av Stockholmsåsen och har därför ett särskilt naturvärde.

INRIKTNING

Haga-Brunnsviken bevaras som unik historisk landskapspark

Bellevueparken och landskapets karaktär närmast Brunnvikens vattenspegel bevaras.

Bellevueparken

Möjligheterna att återge Bellevueparken mer av sin historiska karaktär bör tas till vara i den skötsel- och utvecklingsplan som ska utarbetas inom staden i samband med utbyggnaden av Norra länken.

En anpassning av framför allt småbåtsverksamheten längs stränderna skulle kunna ge parkens pelouse bättre kontakt med Brunnsviken.

Området behöver också kunna möta en ökad rekreationsanvändning framöver, även för närrekreation.

Tillfartstrafiken till Bellevueparken
Genom planerade nya tillfarter till parken norr om Värtabanan direkt från Roslagsvägen i öster och från Annerovägen i Solna kommer tillfartstrafik via Roslagstullsrondellen och Lögdebodavägen att minska.

Småbåtshamnarna i Brunnsviken

Ett levande båtliv är en naturlig och värdefull del av Brunnsvikens karaktär. Samtidigt dominerar småbåtshamnarna i södra Brunnsviken starkt vattenrummet, närområdena, och inte minst den historiska Bellevueparken. Anläggningar, byggnader och uppläggningsområden bör så långt möjligt bättre anpassas till Brunnsvikenlandskapet och tillgängligheten till strandområdet för allmänheten förbättras.

Bergianska trädgården
(plankartan nr 15)

Det är viktigt att Bergianska trädgårdens verksamhet som botanisk trädgård kan utvecklas och möta nya anspråk framöver, samtidigt som det historiska landskapets natur- och kulturvärden bevaras.

Områdets gestaltning i det större landskapsrummet är viktig, med Naturhistoriska riksmuseet, Roslagsvägen, Kungl. Vetenskapsakademien och Brunnsvikenlandskapet.

Gång- och cykelvägar

Strandpromenaden Brunnsviken runt är mycket attraktiv. På några punkter skulle förbättringar starkt bidra till att promenaden blir enklare och trevligare. Vid Ålkistan är gång- och cykelförbindelsen bruten och en ny gång- och cykelbro behöver tillkomma (*plankartan nr 10*). Invid Roslagsvägen, mitt emot Albano skulle strandremsan kunna breddas för att ge en bättre promenadmiljö, vilket omfattas av gällande detaljplan.

Från Kungliga begravningsplatsens södra strand: Bellevueudden - Wenner-Gren Center - Stenstadens front - Norrtull - Stalllmästaregården

Genom förbättrade gång- och cykelförbindelser från Vasastaden och från Östermalm kan tillgängligheten till Hagaparken och Bellevue öka. Bättre passager behövs mellan Brunnsviken och Norra Djurgården, liksom ett mer direkt gång- och cykelstråk mellan stadsutvecklingsområdet Karolinska-Norra Station och Vetenskapsstaden. En ny gång- och cykelbro på norra sidan om järnvägsbron vid Roslagstull ingår i gällande detaljplan.

Bullerstörningar

Haga-Brunnsvikenområdet är starkt trafikbullerstört genom omgivande stora trafikleder och spår i både Solna och Stockholm. Det är svårt att minska bullernivåerna till den lägre nivå som formulerats i stadens mål i Stockholms parkprogram, ekvivalent ljudnivå om 45d(B)A. Möjligheterna att minska trafikbullret behöver fortsatt uppmärksamhet i framför allt stadens och vägverkets planering och åtgärdsarbete.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Huvuddelen av området är inte detaljplanelagt. Områdesbestämmelser för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032) gäller.

Detaljplan gäller för Norra länken i tunnel mellan Norrtull och Roslagstull. Planen omfattar Bellevueparken söder om Värtabanan med bevarandebestämmelserna för den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Detaljplan gäller också för Roslagsvägen, intilliggande parkområden vid Roslagstull samt för handelsträdgården vid Bergianska trädgården.

Skydd som byggnadsminne
Del av Bergianska trädgården är statligt byggnadsminne.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller för Brunnsvikens strand och vattenområden inom 100 från strandlinjen. Strandskydd gäller inte inom detaljplan.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området i Stockholm, även vattenområdet, ägs av staten. Delar av Bergianska trädgården ägs av annan ägare.

Bellevueområdet med vattenområden ägs av Stockholms stad. Vid Fridhem längst i norr ägs mark och vatten av annan ägare.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Ladugårdsgärde-Kaknäs

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Området ingår i Nationalstadsparken som parklandskap och naturmiljö, se även vägledning sidorna 22-25.

- Ladugårdsgärde-Kaknäs bevaras som natur- och friluftsområde. Ladugårdsgärdes funktion som öppet sportfält och evenemangsområde består.

- Den allemansrättsligt tillgängliga marken består, liksom tysta och lugna områden. Områdets biologiska mångfald bevaras och utvecklas.

- Området vid Kaknästornet och Djurgårdsbrunn bör kunna utvecklas som rekreationspunkter, samtidigt som natur- och kulturvärdena bevaras. Handelsflottans friluftsgård består som rekreationspunkt.

- Möjligheten att förtäta eller utvidga befintliga bebyggelsemiljöer inom området är starkt begränsad.

- Kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och miljöer bevaras med trädgårdar och särskilt värdefull vegetation.

- Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör undvikas inom områdets östra delar.

Om området

Området består av det öppna gärdet norr om Djurgårdsbrunnsvägen, och av Kaknäsområdet mot Lilla Värtan och Djurgårdsbrunnskanalen.

Ladugårdsgärde-Kaknäs har stor betydelse för det varierade friluftsliv som området erbjuder med bl.a. flera naturmiljöer. Bebyggelsemiljöerna inom området har stort kulturhistoriskt värde. Området utgör tillsammans med Södra Djurgården ett kärnområde för biologisk mångfald.

Det historiska landskapet

Ladugårdsgärde – det äldsta militära övningsfältet

Ladugårdsgärde var odlings- och betesmarker under medeltiden, och har fått sitt namn efter den kungliga ladugård som låg i närområdet.

Området började användas som militär exercisplats redan i slutet av 1600-talet. Här har Karl XI, Gustav III och Karl XIV Johan övat sina trupper. I s.k. storläger kunde 10 000 militärer från hela landet ligga under en månad. Det sista lägret anordnades sommaren 1867, men området användes som övningsfält ända in på 1900-talet. Den militära epoken tog slut på 1940-talet.

Det var Karl XIV Johan som lät röja, dränera och plana ut Ladugårdsgärde till den karaktär av öppen hed som det har idag. Övningsområdet sträckte sig som mest ända bort mot nuvarande Lidingövägen. Efter hand har det upplåtits för bebyggelse.

Ladugårdsgärde blev också en plats för den framväxande arbetarrörelsen. Den första 1 maj demonstrationen år 1890 samlade 40-50 000 personer på Fågelbacken. Från 1930-talet till mitten av 1960-talet gick demonstrationstågen till Hakberget.

Efter den militära epoken kunde den centrala delen av Ladugårdsgärde börja användas av allmänheten. Grönytor rustades upp och nya parkvägar anlades.

Borgenområdet

Vid militärens övningar var vanligtvis kungen närvarande. Karl XIV Johan lät som kronprins uppföra den nuvarande Borgen och anlitande arkitekten Fredrik Blom. Huvudbyggnaden, Stora paviljongen, stod klar 1818. De följande åren tillkom flera byggnader, även runda stenterrasser som grunder för tält, samt ekonomibyggnader. Huvudbyggnaden är återuppförd efter brand.

Kaknäs skjutbana

Kaknäs skjutbana anlades av militären, sannolikt redan 1861. Den stängdes 1998.

Djurgårdsbrunn

Djurgårdsbrunn har sitt namn efter den hälsobrunn som upptäcktes här av Urban Hjärne i slutet av 1600-talet. Brunnen öppnades för allmänheten 1742. Flera byggnader uppfördes, bl.a. Apotekshuset. Brunnsanläggningen övergick 1830 till Djurgårdsbrunns kuranstalt.

Bebyggelsen hör främst ihop med brunnsdrickningen och de olika friskvårds- och rekreationsverksamheter som bedrevs i anslutning till denna. Även några fristående sommarvillor uppfördes, som Villa Lido och Bergshyddan. Djurgårdsbrunns värdshus uppfördes på 1740-talet. Restaurangbyggnaden brann 1988 och idag återstår endast mindre del av en tidigare tillbyggnad. Vid Djurgårdsbrunnsviken har Stockholms Roddförening sitt klubbhus uppfört 1913.

Djurgårdsbrunnskanalen

För att underlätta transporter och för att göra denna del av Djurgården mer attraktiv lät Karl XIV Johan bygga en kanal

Översiktsplan för Nationalstadsparken – stockholmsdelen

mellan Djurgårdsbrunnsviken och Värtan. Den gamla vattenleden blev farbar igen och efter kanalkanten anlades alléer och strövstigar. Kanalen stod klar 1834. Vid mynningen i Värtan uppfördes byggnaden Lilla Sjötullen som en filial till Stora Sjötullen på Blockhusudden. Här övervakades båttrafiken i kanalen och togs ut tull fram till 1881 då tulltvånget upphävdes.

Djurgårdsbrunnsbron byggdes 1885 med en brovaktarstuga intill, och Lilla Sjötullsbron 1965.

Rosenhill och Fridhem
De flesta byggnaderna i Rosenhill och Fridhem uppfördes under 1800-talets första del, många som sommarhus.

I Rosenhill fick överste Carl af Forsell, som var den som föreslagit att Djurgårdskanalen skulle byggas, som tack av kungen dispositionsrätten till ett par tomter norr om kanalbygget. Här uppfördes 1826 det Forsellska huset. Intill ligger det Ekmarckska huset efter ritningar av arkitekt Fredrik Blom.

Lidingöbro
Den första broförbindelsen från Lidingö till fastlandet anlades 1803 som en flottbro mellan Larsberg på Lidingö och det som i Stockholm kom att kallas Lidingöbro. Härifrån ledde vägarna vidare till Storgatan, stadens infartsgata. Flottbron fungerade fram till 1883 då ”Gamla Lidingöbron” vid Ropsten togs i bruk. Idag ligger en brygga på platsen för flottbron.

Vid broläget tillkom flera byggnader, bl.a. en krog. Krogrörelsen flyttades redan 1823 till en värdshusanläggning intill och delar av denna ingår i dagens Lidingöbro Värdshus. De två brovaktarstugorna uppfördes på 1850-talet. I bebyggelsegruppens södra del ligger den äldsta bevarade byggnaden, Kaknäs hovjägarboställe, från 1773 och jaktparkstiden.

Kaknästornet – ett landmärke
Vida synligt i stadslandskapet ligger sedan 1967 Kaknästornet, en spindel i radio- och TV-nätet. Tornet är 155 meter högt och Stockholms högsta byggnad.

Louddens reningsverk
Louddens reningsverk togs i bruk 1950. Reningsverkets funktion har nyligen förändrats men anläggningen behövs även framöver för stadens tekniska försörjning.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Flera av byggnaderna inom området har stort kulturhistoriskt värde. Se vidare Stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Rekreationslandskapet

Ladugårdsgärde-Kaknäs har många skilda kvaliteter för rekreation.

På norra Ladugårdsgärde ligger sportfältet med Kampementsbadet. Söder om Lindarängsvägen tar det stora öppna fältet vid. Fältet är av tradition ett friluftsoch evenemangsområde och används för allehanda ytkrävande aktiviteter som drakflygning, motionslöpning och hundrastning, för tävlingar och fester eller som mötesplats för olika arrangemang. Det stora Lantbruksmötet 1930 förlades t.ex. hit, liksom Ryttar-VM 1990.

Inom Kaknäs dominerar skogsområdena – med motionsspår norr om Kaknästornet och promenadvägar längs Lilla Värtans strandområden. I det centrala öppna landskapet ligger bl.a. Handelsflottans friluftsgård och Djurgårdsstallet. I söder vidtar parklandskapet utmed Djurgårdsbrunnsviken med promenadvägar.

Kaknäsområdet är förhållandevis ostört vad gäller trafikbuller och skogsområdet på norra Södra Fågelherdsbacken tillhör Stockholms tio mest tysta natur- och friluftsområden.

Hunduddens småbåtshamnar
Vid Stora Hundudden ligger sedan förra sekelskiftet en stor småbåtshamn med varv och uppläggningsplatser. Stora Hunduddens Varvsförening upplå-

Panorama från Ladugårdsgärde norrut augusti 2007

ter platser för KSSS och Svenska kryssarklubbens Stockholmskrets. Här finns även Vikingarnas Segelsällskap och Djurgårdsbrunnsvikens Motorbåtsklubb. Med klubbhus på Måsholmen intill ligger Föreningen för kanotidrott, bildad 1900.

Det går lätt att passera området på strandpromenaden.

Kruthuset inom området är sannolikt uppfört vid slutet av 1600- eller början av 1700-talet som ett av stadens kruthus nära stränderna på Södra och Norra Djurgården.

Kärnområde för Nationalstadsparkens naturvärden

Tillsammans med Södra Djurgården utgör Ladugårdsgärde-Kaknäs ett av kärnområdena för biologisk mångfald inom Nationalstadsparken.

I Kaknäsområdet är naturvärdena främst knutna till de gamla ekarna och lindarna, men även de äldre barrskogarna och vattendragen hyser en intressant fauna och flora. Ladugårdsgärdes stora gräsfält ingår i kärnområdet.

INRIKTNING

Ladugårdsgärde-Kaknäs bevaras som natur- och friluftsområde

Områdets många olika rekreationskvaliteter bevaras och utvecklas. Ladugårdsgärdes funktion som öppet sportfält och evenemangsområde består.

Området har möjligheter att bli ett mer välbesökt rekreationsområde. Avvecklingen av Kaknäs skjutbana med buller och säkerhetsrisker och den återställning av området för rekreation som nu genomförs bidrar till att ett större område blir lättillgängligt för promenader, rekreation och ordnat för gång-, cykel- och ridvägar. Detta bör kunna locka fler besökare än tidigare.

Stockholms stad svarar för planering och skötseln för större delen av Kakäsområdet såsom markägare.

Kaknäs ängar
Kaknäs ängar kallas nu den tidigare skjutbanans område. Det omvandlas nu av staden till ett område för natur och friluftsliv. Den intilliggande s.k. fanjunkarbostaden blir en gård med olika publika verksamheter.

Flera boende i närområdet framöver
En utbyggnad framöver inom stadsutvecklingsområdet Värtan-Frihamnen norr om Lindarängsvägen kommer att innebära att antalet invånare i den närmaste omgivningen ökar på sikt. En kommande planering för stadsutvecklingsområdets omvandling behöver omfatta sambanden med natur- och friluftsområdena i Kaknäs, och hur detta område kan utvecklas med bevarade värden.

Rekreationspunkter utvecklas

Borgenområdet (plankartan nr 6)
Borgenområdets förvaltning har återgått till Kungl. Djurgårdens Förvaltning sedan Stockholms stad under lång tid ansvarat för området. Tidigare verksamheter norr om Borgen har delvis avvecklats. Den framtida användningen bör så långt möjligt ha inriktning på publik verksamhet.

Kaknästornet (plankartan nr 7)
Kaknästornet är en viktig attraktionspunkt för både turister och andra besökare. Området kring tornet bör kunna utvecklas för att förstärka platsen som besöksmål, samtidigt som natur- och kulturvärden bevaras.

Djurgårdsbrunn (plankartan nr 8)
Djurgårdsbrunn har historiskt varit en stark rekreationspunkt i Nationalstadsparken. Idag finns här Judiska teatern och ”Magasin 3 Projekt Djurgårdsbrunn” på det tidigare värdshusets område.

Djurgårdsbrunn bör kunna utvecklas som rekreationspunkt, även för kultur, samtidigt som de stora kulturvärdena i bebyggelsemiljön bevaras, liksom naturvärdena i området.

Handelsflottans friluftsgård (plankartan nr 9)
Handelsflottans friluftsgård, med sport- och övningsfält i det öppna landskapet invid Kaknäs ängar, tillkom 1956. Intill klubbhuset ligger även en byggnad för Djurgårdens IF. Rekreationsverksamheten bör kunna bestå också på längre

sikt, under förutsättning att den inte står i konflikt med allmänhetens möjligheter till rekreation eller skadar natur- och kulturvärden på platsen.

Bebyggelsemiljöer och byggnader bevaras

Bebyggelsemiljöerna vid Djurgårdsbrunn, Rosenhill, Fridhem och Lidingöbro, liksom enskilda byggnader inom området har stort kulturhistoriskt värde.

Det är ett starkt intresse att bebyggelsemiljöerna och byggnader kan bevaras så lite förändrade som möjligt. I det kulturhistoriska värdet ingår även trädgårdar. På tomtmark är vanligtvis naturvärdena höga och bidrar till områdets karaktär liksom till växt- och djurlivet. Byggnader från senare tid bör anpassas till och underordna sig omgivningen.

Många av Djurgårdens byggnader kännetecknas av god arkitektur, och är väl inpassade i landskapet. Det är angeläget att även fortsättningsvis främja arkitektur med god kvalitet.

Markägarnas upplåtelseavtal bidrar till att värdena består.

Flera byggnader har bedömts som synnerligen värdefulla. De är skyddade som byggnadsminne eller berörs av Länsstyrelsens beslut om anmälningsplikt innan åtgärder vidtas som väsentligt minskar byggnadens kulturhistoriska värde.

Starkt begränsade utbyggnadsmöjligheter

Genom Nationalstadsparkens lagskydd är möjligheterna att utvidga eller förtäta befintliga bebyggelsemiljöer starkt begränsade. Nya byggnader eller anläggningar utanför befintliga bebyggelsegrupper ska inte tillkomma. Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör undvikas.

Strandskyddet, som gäller längs områdets stränder, innebär förbud för olika åtgärder i syfte att främja friluftsliv och växt- och djurliv.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Områdesbestämmelser
För huvuddelen av området gäller områdesbestämmelserna för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032).

Detaljplan
Detaljplan gäller för mindre områden: för Lindarängsvägen över Gärdet, för ett område vid Louddens reningsverk och invid Lidingöbro.

Skydd som byggnadsminne
Byggnaderna vid Borgen är statligt byggnadsminne. Bergshyddan norr om Djurgårdsbrunnsviken är byggnadsminne.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller för strandområdena vid Lilla Värtan och Djurgårdsbrunnskanalen med upp till 300 m för landområdena och 100 m för vattenområden. Strandskydd gäller inte inom detaljplan.

Pågående detaljplanering
För delar av kv. Tre Vapen söder om Värtavägen (plankartan nr 17) pågår programarbete för att upphäva kvartersmark i gällande detaljplan.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Den västra delen av området (Ladugårdsgärde, området vid Borgen och ned till Djurgårdsbrunn) ägs av staten och förvaltas av Kungl. Djurgårdens Förvaltning.

Kaknäsområdet ägs av Stockholms stad sedan 1948. Området överläts då av staten i syfte att upplåta området som en för allmänheten tillgänglig park. Staden äger även Lindarängsvägen över Gärdet.

FEBRUARI 2008[1)]

1)Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Södra Djurgården

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Området ingår i Nationalstadsparken som parklandskap och naturmiljö, se även vägledning sidorna 22-25.

• Södra Djurgårdens unika landskap med samspel mellan natur och kultur bevaras – ett kulturpräglat parklandskap format under 1800-talet med naturpräglade skogspartier och ekbackar samt med Rosendals slottspark och Frisens park.

• Frilufts- och rekreationsvärden utvecklas med bevarad biologisk mångfald. Den allemansrättsligt tillgängliga marken består, liksom mer tysta och lugna områden.

• Möjligheten att förtäta eller utvidga befintliga bebyggelsemiljöer inom området är starkt begränsad.

• Kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och miljöer bevaras med parker, trädgårdar och särskilt värdefull vegetation.

• Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör undvikas.

Se karta sidan 43.

Om området

Området utgörs av östra delen av Djurgårdsön.

Södra Djurgårdens unika och väletablerade natur- och parklandskap är sannolikt Stockholms mest välkända rekreationsområde. Området har en mycket lång tradition som naturpark med attraktiva utflyktsmål, och har många besökare året runt.

Det historiska landskapet

Den kungliga jaktparken

Den kungliga jaktparkens landskap omformades på Södra Djurgården under 1800-talet, men spår finns kvar i skogspartier och ekbackar. Jaktparksstängslets läge en bit från stranden och innanför Djurgårdsvägen kan avläsas i dagens markanvändning och namn som *Biskops Jagten* och *Stora Jagten* minner om jaktparkstiden.

Karl XIV Johans parklandskap

En omvandling av Djurgården till det natur- och parklandskap som vi än idag kan uppleva ägde rum under 1800-talets första hälft och var resultatet av Karl XIV Johans engagemang. Tillsammans med Israel af Ström, intendent och överjägmästare på Djurgården, lät kungen gallra skogar, nyplantera träd, dika ut kärr och fuktmarker, anlägga körvägar och promenadstigar. Djurgårdsbrunnskanalen byggdes 1834 och efter kanalkanten anlades alléer och strövstigar i ett iordningställt parklandskap.

Rosendals slott

För kungens räkning byggdes Rosendals slott som sommarresidens. Stora naturområden runt slottet, från Djurgårdsbrunnsviken i norr till Djurgårdsvägen i söder och från Skansenberget i väster till Manillavägen i öster, förvandlades till parklandskap. Slottsbyggnaden uppfördes under åren 1823-1827 och i trädgården norr om slottet placerades den enorma porfyrvasen. Flera byggnader uppfördes och Rosendalsterrassen anlades. För att kungen ridandes skulle kunna ta sig från slottet till det militära övningsfältet på Ladugårdsgärde anlades en pontonbro över Djurgårdsbrunnsviken.

Med nya regenter uppfördes fler byggnader. Under åren 1861-1911 uppläts delar av parken till Svenska Trädgårdsföreningen som förnyade området med parkträd, buskar och anlade ett arboretum. Trädgårdsverksamhet här återupptogs 1984 av Stiftelsen Rosendals Trädgård med odlingar, kafé och kursverksamhet.

Prins Eugens Waldemarsudde och Frisens park

Waldemarsudde kännetecknas främst av Prins Eugens villaliknande slott. Prinsen övertog egendomen 1899 och skapade här ett hem med ateljé och galleri. I anslutning till huvudbyggnaden och utmed stranden uppfördes flera byggnader. Arkitekt var Ferdinand Boberg.

Här låg sedan tidigare Frisens park – en parkanläggning från 1700-talet som av sin samtid betraktades som en av de vackraste promenaderna på hela Djurgården. Under prinsens tid utökades och förskönades parken och försågs med flera skulpturer.

Flera äldre byggnader i området som Ektorpet, Oljekvarnen och Gamla huset är från 1700-talet. Utmed strandpromenaden ligger Villa Kvickjokk från 1859, och i norr Bergsjölund med bostadsbyggnad ursprungligen från 1860-talet, samt Bergsjölundsladan.

Ängen mellan Frisens park och Djurgårdsvägen var platsen för 1909 års konstindustriutställning. Här uppfördes den s.k. ”Vita staden”.

Kungl. Svenska Segel Sällskapet eta-

blerade på 1920-talet småbåtshamnen vid Biskopsudden, idag Biskopsuddens marina.

Villor längs Saltsjöstranden
I slutet av 1700-talet uppstod en våg av sommarhusbyggande. Sommarbostäder för burgna stockholmare byggdes också på Djurgården längs Saltsjöstranden.

Mellan Biskopsudden och Blockhusudden ligger ett antal stora villor omgivna av trädgårdar och av parklandskap med inslag av ek och andra ädellövträd. Listonhill, som byggdes 1791, är den äldsta och är välbevarad. Dagens slottsliknande byggnad på Täcka udden uppfördes 1870.

På 1860-talet uppfördes Manillaskolan ovanför Djurgårdsvägen. Flera byggnader har tillkommit här bl.a. ett gymnastikhus, och anläggningen är idag en välbevarad skolmiljö.

Blockhusudden
På Blockhusudden, utanför jaktparksstaketet, etablerades tidigt stadstullen för de sjöfarande som fraktade varor till staden. Byggnaden Stora Sjötullen, från 1727, och flera andra byggnader med anknytning till tullverksamheten uppfördes. Längs den södra stranden ligger några stora villor men övrig bebyggelse på Blockhusudden utgörs av mindre byggnader uppförda som sommarhus från 1800-talets första del. Thielska galleriet uppfördes 1904.

Blockhusuddens fyr är en av världens första automatiska fyrar, AGA-fyren, och har funnits utanför udden sedan 1905.

Riksintresse för kulturmiljövården
Hela Djurgården ingår som en särskilt värdefull miljö i det större riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”.

Områdets karaktär längs Saltsjön och Djurgårdsbrunnsviken ingår även i ”Stadens front mot vattenrummen”, en del av riksintresset.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Flertalet byggnaderna inom området har ett utomordentligt högt kulturhistoriskt värde. Se vidare Stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”. Även trädgårdarna och parkerna är viktiga från kulturhistorisk synpunkt.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet
Södra Djurgården präglas idag av det företrädesvis öppna parklandskap som formades under 1800-talet tillsammans med mer naturpräglade skogspartier och ekbackar. Mellan Biskopsudden och Blockhusudden kantas stranden av stora villor som bidrar till landskapets exklusiva, väletablerade, historiska karaktär. Utmed stränderna är promenadvägar anlagda och genom hela parklandskapet löper småvägar och stigar.

Rekreationslandskapet

Södra Djurgårdens natur- och parklandskap är sannolikt Stockholms mest välkända rekreationsområde. Promenader på Djurgården lockar många året runt och särskilt strandpromenaderna med utblickar över vattnen är attraktiva. Vid Djurgårdsbron via Blå portens entré kan promenaderna ”Djurgården runt” och ”Djurgårdsbrunnsviken runt” inledas. Det öppna och vänliga parklandskapet, inte minst ängarna vid Djurgårdsbrunnsbron inbjuder till picknick och fester.

Inom området finns etablerade målpunkter som Waldemarsudde, Rosendals slott, Rosendals Trädgård, Isbladskärret, Blockhusudden med Thielska Galleriet.

Området är populärt för olika evenemang, som Tjejmilen och Stockholm Marathon. Gärdesloppet med veteranbilar på ängen norr om Frisens park är en mer lugn tillställning.

Tillgängligt med kollektivtrafik
Södra Djurgården är väl försedd med kollektivtrafik. Från väster nås området med buss och museispårväg via Djurgårdsbron till Oakhill. De östra delarna nås med buss via Djurgårdsbrunn, Manillaskolan till Blockhusudden. Ingen genomfartstrafik sker genom området, vilket tillsammans med hastighetsbegränsning till 30 km/tim bidrar till att området är förhållandevis ostört vad gäller trafikbuller.

Kärnområde för Nationalstadsparkens naturvärde

Tillsammans med Ladugårdsgärde och Kaknäsområdet utgör Djurgården ett av kärnområdena för biologiska mångfald inom Nationalstadsparken. Naturvärdena är främst knutna till de gamla ekarna och lindarna, men även de äldre barrskogarna hyser en intressant fauna och flora.

Även om Södra Djurgården har karaktär av mer tillrättalagd natur, hyser området en biologisk mångfald som väl kan jämföras med Norra Djurgårdens.

Isbladskärret är stadens förnämsta fågellokal.

INRIKTNING

Södra Djurgårdens unika landskap med samspel mellan natur och kultur bevaras

Södra Djurgården erbjuder ett unikt rekreationslandskap med både natur- och kulturupplevelser. Områdets karaktär av kulturpräglat parklandskap format under 1800-talet är viktigt att bevara, liksom de mer naturpräglade skogspartierna och ekbackarna. Parklandskapen runt Rosendals slott och Prins Eugens Waldemarsudde med Frisens park berikar miljön.

Området har många besökare året runt. Även de publika anläggningarna inom parken har många besökare och tillsammans med caféer och restauranger utgör de etablerade rekreationspunkter.

Det är angeläget att områdets mångfald av värden för natur och friluftsliv består. Med stadens utveckling kan man förvänta sig ett ännu större antal besökare framöver med ett ökat tryck på natur- och parkområdena. Kungl. Djurgårdens Förvaltning (KDF) ansvarar för planeringen av området.

Vissa frågor kan behöva ses tillsammans med omgivande områden för att t.ex. finna trafiklösningar som avlastar hela Djurgårdsön. Att fortsättningsvis hålla tillbaka biltrafiken inom området är angeläget.

Bebyggelsemiljöer och byggnader bevaras

Flertalet enskilda byggnader liksom samtliga bebyggelsemiljöer inom Södra Djurgården har mycket stort kulturhistoriskt värde.

Det är ett starkt intresse att byggnader och miljöer kan bevaras så lite förändrade som möjligt. I det kulturhistoriska värdet ingår även parkanläggningar och trädgårdar, som finns särskilt i anslutning till de större villorna i området. På tomtmark är vanligtvis naturvärdena höga och bidrar till områdets karaktär liksom till växt- och djurlivet. Byggnader från senare tid bör anpassas till och underordna sig omgivningen.

Många av Djurgårdens byggnader kännetecknas av god arkitektur, och är väl inpassade i landskapet. Det är angeläget att även fortsättningsvis främja arkitektur med god kvalitet.

Markägarnas upplåtelseavtal bidrar till att värdena består.

Flera byggnader har bedömts som synnerligen värdefulla. De är skyddade som byggnadsminne eller berörs av Länsstyrelsens beslut om anmälningsplikt innan åtgärder vidtas som väsentligt minskar byggnadens kulturhistoriska värde.

Starkt begränsade utbyggnadsmöjligheter

Genom Nationalstadsparkens lagskydd är möjligheterna att utvidga eller förtäta befintliga bebyggelsemiljöer starkt begränsade. Nya byggnader eller anläggningar utanför befintliga bebyggelsegrupper ska inte tillkomma. Nya verksamheter som är särskilt trafikalstrande bör undvikas.

Strandskyddet, som gäller längs områdets stränder, innebär förbud för olika åtgärder i syfte att främja friluftsliv och växt- och djurliv.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Områdesbestämmelser
För området gäller områdesbestämmelser för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032).

Skydd som byggnadsminne
Rosendals slottsanläggning, Prins Eugens Waldemarsudde, Lusthuset på Nedre Manilla, Thielska Galleriet och Stora Sjötullen på Blockhusudden är statliga byggnadsminnen. Sirishof vid Djurgårdsbrunnsviken är byggnadsminne.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller vid Saltsjön och vid Djurgårdsbrunnskanalen för strandområden upp till 300 m från strandlinje och för vattenområden 100 m.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Området, även intilliggande vattenområden, ägs i sin helhet av staten och förvaltas av Kungl. Djurgårdens Förvaltning.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Vetenskapsstaden

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Vetenskapsstaden ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidorna 22-23, 26-27.

• Vetenskapsstaden vidareutvecklas, i första hand för forskning och utbildning, med bevarade natur- och kulturvärden.

• Den högre utbildning och forskning som bedrivs inom området har nationell betydelse och dess utveckling betydelse för Stockholm som kunskapsstad.

• Utbyggnadsmöjligheter finns inom Vetenskapsstaden samtidigt som landskapets karaktär, natur- och kulturvärden bevaras. Albano reserveras som ett förändringsområde med tät bebyggelse.

• Kulturhistoriskt och arkitektoniskt särskilt värdefulla byggnader och miljöer bevaras. Närmast Brunnvikens vattenspegel bevaras landskapets karaktär.

• Naturmark, vegetation och landskapsstruktur som har särskild betydelse för den ekologiska spridningsfunktionen bevaras. Möjligheten att förstärka spridningsfunktionen tas till vara.

• Stockholms universitet, KTH och Norra Station-Karolinska behöver förbindas med gång- och cykelvägar.

• Gång- och cykelförbindelserna från Vasastaden och Östermalm till Bellevue och Hagaparken bör utvecklas.

• Tillgängligheten till omgivande friområden bör förbättras genom tydliga entréer och bättre passager mellan områdena.

• Roslagsvägens barriäreffekt och bullerstörningar behöver minska. Reservat för en s.k. Roslagstunnel redovisas för eventuell framtida utbyggnad.

• Användningen av området vid Norrtull *(plankartan nr 3)*, i huvudsak f.d. bensinstationstomten, behandlas i översiktsplanen för Karolinska - Norra Station.

Om området

Vetenskapsstaden utgörs av institutionsområdet på Norra Djurgården, vid Roslagstull och söder om Bellevueparken samt av Kungl. Tekniska Högskolans (KTH) institution för Maskinteknik. I norr ingår även bostäder i Ekhagen och studentbostäder på Lappkärrsberget.

Vetenskapsstadens byggnader är medvetet inplacerade i det större natur- och parklandskapet och tydligt uppdelade i olika bebyggelsegrupper. Bebyggelsen har vuxit fram med Roslagsvägen som huvudaxel. Genom flera dalstråk öppnar sig Vetenskapsstaden mot omgivningen i öst-västlig riktning.

Det historiska landskapet

Vetenskapsstaden är belägen i mötet mellan den forna kungliga jaktparken på Norra Djurgården och Haga-Brunnsvikens gustavianska 1700-talslandskap. Vetenskapsstaden är en ytterligare dimension i landskapet med institutioner utmed Roslagsvägen.

Vetenskapsstaden

Vetenskapsstaden lanserades som begrepp av Naturhistoriska riksmuseets arkitekt Axel Anderberg för den utbyggnad av institutioner längs Roslagsvägen som inleddes i början av 1900-talet.

Sedan tidigare fanns flera etableringar inom området. Den första institutionen som flyttade hit var Lantbruksakademiens Experimentalfält med försöksodlingar, bl.a. fruktträdgårdar, som anlades 1816. Bergianska trädgården flyttade 1885 ut till Norra Djurgården från sitt tidigare läge intill nuvarande Odenplan.

Strax efter sekelskiftet intensifierades utbyggnaden. Under 1900-talet första hälft uppfördes Nobelinstitutet, Veterinärhögskolan i Kräftriket, Kungl. Vetenskapsakademien, Naturhistoriska riksmuseet, Skogshögskolan i Lilla Frescati, Manne Siegbahnlaboratoriet och Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Stockholms universitet

Efter riksdagsbeslut etablerades Stockholms universitet inom Frescati och dåvarande Stockholms högskola flyttade under 1960-talet ut från innerstaden till Experimentalfältets område. Utbyggnaden av universitetet föregicks av en nordisk arkitekttävling, där helt nya lösningar och förenklade byggnader efterlystes. Det betonades att anläggningen skulle samverka med den vackra djurgårdsnaturen.

Södra huset färdigställdes 1971, Arrheniuslaboratoriet 1975. Utbyggnaden fortsatte därefter med bl.a. Allhuset, Universitetsbiblioteket, Juristhuset, Aula Magna och senast Institutionen för geovetenskap 1997. Några av de äldre byggnaderna från Experimentalfältets tid finns kvar och används av universitetet, bl.a. huvudbyggnaden från 1837 – ”Bloms hus”, och Lantbruks- och fiskerimuseets byggnad i tegel från 1904 – ”Lantis”. Flertalet byggnader har utformats av kända arkitekter och har högt arkitektoniskt värde.

I detaljplan finns utbyggnadsmöjlighet för ett nytt kårhus invid Södra huset med ny entré till universitetsområdet.

Institutionerna vid Roslagstull

På höjden ovanför Roslagstull byggdes på 1890-talet Roslagstulls epidemisjukhus, avskiljt från den omgivande staden. I Lill Jans skogen etablerades 1914-1922 KTH som därefter byggts ut i olika etapper. Enbart Institutionen för maskinteknik från 1966 ligger inom i Nationalstadsparken. Byggnaderna inom Roslagstulls sjukhusområde utgör idag Alba Nova Universitetscentrum och disponeras av Stockholms universi-

Översiktsplan för Nationalstadsparken – Stockholmsdelen

tet och KTH. Den större nybyggnaden mot norr uppfördes 2001.

Invid Bellevueparken och i fonden på Sveavägen ligger Wenner-Gren Centerfrån 1961 med höghuset i 23 våningar, forskarbostäder och en s.k. centerbyggnad. Intill ligger f.d. Sveaplans gymnasium från 1930-talet.

Brunnsvikens historiska landskapspark
Landskapet närmast Brunnsviken präglas av vattenspegeln och luftrummet samt av den närmaste landskapsväggen, där de bebyggda områdena ligger inom Vetenskapstaden.

Kräftriket och Lilla Frescati inordnar sig under sommarhalvåret i en naturlig trädkuliss mot Brunnsviken medan Botaniska institutionen ligger mer exponerat på höjden. Wenner-Gren Center och Naturhistoriska riksmuseet är starka landmärken inom landskapsparken

Roslagsvägen och järnvägarna
Roslagsvägen fick sin nuvarande sträckning omkring år 1700 och har därefter breddats och byggts om.

Roslagsbanan och Värtabanan anlades båda på 1880-talet. De kom att korsa varandra i Albano, dit en godsstation förlades och småfabriker, verkstäder m.m. växte upp.

Riksintresse för kulturmiljövården
Institutionsbältet på Norra Djurgården och längs Valhallavägen ingår som en särskilt värdefull miljö inom riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”. Även landskapsmiljön runt Brunnsviken ingår i riksintresset.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet
Idag präglas området främst av väletablerade institutionsmiljöer. Bebyggelsen döljer inte landskapets huvuddrag utan anpassar sig till öppna stråk, landskapsbryn och skogsklädda höjder. De öppna dalstråken är nästan helt fria från bebyggelse.

Småskaliga bebyggelsegrupper i grönska
Väster om Roslagsvägen har bebyggelsen i huvudsak lägre skala med många låga byggnader som underordnar sig vegetationen. Byggnaderna omges av trädgrupper, buskar och gräsmattor och av en vegetationsridå längs Brunnsvikens strand. Bebyggelsens skala balanseras av landskapets intimitet och detaljrikedom. Även bostadsområdet i Ekhagen hör hit.

Idéer för att utveckla dalstråken inom Vetenskapsstaden som entréer till omgivande natur- och friluftsområden

1 *Campusstråket* är Norra Djurgårdens och Brunnsvikens potentiellt viktigaste stråk. Här finns tunnelbanestation, knutpunkt för bussar, framöver ny station på Roslagsbanan och kanske även tvärbana. Passage finns under Roslagsvägen och Roslagsbanan. Österut fortsätter stråket mot Stora Skuggan men gång- och cykelförbindelserna behöver här bli tydligare.

2 Entrén till *Lappkärrsstråket* vid Bergiusvägen behöver ges ny utformning, framför allt Bergiusvägens bredd minskas. Det kan eventuellt ske i samband med att kraftledningen förläggs under mark.

3 *Arrheniusstråket* är främst en entré till områden för motion, idrott och kulturupplevelser. När den norra entrén till tunnelbanan öppnas bör även en ny passage under Roslagsvägen intill Vegaplatsen övervägas.

4 *Laduviksstråket* är huvudentré för bilburna besökare genom de goda parkeringsmöjligheterna här och landskapets tydliga möte med huvudvägarna.

5 *Ugglevikssstråket* har betydelse ur landskapssynpunkt genom att dalgången vid Albano kan fungera som länk mellan Brunnsviken och Norra Djurgården. Parksammanhanget och förbindelserna för gång- och cykeltrafik behöver förbättras.

6 Vid Norrtull och Roslagstull beräknas utbyggnaden av Norra länken i tunnel medföra att trafiken på Sveavägen och Cederdalsgatan minskar väsentligt. Detta ger förutsättningar att förbättra sambanden för gående och cyklande från Vasataden och Östermalm till Brunnsviken och Hagaparken.

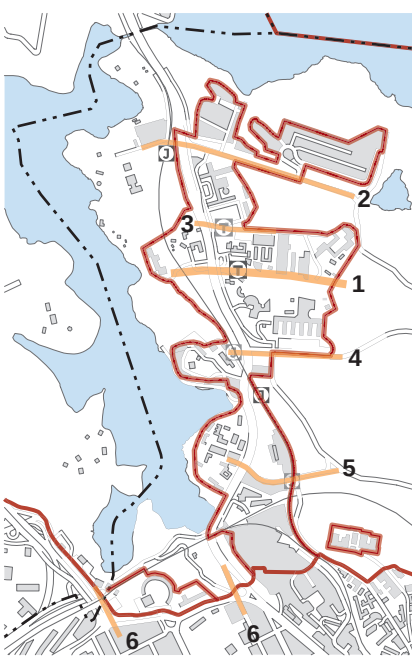

Storskaliga solitärer
Öster om Roslagsvägen har flera byggnader en monumental skala och en mer dramatisk relation till landskapet, som Naturhistoriska riksmuseet, Södra huset, Universitetsbiblioteket och Arrheniuslaboratorierna. Dessa upplevs som byggnader i park och har lyckats skapa ett förhållningssätt till det omgivande landskapet – med storslagna perspektiv och en dramatik i både landskap och byggnader. Även i dessa bebyggelsemiljöer ger grönskan med träd, naturpartier och gräsmarker karaktär till områdena.

Tillgänglig tomtmark
I begreppet ”byggnader i park” ingår att tomtmarken är allmänt tillgänglig och att staket eller häckar inte avskärmar området närmast byggnaderna. Bebyggelsen är utformad så att den upplevs som del i landskapet vilket inbjuder till fri passage.

Byggnader av stort värde
Områdets byggnader äger stort kulturhistoriskt värde.

Rekreationsentréer till omgivande landskap

Det är via Vetenskapsstadens dalstråk som det är lättast att nå omgivande större natur- och friluftsområden på Norra Djurgården och vid Brunnsviken. Här finns kopplingar till kollektivtrafik, parkeringsplatser m.m. Dessa platser fungerar som entréer till omgivande landskap.

Spridningszon för Nationalstadsparkens naturvärden

Vetenskapsstaden fungerar tillsammans med områdena på andra sidan Brunnsviken som spridningszon för växt- och djurlivet mellan Norra Djurgårdens och Ulriksdalsområdets större park- och naturområden. Natur och vegetation bidrar även till Vetenskapsstadens karaktär.

På plankartan redovisas de ekologiska värdekärnor inom Vetenskapsstaden som främst innehåller ädellövträd med lång kontinuitet och som har ansetts vara särskilt viktiga att bevara ur ekologisk synpunkt. Redovisningen är hämtad från stadsbyggnadskontorets rapport Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur (SBK 1997:8) och har detaljerats inom översiktsplanearbetet.

INRIKTNING

Vetenskapsstaden vidareutvecklas, i första hand för forskning och utbildning, med bevarade natur- och kulturvärden

Den högre utbildning och forskning som bedrivs inom Vetenskapsstaden är en nationellt viktig verksamhet, vars betydelse växer med utvecklingen av kunskapssamhället.

Stockholms universitet är idag väl etablerat och utbyggt inom Norra Djurgården från Sveaplan i söder till Bergiusvägen i norr. I söder vidtar KTH, i huvudsak utanför Nationalstadsparken.

Vetenskapsstaden utvecklas

Stockholms universitet liksom KTH behöver utbyggnadsmöjligheter för att långsiktigt kunna bedriva och utveckla sina verksamheter och för en ökad samordning mellan skilda institutioner. Samarbetet mellan universitetet och KTH har ökat under senare år, och området Albano – Alba Nova betraktas som ett gemensamt område för framtida utveckling.

Till universitets- och forskningsmiljöer hör idag även verksamhet med inriktning att främja nyföretagande med forskningsanknytning. Inom området ligger Teknikhöjden, norr om Björnnäsvägen, där stiftelsen Vetenskapsstaden bedriver sådan verksamhet.

För att bidra till en mer allsidig miljö är det en allmän målsättning från stadens sida att söka integrera flera slags verksamheter i området. Inom Vetenskapsstaden skulle ett ökat inslag av kompletterande verksamhet bidra till att området bibehåller sin attraktivitet, samt blir en tryggare och mer mångsidig miljö. Det kan gälla inslag av bostäder för studenter och gästforskare, av kultur, lokaler för nyföretagande och kommersiell service samt rekreationsfunktioner i anslutning till omgivande landskap.

Utbyggnadsmöjligheter

Nationalstadsparkens lagskydd begränsar möjligheterna till utbyggnader inom Vetenskapsstaden. Förutsättningarna för Stockholms universitet har således ändrats i jämförelse med den planering som föregick dess etablering till Norra Djurgården. Andra möjligheter har öppnats genom lokaler i Kräftriket och Lilla Frescati då Veterinärhögskolan och Skogshögskolan flyttat därifrån.

Den markering för Vetenskapsstadens område, som planen visar, innebär att tät bebyggelse inte kan fortsätta in i intillliggande parklandskap och naturmiljö. Gränsen är på flera håll snäv – runt universitetscampus följer den t.ex. fastighetsgräns.

Inom området bedöms kompletteringsmöjligheter finnas utan att det historiska karaktär eller natur- och kulturvärden skadas.

Albano (plankartan nr 1)

Det större område som främst kan utnyttjas för utbyggnad är Albano.

Sedan slutet av 1990-talet har här skett en omvandling av det tidigare verksamhetsområdet och nästan samtliga byggnader är rivna idag. För det historiska landskapet har områdets namn ”Albano” med Albanoberget i bakgrunden intill stark anknytning till det gustavianska landskapet runt Brunnsviken.

Ett program för att bygga ut Albano som en del i Vetenskapsstaden godkändes av stadsbyggnadsnämnden år 2004. Enligt programmet ska utbyggnaden anpassas till Brunnsvikens landskapspark, naturvärden tillföras området och Björnnäsvägen förbättras som entré till och förbindelselänk mellan de omgivande natur- och friluftsområdena.

Inom området norr om Björnnäsvägen kan enligt detaljplan från 2002 nya byggnader uppföras kring Teknikhöjdens huvudbyggnad. Det är sannolikt ett lämpligt område att vid behov komplettera med ytterligare bebyggelse.

Kollektivtrafikutbyggnader

Tre parallella kollektivtrafiksystem betjänar idag Vetenskapsstaden inom Norra Djurgården – tunnelbana, Roslagsbanan och bussar.

Vetenskapsstaden är viktig som målpunkt i kollektivtrafiknätet. Tvärbanans fortsättning från Solna station till Universitet anges i en sträckning över Järva krog och Bergshamra. Den regionala planeringen, RUFS 2001, redovisar en fortsättning av tvärbanan från Universitetet till Ropsten.

För tunnelbanestation Universitet finns förberett för en uppgång mot norr, vilken skulle förbättra tillgängligheten inom Vetenskapsstadens norra del.

För att hålla samman Vetenskapsstaden inom ett framtida större område behövs även utbyggda kommunikationsstråk och förbättrad kollektivtrafik inom området liksom till bl.a. Norra Station och Valhallavägen. Det är idag inte möjligt att överblicka vilka framtida åtgärder som kan bli aktuella.

Nytt stationsläge på Roslagsbanan

Idag pågår planering för att rusta upp Roslagsbanan och flytta stationer. Station Frescati flyttas söderut till ett nytt läge i höjd med tunnelbanestation Universitet, vilket ger Roslagsbanan bättre anslutning till tunnelbana, regionala och lokala bussar. Antalet resenärer väntas därmed öka. Bergianska trädgården ges en kompletterande entré söderifrån.

Bättre förbindelser över Roslagsvägen och mellan universitetet och KTH

När utbyggnaden av Vetenskapsstaden inleddes på 1800-talet fungerade Roslagsvägen som ett samlande stråk för institutioner på båda sidor om vägen. Idag är Roslagsvägen en flerfilig infartsväg med stark trafik och i stället en stark barriär. Den mindre Frescativägen fungerar som lokalgata och tillfartsväg till institutionerna öster om Roslagsvägen.

Under längre tid har det funnits behov av att förbättra förbindelserna över Roslagsvägen för gående och cyklande, även med anslutningar till kollektivtrafikens hållplatser och stationer. Nya lösningar behöver studeras.

Även mellan universitetet och KTH finns behov av att bygga ut gång- och cykelförbindelser.

Minska Roslagsvägens bullerstörningar och barriäreffekt

Roslagsvägen har en viktig trafikuppgift som en av Stockholms huvudinfarter. Utbyggnaden av Norra länken innebär att Roslagsvägen avlastas genomfartstrafik från trafikplatsen Frescati söderut. Trafiken på Roslagsvägen in mot staden beräknas minska, varför vägen bör kunna ges ny utformning. Gällande detaljplan visar en mindre bred väg med kompletterande trädalléer. Norr om trafikplats Frescati förblir Roslagsvägen flerfilig och trafiken beräknas öka.

Idag passerar ca 65 000 fordon per dygn på Roslagsvägen, som utgör både en barriär och en källa till bullerstörningar för omgivande områden.

Vägverket har studerat möjligheten att förlänga Norra länkens tunnel norrut förbi universitetsområdet med mynning strax söder om Ålkistan, en s.k. Roslagstunnel. En sådan lösning torde kunna

kraftigt begränsa trafiken på Roslagsvägen och återställa den som en sammanhållande förbindelseväg vilket kan ge helt nya förutsättningar för Vetenskapsstadens miljö.

Översiktsplanen redovisar schematiskt ett reservat för Roslagstunnel i ett ungefärligt läge för att hålla öppet för en möjlig framtida sådan trafiklösning enligt en avsiktsförklaring från 2002 mellan staden och Vägverket. Redovisningen innebär inte något ställningstagande till projektet.

Eftersom en eventuell Roslagstunnel ligger långt fram i tiden är det angeläget att åtgärder vidtas för att minska barriäreffekten av dagens trafikled och för att minska bullerstörningarna.

Rekreationsentréer till omgivande landskap

Entréerna i Vetenskapsstadens dalstråk behöver utvecklas för att bidra till att öka tillgängligheten och därmed antalet besökande till Norra Djurgårdens friområden. Entréerna kan gärna kopplas till nya rekreationsfunktioner inom området.

Även passager för gång- och cykeltrafik mellan Brunnsviken och Norra Djurgården behöver utvecklas.

Området f.d. bensinstationstomten vid Norrtull *(plankartan nr 3)*

Området med f.d. bensinstationstomten vid Norrtull ligger inom Nationalstadsparken och redovisas inom Vetenskapsstaden, dvs. som ett mer bebyggt och anlagt område.

Områdets närmare användning behandlas i Stockholms och Solnas gemensamma översiktsplan för Karolinska-Norra Station.

Vid Norrtull behöver gång- och cykelförbindelser från Vasastaden till Bellevue och Hagaparken förbättras.

Den ekologiska spridningszonen bevaras och förstärks

För att Nationalstadsparkens naturvärden ska bestå på lång sikt behöver naturmark och vegetation inom spridningszonen bevaras och skötas på ett ekologiskt sätt. Det gäller särskilt äldre ädellövträd och andra naturpräglade marker. Mindre förändringar i markanvändningen kan göras så länge som strukturen i landskapet bibehålls och uppsplittringen inte ökar. Ytterligare grusade ytor bör undvikas.

På plankartan redovisas de ekologiska värdekärnor inom Vetenskapsstaden som främst innehåller ädellövträd med lång kontinuitet och som har ansetts vara särskilt viktiga att bevara ur ekologisk synpunkt. Redovisningen är hämtad från stadsbyggnadskontorets rapport Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur (SBK 1997:8) och har detaljerats inom översiktsplanearbetet.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Huvuddelen av institutionsområdet på Norra Djurgården är inte detaljplanelagt, men detaljplan gäller för Ekhagen och Lappkärrsberget, för Arrheniuslaboratoriet och för de planerade Botanhuset och kårhuset.

Detaljplan gäller för Norra länken i tunnel, för Roslagsvägen söder om Frescati trafikplats och för området söder om Värtabanan med något undantag.

För områdena utanför detaljplan gäller områdesbestämmelser (Ob 87032), undantaget är Albano.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller för strand och vattenområde 100 m från strandlinjen, undantaget är detaljplanen för Ekhagen.

Skydd som byggnadsminne
Naturhistoriska Riksmuseet och Villa Frescati är statliga byggnadsminnen. F.d. Veterinärhögskolan, f.d. Skogshögskolan och ”Fredrik Bloms hus” är byggnadsminnen.

Pågående detaljplanering
För Albano godkände stadsbyggnadsnämnden år 2004 ett program. Detaljplanering pågår för studentlägenheter och för ett teknikhus för Norra Länken

Detaljplanering pågår även för en ny station Frescati på Roslagsbanan.

Inom Lappkärrsberget har programarbete inletts för att studera möjligheten att komplettera med studentbostäder.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området ägs av staten. Stockholms stad äger områdena vid Bellevue, Roslagsvägen samt allmän plats inom detaljplanelagda områden. SL äger Roslagsbanan och Banverket Värtabanan.

Områden vid Fridhem och Torphagen, delar av Bergianska trädgården, Kungl. Vetenskapsakademien, Alba Nova Universitetscentrum och Wenner-Gren Center ägs av andra ägare.

FEBRUARI 2008[1)]

1)Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Idrottsparken

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Idrottsparken ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidorna 22-23, 26-27.
- Idrottsparken vidareutvecklas för idrott, rekreation, evenemang och hälsovård.
- Områdets karaktär av anläggningar i ett äldre park- och naturlandskap består. Det centrala landskapsrummet förblir obebyggt.
- För att bibehålla områdets attraktivitet behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas. Inom området finns möjligheter till förändringar, framför allt inom Storängsbotten, under förutsättning att områdets karaktär och naturvärden bevaras.
- Naturmark, vegetation och landskapsstruktur som har särskild betydelse för den ekologiska spridningsfunktionen bevaras. Möjligheten att förstärka spridningsfunktionen tas tillvara.
- Kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och miljöer med parker bevaras.
- Gång- och cykelförbindelserna från Östermalm och Gärdet till Idrottsparken och Lill Jans skogen behöver förbättras. Det ska vara möjligt att kunna korsa Valhallavägen, Lidingövägen och Värtabanan på ett enkelt och säkert sätt.
- Det är angeläget att minska trafiken på Fiskartorpsvägen för att öka säkerheten och ge förutsättning för bättre kontakt mellan Idrottsparken och Lill Jans skogen.

Om området

Idrottsparken omfattar området mellan Lill Jans skogen, Värtabanan, Valhallavägen och Lidingövägen.

Idrottsparken har i över hundra år fungerat som en plats för sport och rekreation. Även idag har området stor betydelse för sport- och rekreationsutövning såväl för Stockholm som internationellt och nationellt.

Flertalet av de äldre byggnader och anläggningar som finns här har bedömts ha särskilt värde från kulturhistorisk synpunkt och delar av området ingår i det större institutionsbältet längs Valhallavägen och Norra Djurgården. Idrottsparken har även en viktig funktion som ekologisk spridningszon.

Det historiska landskapet

Idrottspark under mer än 100 år

Området har nyttjats för olika sport- och rekreationsanläggningar sedan slutet av 1800-talet. Stadens första stora idrottsanläggning, kallad Idrottsparken, anlades 1894 på Stadions nuvarande plats. Här uppfördes även Stockholms första tennispaviljong – Tennisstadion, flyttad till sin nuvarande plats 1912 och utbyggd under 1920- och 30-talen.

Även andra idrottsanläggningar etablerades tidigt i området. Östermalms idrottsplats tillkom 1906. Stockholms Stadion byggdes inför sommarolympiaden 1912. Stockholms bågskjutningsklubb startade 1928 med sin bana mitt i dalstråket. Kungliga Tennishallen i öster anlades i början på 1940-talet.

Militärens närvaro i området med Livgardet till häst, K1 söder om Lidingövägen, har bidragit till områdets utveckling och inte minst till ridsportens. Fältrittklubbens terrängridbana anlades på 1880-talet, Ryttarstadion byggdes på 1960-talet. 1990 ägde Ryttar-VM rum på Djurgården.

Det var också här som S:t Eriksmässan etablerades 1940-talet. Mässlokaler förhyrdes först inom Tennisstadions anläggningar, och senare uppfördes egna utställningshallar vid Storängsvägen, också söder om Lidingövägen. Mässan flyttade 1966 till Älvsjö.

Institutionsbältet – riksintresse för kulturmiljövården

Området mellan Valhallavägen och Fiskartorpsvägen är del av det större institutionsbältet längs Valhallavägen och Norra Djurgården som utgör en särskilt värdefull miljö inom riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”.

Förutom Stadion ligger här flera institutioner: Sophiahemmet, som byggdes på 1880-talet och som därefter kompletterats med nya byggnader, f.d. Allmänna BB uppfört 1913 och Gymnastik- och idrottshögskolan som tillkom 1945 och som nu byggs till.

Värdefulla byggnader

Flera av byggnaderna och parker inom området har stort kulturhistoriskt värde. Se vidare stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet

Det tidiga skärgårdslandskapets vikar har förvandlats till öppna gräsmarker med öar av skogsklädda höjder och tillsammans utgör det landskapets grundstomme. Under jaktparkstiden på 1600- och 1700-talen formades de stora slåtterängarna, däribland *Stor Ängen*, som än idag kan spåras i landskapet. Det ålderdomliga eklandskapet ger karaktär åt Idrottsparkens centrala ej bebyggda delar med sina olika rekreationsanläggningar.

Rekreationslandskapet

Idrottsparkens olika sport- och rekreationsanläggningar har stor betydelse för angränsande stadsdelar och för hela staden, även internationellt och nationellt. Utbudet är varierat och används av både vuxna, barn och ungdomar. Många stora idrottstävlingar och andra publikdragande evenemang är förlagda till området bl.a. till Stadion.

Spridningszon för Nationalstadsparkens naturvärden

Idrottsparken fungerar tillsammans med Gärdesstaden, söder om Lidingövägen, som en viktig ekologisk spridningszon mellan de större kärnområdena på norra och södra Djurgården. Kärnområdenas höga naturvärde är beroende av fungerande spridningssamband.

Inom Idrottsparkens centrala del finns de sista mer sammanhängande resterna kvar av *Starrbäks Eke Backen* och *Stor Ängen* från 1696 års karta över Djurgården. Gräsmarkerna med grov gammal ek och de trädklädda kullarna är levande minnesmärken från det gamla odlingslandskapet, idag sammanflätade med anläggningar, ridstigar och gångvägar.

Inom institutionsområdet mellan Fiskartorpsvägen och Valhallavägen har vegetationen inte samma ekologiska funktion. Den stärker dock spridningszonen och bidrar till områdets karaktär av byggnader i park.

INRIKTNING

Idrottsparken vidareutvecklas för idrott, rekreation, evenemang och hälsovård

För att bevara områdets attraktivitet behöver idrottsparkens verksamheter och anläggningar kunna utvecklas och anpassas till nya önskemål. Här finns sedan länge etablerade anläggningar och verksamheter, men också idrottsanläggningar av mer tillfällig karaktär i avvaktan på något bättre och mer permanent.

Det finns möjligheter att utveckla verksamheterna inom området med bevarade natur- och kulturvärden. Karaktären av anläggningar i ett äldre park- och naturlandskap ska bestå.

Förändringsområde vid Storängsbotten (plankartan nr 2)

På området vid Storängsbotten fanns tidigare en mässbyggnad som tagits bort. Det reserveras som ett utvecklingsområde för anläggningar. Nya anläggningar bör kunna tillkomma här samtidigt som Idrottsparkens funktion som ekologisk spridningszon förstärks. Bullerskydd mot Värtabanan och kommande Norra länken bör övervägas, även en samordnad parkering och annan service för Idrottsparken.

Entréer och passager förbättras

Tillgängligheten med kollektivtrafik till Idrottsparken är utmärkt med flera närbelägna tunnelbanestationer – Stadion, Tekniska högskolan, Gärdet och Rop-

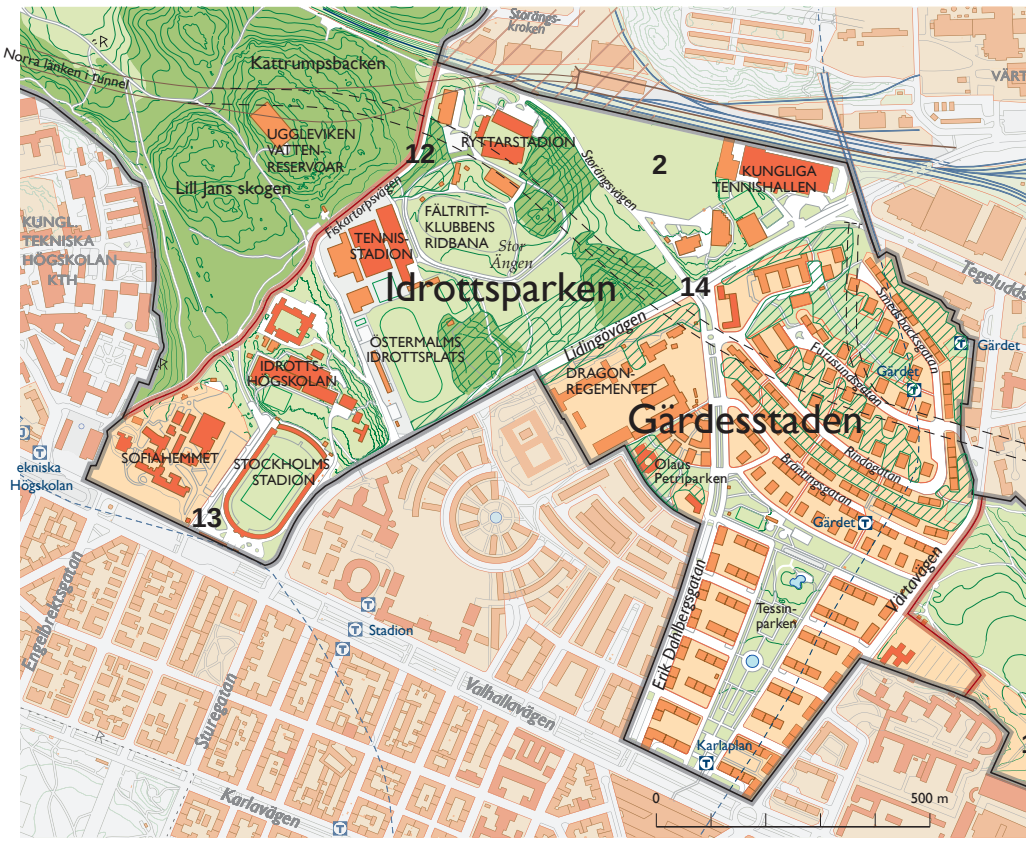

sten, och med buss genom området. Till området bör man åka kollektivt, framför allt till större evenemang.

För att man från stationerna snabbt och säkert ska kunna nå anläggningarna, framför allt inom de östra delarna av området, behöver gångvägsystemet ses över och förbättras. Barn och ungdomar som utnyttjar verksamheterna i området kan uppleva att det ligger avskiljt och mindre tryggt, särskilt under den mörka årstiden.

När Norra länken öppnas för trafik kommer Björnnäsvägen att stängas av för genomfartstrafik. vilket också får positiva effekter för Fiskartorpsvägen förbi Idrottsparken (*plankartan nr 12*). Förutsättningarna blir bättre för kontakterna mellan Idrottsparken och Lill Jans skogen både vinter och sommar för idrottande, gående och ridande.

Entrén till Idrottsparken och Lill Jans skogen från Östermalm vid Drottning Sofias väg behöver förbättras och bli mer inbjudande (*plankartan nr 13*).

En säkrare och mer inbjudande passage vid Lidingövägen i Erik Dahlbergsgatans förlängning (*plankartan nr 14*) skulle komplettera passagerna vid Starrbäcksängen och öka tillgängligheten till Idrottsparken och Norra Djurgården.

Även gångförbindelsen genom det centrala dalstråket och ridsportområdet mellan Fiskartorpsvägen och Lidingövägen behöver bli tydligare.

Nationalstadsparkens ”ekologiska midja” förstärks

För att Nationalstadsparkens naturvärden ska bestå på lång sikt behöver naturmark och vegetation inom spridningszonen bevaras och skötas på ett ekologiskt sätt. Det gäller särskilt äldre ädellövträd och andra naturpräglade marker, samt att skapa förutsättningar för återväxt. Mindre förändringar i markanvändningen kan göras så länge som strukturen i landskapet bibehålls och uppsplittringen inte ökar. Ytterligare grusade ytor bör undvikas.

På plankartan redovisas med glest streckad markering de värdekärnor inom Idrottsparken som främst innehåller gräs- och skogsmarker med ädellövträd som har lång kontinuitet och är särskilt viktiga att bevara. Redovisningen är hämtad från stadsbyggnadskontorets rapport Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur (SBK 1997:8) och har preciserats i arbetet med översiktsplanen.

Markförvaltaren, Kungl. Djurgårdens Förvaltning, arbetar med att ta fram en skötselplan för området.

Sambanden med Hjorthagen utvecklas

Bebyggelsen i Hjorthagen har länge upplevts som relativt isolerad från innerstaden i övrigt. Att bättre knyta stadsdelen och den nya stadsbebyggelse som planeras inom stadsutvecklingsområdet vid Husarviken till innerstaden är ett angeläget mål i det pågående programarbetet för Hjorthagen. Bland annat föreslås att nya samband utvecklas över Värtabanan och den utbyggda Norra länken för fotgängare, cyklister och eventuellt för kollektivtrafik till centrum.

Det är angeläget att undvika ökad biltrafik på Fiskartorpsvägen i gränsen mellan Idrottsparken och de mer orörda naturområdena vid Lill Jans skogen och hellre leda trafiken på annat sätt.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Huvuddelen av området är inte detaljplanelagt. Områdesbestämmelserna för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032) gäller, undantaget är ett område öster om Storängsvägen.

Detaljplan gäller för Sophiahemmet, Gymnastik- och idrottshögskolan och för Norra länken i tunnel.

Skydd som byggnadsminne
Stockholms stadion och Tennisstadion (C-hallen) är byggnadsminne.

Pågående detaljplanering
Detaljplanering pågår för ett nytt läge för Norra länkens avluftningstorn vid Ryttarstadion.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området ägs av staten och förvaltas av Kungl. Djurgårdens Förvaltning.
Stockholms stad äger mark och anläggningar vid Stockholms stadion. Staden äger också anläggningarna vid Östermalms idrottsplats.

FEBRUARI 2008[1)]

1)Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Gärdesstaden

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Gärdesstaden ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidan 22-23, 26-27.

• Gärdesstaden vidareutvecklas som ett bebyggt område med bevarade värden för natur och kultur.

• Områdets kulturhistoriska och arkitektoniska värden bevaras – byggnader, parker, gator och esplanaden. Miljöprogrammet för området från 1991 Gärdet – tidig funktionalism ger vägledning för bevarandet.

• Naturmark, vegetation och landskapsstruktur som har särskild betydelse för den ekologiska spridningsfunktionen bevaras. Möjligheten att förstärka spridningsfunktionen tas tillvara.

• Möjligheten att tillskapa en inbjudande passage till Idrottsparken i Erik Dahlbergsgatans förlängning bör övervägas i stadens planering.

• Inom de södra delarna av kv. Tre Vapen, öster om Värtavägen, bör kvartersmark i detaljplan upphävas och området övergå till parklandskap och naturmiljö.

Se karta sidan 57.

Om området

Gärdesstaden avser bebyggelseområdet mellan Valhallavägen, Lidingövägen och Värtavägen.

Gärdesstadens funktionalistiska bebyggelse representerar en arkitektonisk era i Stockholms utveckling med byggnader, parker, gator och esplanader.

En god terränganpassning och skogsrester med förhållandevis välbevarande naturmiljöer innebär att området trots sin höga grad av bebyggelse fungerar som en viktig ekologisk spridningszon.

Det historiska landskapet

Ladugårdsgärde med Livgardet till häst, K1

Gärdesstaden ligger inom de marker som tidigare användes som militärt övningsfält. I dess norra del anlades 1897 Livgardet till häst, K1. Idag återstår enbart ett mindre antal byggnader, bl.a. huvudbyggnaden, Kanslikasernen.

Inom området finns Beridna högvaktens hästar, vilket är av stort värde för Stockholm. Verksamheten är beroende av kort ridavstånd till Stockholms slott. Stallbyggnadens avstånd till bostadshus har godtagits av regeringen vid en frivillig miljöprövning av verksamheten.

Gärdet – riksintresse för kulturmiljövården

Utbyggnaden av stadsbebyggelse på det tidigare övningsfältet inleddes på 1930-talet efter att staten tagit initiativ till att bebygga området. Denna nya bebyggelse i stenstadens krans kom att formas efter funktionalismens idéer om stadsbyggande, dvs. med ett friare och öppnare planmönster, ofta med hög täthet. Bebyggelsen gavs en starkt sammanhållen karaktär och ett tydligt förhållningssätt till landskapet.

Till grund för utbyggnaden öster om Valhallavägen togs en stadsplan fram 1931. En tät bebyggelse uppfördes på båda sidor om Tessinparken och utmed Erik Dahlbergsgatans esplanad. Tessinparken anlades med stora gräsytor och dammar. Bostadsbyggnaderna fick en tidstypisk funktionalistisk utformning – 6-8 våningar höga med flacka tak, 16-18 m tjocka, fasader i ljus puts och karakteristiska balkonger.

Gärdeshöjden norr om Tessinparken bebyggdes därefter med mer varierad bebyggelse – låga punkthus och lamellhus som en front mot Tessinparken, och högre punkthus på höjden.

Området speglar en stadsbyggnadsepok i Stockholms utveckling och ingår idag som en särskilt värdefull miljö inom riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”. Tessinparken och Erik Dahlbergsgatans esplanad ingår i riksintresset.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet

Gärdesstaden präglas av stadsmiljön med tydlig funktionalistisk karaktär och gemensamma drag. Förhållandet mellan byggnader, parker och naturlandskapet definierar området.

Spridningszon för Nationalstadsparkens naturvärden

Då Gärdesstaden byggdes ut värderades terränganpassning och sparad natur runt husen högt. Än idag återfinns därför skogsrester med förhållandevis välbevarande naturmiljöer på allmän platsmark och på tomtmark. Området är högt exploaterat men fungerar ändå tillsammans med Idrottsparken norr Lidingövägen som en viktig ekologisk spridningszon mellan de större kärnområdena Norra och Södra Djurgården. Kärnområ-

denas naturvärde är beroende av fungerande spridningssamband.

Naturvärden som har betydelse för spridningsfunktionen återfinns främst inom Olaus Petriparken och parken på Gärdeshöjden samt på kvartersmark norr om Tessinparken och utmed Lidingövägen. Inslaget av välbevarade naturmiljöer, även grova ädellövträd och barrträd, är här förhållandevis stort.

Vegetation inom Tessinparken och inom övriga områden ner mot Valhallavägen har inte samma ekologiska funktion. Den stärker dock spridningszonens funktion och bidrar till områdets karaktär.

INRIKTNING

Gärdesstaden vidareutvecklas med bevarade värden för natur och kultur

Bebyggelseområde i innerstaden

Inom Gärdesstaden ligger främst flerbostadshus, ett mindre antal arbetsplatser och ett visst utbud av service. Närmaste större centrum är Fältöversten söder om Valhallavägen. Stadsdelen har god kollektivtrafik med bl.a. två tunnelbanestationer. Tillgången till natur- och friluftsområden är också mycket god med både Norra Djurgården och Ladugårdsgärde inom gångavstånd.

Gärdesstaden har genom åren kunnat anpassas till nya förutsättningar med bibehållna kvaliteter i den ursprungliga arkitekturen. Den stora andelen smålägenheter har inneburit att antalet invånare minskat i området sedan 1930- och 40-talen. Utbudet av närbutiker har också minskat. På 1980-talet kompletterades med ett mindre bostadskvarter norr om Olaus Petriparken.

Framöver behöver anspråk på god boende- och stadsmiljö kunna tillgodoses inom området. Eventuella tillägg som ändringar i markanvändning eller nyttjande ska ske på sådant sätt att områdets boendekvaliteter bibehålls och natur- och kulturvärden bevaras.

Del av kv. Tre Vapen, öster om Värtavägen

För området söder om Värtavägen, har ett programarbete inletts för del av kv. Tre Vapen för att ändra gällande detaljplan. Närmast Värtavägen syftar programmet till pröva en mer representativ gräns mellan bebyggelse och sportfältet. Inom detaljplanens södra del (*plankartan nr 17*) bör kvartersmark upphävas och området ingå i Ladugårdsgärde-Kaknäs samlade parklandskap.

Kulturhistoriska och arkitektoniska värden bevaras

För Gärdesstadens bebyggelsemiljö föreligger ett särskilt miljöprogram *Gärdet – tidig funktionalism*, godkänt av byggnadsnämnden 1991. Översiktsplan 99 hänvisar till miljöprogrammet för att ge närmare vägledning för hur den kulturhistoriskt riksintressanta miljön ska tillvaratas. Det gäller för området som helhet med parker, gator, gårdar och byggnader.

Målet är att bevara den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen för framtiden genom att dess ursprungliga karaktär bevaras så oförändrad som möjligt. Detta ställer särskilda krav på att underhåll och förändringar görs med kunskap om byggnadernas stil och karakteristiska detaljer. T.ex. bör vindsinredningar som kräver nya takkupor och takaltaner undvikas.

Nationalstadsparkens ”ekologiska midja” förstärks

För att Nationalstadsparkens naturvärden ska bestå på lång sikt behöver naturmark och vegetation inom spridningszonen bevaras och skötas på ett ekologiskt sätt. Det gäller särskilt äldre ädellövträd och andra naturpräglade marker, samt att skapa förutsättningar för återväxt. Mindre förändringar i markanvändningen kan göras så länge som strukturen i landskapet bibehålls och uppsplittringen inte ökar. Ytterligare grusade ytor bör undvikas.

På plankartan redovisas med glest streckad markering de värdekärnor inom Gärdesstaden som främst innehåller gräs- och skogsmarker med ädellövträd som har lång kontinuitet och är särskilt viktiga att bevara. Redovisningen är hämtad från stadsbyggnadskontorets rapport Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur (SBK 1997:8) och har preciserats i arbetet med översiktsplanen.

Från ekologisk synpunkt behöver den särskilt värdefulla naturmarken och vegetationen bevaras också på tomtmark. Samtidigt ställs andra anspråk på tomtmarken, som att anordna lekplatser, parkeringsplatser eller att få in mera ljus i lägenheterna. Ett starkt intresse är att utemiljön är attraktiv att vistas i. Avvägningen mellan dessa intressen handlar främst om områdets skötsel, vilket är respektive fastighetsägares ansvar.

Ett första steg för att bevara och utveckla den ekologiska spridningszonen är att ta fram en skötselplan, som inkluderar råd till privata fastighetsägare. Länsstyrelsen och Kungl. Djurgårdens Förvaltning arbetar idag med vård- och skötselplaner, men det kan bli aktuellt att också staden tar ansvar för en skötselplan för området.

Entréer till och passager mellan omgivande natur- och friluftsområden

Gärdesstaden ligger mellan Nationalstadsparkens större natur- och friluftsområden. Tessinparkens gång- och ridvägar liksom Askrikegatan och Erik Dahlbergsgatan fungerar idag som förbindelser mellan områdena, även som entréer från Östermalm och Gärdesbebyggelsen till friområdena.

En säkrare och mer inbjudande passage vid Lidingövägen i Erik Dahlbergsgatans förlängning (*plankartan nr 14*) skulle komplettera befintliga passager och öka tillgängligheten till Norra Djurgården. Möjligheten att tillskapa en sådan passage bör övervägas i stadens planering.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan
Detaljplan gäller för hela området.

Skydd som byggnadsminne
Livgardet till häst (K1) vid Lidingövägen är statligt byggnadsminne.

Pågående detaljplanering
För delar av kv. Tre Vapen söder om Värtavägen pågår programarbete för att ändra gällande detaljplan.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Markägandet följer gällande detaljplan. Stockholms stad äger och förvaltar allmän plats (park och gata). Enstaka kvarter är upplåtna med tomträtt medan huvuddelen ägs främst av privata fastighetsägare.

Staten äger marken för K1, Södra Roslags Tingsrätt och kvarteret Tre Vapen.

FEBRUARI 2008[1)]

1)Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Museiparken

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Museiparken ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidorna 22-23, 26-27.

• Museiparken bevaras och utvecklas för rekreation, museer och evenemang.

• Det öppna landskapspartiet mellan Diplomatstaden och Sjöhistoriska museet, i kontakt med Ladugårdsgärde, förblir i huvudsak obebyggt.

• Museiområdet utgör ett viktigt besöks- och turistmål. För att bibehålla områdets attraktivitet behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas. Inom området finns möjligheter till förändring under förutsättning att dess karaktär samt natur- och kulturvärden bevaras.

• Promenadstråket utmed Djurgårdsbrunnsviken består som ett huvudstråk inom Nationalstadsparken. Entréområdets funktion behöver uppmärksammas vid förändringar i omgivningen så att kontakten med Strandvägens kaj och Djurgårdsbron förblir tydlig.

• Diplomatstadens karaktär och kulturhistoriska värde bevaras.

• Naturmark och vegetation i områdets östra delar, vilka ansluter till det ekologiska kärnområdet inom Kaknäs bevaras.

Om området

Museiparken omfattar området norr om Djurgårdsbrunnsviken, från Nobelparken i väster till Lidovägen i öster.

Museiparken präglas av museerna i områdets östra del. Längs Djurgårdsbrunnsviken löper den attraktiva strandpromenaden med museernas front och parkanläggningar samt Diplomatstadens villor. Båtliv är framträdande inslag på Djurgårdsbrunnsviken.

Det historiska landskapet

Del av övningsfältet Ladugårdsgärde
På södra delen av det öppna militära övningsfältet Ladugårdsgärde uppfördes en permanent förläggning för militärer 1880, Dragonkasernen. Regementet lades ned redan 1927 och de sista militärövningarna hölls på Gärdet på 1940-talet.

Stockholmsutställningen 1930
En ny era av mer stillsamt publikfrämjande verksamheter inleddes då området blev platsen för 1930 års Stockholmsutställning av arkitektur och konsthantverk. Utställningsområdet med många byggnader i ljus funktionalistisk stil sträckte sig utefter hela stranden, även in på södra sidan av Djurgårdsbrunnsviken. Regementets byggnader stod kvar och några försågs med kulisser för att bättre smälta in i miljön.

Med utställningen anses funktionalismen ha fått sitt genombrott i Sverige, varför området har en symbolisk betydelse. Idag återstår terrasseringen nedanför Sjöhistoriska museet och spår av entréplatsen i väster, Corson. Något spår finns också av den s.k. Alnarpsträdgården.

Den äldsta byggnaden i området är Röda stugan inom Källhagens Värdshus. Den uppfördes 1817 och fungerade som värdshus fram till 1850. Efter Stockholmsutställningen 1930 återupptogs värdshusverksamhet på platsen. Dagens värdshusbyggnad uppfördes 1990.

Museiområdet
Efter Stockholmsutställningen blev militärbyggnaderna hemvist för museer. Tekniska museet etablerades i de militära stallbyggnaderna med ny huvudbyggnad och maskinhall från 1934 samt en ny utställningshall på 1990-talet. Idag finns här även Polismuseum och Riksidrottsmuseum.

Etnografiska museet var först inrymt i de gamla militärbyggnaderna men flyttade 1981 in i nya lokaler. Väster om Tekniska museet invigdes 1938 en ny byggnad för Sjöhistoriskt museet, ritad av Ragnar Östberg. Området runtom ordningsställdes med bl.a. en festplats av stort format för att förbinda Ladugårdsgärdes öppna fält med vattnet.

I det tidigare regementsområdets östra del ligger Dragongården från 1904. Den ingår idag i Folkrepubliken Kinas ambassad som etableras här 1991.

Diplomatstaden
Diplomatstaden blev det första steget i statens exploatering av marken på Ladugårdsgärde. Här ligger ett 10-tal stora villor uppförda mellan 1913 och 1930, samt Engelska kyrkan. Stadsplanen, som utarbetades av P O Hallman, tillät endast låg bebyggelse med hänsyn till det natursköna området med sitt känsliga strandparti. Diplomatstadens villor är ritade av den tidens främsta arkitekter. Ambassadområdet har numera utvecklats även norr om Dag Hammarskiölds väg, dvs. utanför Nationalstadsparken.

Nobelparken
Intendenten och överjägmästaren på Djurgården Israel af Ström, som under 1800-talet gjorde Djurgården till cen-

trum för utvecklingen av modernt skogs- och lantbruk, etablerade Skogsinstitutet 1828. Institutionsbyggnaden ligger kvar och utgör statligt byggnadsminne, men verksamheten har sedan länge flyttat. I det omgivande området anlades Nobelparken, där alla i landet vilt växande trädsorter finns företrädda.

Riksintresse för kulturmiljövården
Diplomatstaden ingår som en särskilt värdefull miljö inom riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”. Området närmast Djurgårdsbrunnsviken ingår som en del i riksintresset ”Stadens front mot vattenrummen”.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Samtliga äldre byggnader inom området har stort kulturhistoriskt värde, se vidare Stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Områdets karaktär

De forna regementsbyggnaderna liksom dagens museibyggnader utgör en tydlig bebyggd front längs Djurgårdsbrunnsvägen i kontrast mot det öppna Ladugårdsgärde. Inom de östra delarna och mot Djurgårdsbrunnsviken ger topografi och trädvegetation området mer karaktär av anläggningar i parkmiljö.

Rekreationslandskapet

Promenadstråket utmed Djurgårdsbrunnsvikens norra strand är mycket attraktivt med parkanläggningar i söderläge. Stråket har sin entré vid Strandvägens kaj och Djurgårdsbron i god kontakt med bussar och museispårvägen. Det används av många.

Den öppna platsen vid Sjöhistoriska museet används för evenemang och konserter. En gång varje sommar samlas här en rekordpublik för att avlyssna Filharmonikernas friluftskonsert.

Vid Strandvägskajen ligger Kungl. Motorbåts Klubbens småbåtshamn, och nedanför Källhagens Värdshus ligger småbåtshamn för Djurgårdsbrunnsvikens Motorbåtsklubb.

Naturvärden

Naturmark och vegetation i områdets östra delar ansluter till det ekologiska kärnområdet i Kaknäs. Inslagen av äldre träd och naturmarker inom området bidrar till den historiska karaktären liksom till karaktären av byggnader och anläggningar i parkmiljö. De hjälper även till att förstärka intilliggande spridningszoners och kärnområdens funktioner som livsmiljöer för växt- och djurliv.

INRIKTNING

Museiparken bevaras och utvecklas för rekreation, museer och evenemang

Rekreationsstråket – ett huvudstråk inom Nationalstadsparken
Promenadstråket utmed Djurgårdsbrunnsviken utgör ett huvudstråk inom Nationalstadsparken. Det är viktigt att stråket förblir attraktivt hela sträcken genom Museiparken. Vidare att entréområdet vid Strandvägskajen är tydligt och har en tilltalande utformning med kopplingar till promenadstråken längs Strandvägens kaj och över Djurgårdsbron.

Promenadstråken längs Djurgårdsbrunnsvikens båda sidor ingår som primära stråk i Östermalms tillgänglighetsplan.

Idéer finns om en ny gång- och cykelbro över Djurgårdsbrunnsviken i läget för Karl XIV Johans pontonbro. En

bro skulle öka möjligheterna att samordna aktiviteter på Djurgården och inom Museiparken. Det skulle även kunna erbjuda en kortare sträcka för promenaden ”Djurgårdsbrunnsviken runt”.

Museiområdet vidareutvecklas

Museiområdet är ett viktigt besöks- och turistmål i Stockholm.

För att bibehålla attraktiviteten behöver verksamheten kunna vidareutvecklas och förnyas. Det kan inte uteslutas att även förändringar i bebyggelsen kan bli aktuella. En flyttning av Sjöhistoriska museets verksamhet till Galärvarvsområdet har diskuterats under längre tid, vilket påverkar områdets innehåll. Området bedöms kunna förändras, samtidigt som dess grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden bevaras.

Den publika verksamheten och även evenemang inom området har starkt samband med Evenemangsparken söder om Djurgårdsbrunnsviken. Vissa frågor kan behöva lösas tillsammans, som t.ex. trafik och parkering.

Den öppna kontakten med Ladugårdsgärde bevaras

Det öppna sambandet mellan Ladugårdsgärde och Djurgårdsbrunnsviken väster om Sjöhistoriska museet är medvetet gestaltat för att bevara öppenheten i landskapet. Området består som ett öppet och i huvudsak obebyggt landskapsrum.

Till landskapsrummet hör även området omkring Källhagens värdshus med rester från Stockholmsutställningen 1930. Möjligheten att göra entréplatsen, Corson, tydlig och att återskapa den s.k. Alnarpsträdgården bör tas till vara.

Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras

Naturmark och vegetation i områdets östra del ansluter till det ekologiska kärnområdet i Kaknäs och är särskilt viktiga att bevara.

På plankartan redovisas dessa områden med glest streckad markering. Underlaget till redovisningen är hämtat från stadsbyggnadskontorets rapport Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur (SBK 1997:8).

Museerna med sin slutna bebyggelsefront mot det öppna forna övningsfältet. Foto från Kaknästornet.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Detaljplan gäller för områdets västra del – Nobelparken och Diplomatstaden med strand- och vattenområden. Detaljplan gäller även för Källhagens värdshus, för Tekniska museet och Etnografiska museet.

För övriga delar gäller områdesbestämmelser för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032).

Skydd som byggnadsminne
Gamla Skogsinstitutet och Sjöhistoriska museet är statligt byggnadsminne. Villa Bonnier inom Diplomatstaden är byggnadsminne.

Strandskydd
För Djurgårdsbrunnsviken gäller strandskydd enligt miljöbalken för strand och vattenområden inom 100 m från strand. Strandskydd gäller dock inte inom detaljplan vid Nobelparken och Diplomatstaden.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området, även Nobelparken, ägs av staten.

Inom Diplomatstaden följer markägandet gällande detaljplan. Stockholms stad äger och förvaltar allmän plats (park och gata). Främst privata fastighetsägare äger kvartersmarken.

Staden och staten äger vattenområdena i Djurgårdsbrunnsviken.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Evenemangsparken

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

- Evenemangsparken ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidorna 22-23, 26-27.

- Evenemangsparken vidareutvecklas som den nöjes- och lustpark den varit under mer än hundra år.

- Området är ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Dess utveckling har stor betydelse för besöksnäringen.

- För att bibehålla områdets attraktivitet som evenemangspark behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas.

- Områdets karaktär och särskilda kulturhistoriska värden i byggnader, parker och miljöer bevaras. Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras.

- Området bedöms tåla viss komplettering och förändring. Det stora trycket på området innebär att även relativt små kompletteringar bör föregås av detaljplanering.

- Evenemangsparkens karaktär i stadens inre vattenrum bevaras, som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden.

- Det offentliga rummet mellan byggnader och anläggningar motsvarar inte områdets attraktivitet i övrigt och behöver åtgärdas. Stränderna bör så långt möjligt göras offentliga och bekvämt tillgängliga.

- Kollektivtrafiken till området behöver förbättras sommartid, och området bli lättillgängligt även för fler besökare.

- Nöjen och evenemang prioriteras före ny bostadsanvändning.

- Evenemangsparkens utveckling är beroende av många olika parters åtaganden och beslut. Att ha en gemensam vision för hur olika åtgärder kan samverka till en bra helhet är viktigt, såväl för verksamhetsutövarna i området som för staden och andra berörda parter.

Om området

Evenemangsparken omfattar den mer bebyggda västra delen av Djurgårdsön.

Området utgör ett nöjescentrum med stor betydelse för staden och besökare med sin koncentration av etablissemang, och som utflyktsmål i ett attraktivt och vattennära parklandskap.

Det historiska landskapet

Den kungliga jaktparken
Djurgården, eller Valmundsön som ön hette tidigt, har sedan 1452 ägts eller disponerats av regenten.

Epoken med kungliga hägnader för djur inleddes sannolikt med den *diuregård* som Johan III inrättade omkring 1580 på den plats där Nordiska museet ligger idag. Jaktparkstidens spår har emellertid bleknat. Var jaktparksstängslet en gång var uppsatt har dock styrt hur Södra Djurgården har nyttjats genom åren.

Flottans landskap och sjöfartens
Strandområdena i väster mot Skeppsholmen låg utanför jaktparksstängslet och kom att domineras av sjöfart och varvsverksamhet. Sambanden med flottans fäste på Skeppsholmen var starka.

I slutet av 1600-talets började enkla båtsmansstugor för uttjänta och sjuka båtsmän uppföras vid Allmänna gränd, och detta blev början till Djurgårdsstaden. Området utvecklades senare med en stadsplan från 1736. Djurgårdsvarvet anlades 1735 med stor kapacitet för krigs- och handelsfartyg.

På Beckholmen bedrevs handel med tjärvaror från slutet av 1600-talet till 1830-talet. Från 1848 har ön fungerat som reparationsanläggning för fartyg med skeppsdockor som sprängts ut ur berget.

I brist på plats på Skeppsholmen upplåts 1722 mark för vinterförvaring av skärgårdsflottans galärskepp inom det område som senare kom att kallas Galärvarvet. Området bebyggdes med galärskjul, varav endast två finns kvar och är ombyggda idag. Galärvarvsmuren tillkom 1830 som östra gräns för varvsområdet. Varvet lades ned 1969 i samband med att Flottan flyttade till Muskö. Galärkyrkogården från 1740-talet är begravningsplats för Skeppsholmens församling.

Det maritima landskapet har utvecklats vidare med Vasamuseet, fyrskeppen, Estonia-monumentet och Vasahamnen. Längre österut, invid Beckholmen, ligger sedan 1915 Stockholms lotsstation.

Lustpark och utställningsområde
Jaktparksstängslet förföll och revs slutligen på 1820-talet. Områdena vid Lejonslätten och vid Hasselbacken utvecklades då till centrum för stadens nöjesliv sommartid. Här samlades man kring olika begivenheter. Den klassiska djurgårdsrestaurangen Blå porten låg där Villa Lusthusporten ligger idag men brann ned 1869. Värdshuset Godthem byggdes 1874. Biologiska museet uppfördes 1893. Skansen invigdes 1891som världens första friluftsmuseum.

Under 1800-talets senare del flyttade nöjeslivet till södra Skansenberget. Skansen utvecklades med nya byggnader och anläggningar. Gröna Lund, Sveriges äldsta tivoli, anlades 1883. På platsen för Cirkus låg tidigt maneger och dagens Cirkusbyggnad uppfördes 1891.

Den Allmänna konst- och industriutställning, Världsutställningen 1897, ägde rum här. Inför utställningen omgestaltades Lejonslätten helt, utfyllnader gjordes i Djurgårdsbrunnsviken, hundratals träd togs bort och den nuvarande Djurgårdsbron byggdes. Till utställningen var Nordiska museets byggnad delvis färdigställd. Efter utställningen revs det

mesta, enbart fyra paviljonger finns kvar – Skånska gruvan, nuvarande restaurang Ulla Winblad, Jägarhyddan och en liten paviljong över den s.k. Diamantbrunnen. Då Lusthusportens park anlades på 1960-talet försvann de sista resterna av planteringar m.m. från utställningen.

Villabebyggelse längs Saltsjöstranden
Öster om Djurgårdsstaden låg den nuvarande Djurgårdsvägen utanför staketet och på områdena mellan stranden och staketet uppfördes tidigt villor. De första hade anknytning till den maritima verksamheten men senare övertog borgerliga familjer ett flertal tomter. Under 1800-talet uppfördes flera stora trähus i s.k. djurgårdsempire, utformade av den tidens kända arkitekter. Området fick sin nuvarande karaktär i början av 1900-talet. Trädgårdarna med staket, uthus och lusthus är viktiga element i miljön.

En handfull villor i parkmiljö uppfördes även på Skansenbergets sluttning norr om Djurgårdsvägen.

Riksintresse för kulturmiljövården
Inom Evenemangsparken finns flera värdefulla miljöer som ingår i riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården” – Beckholmen, Djurgårdsstaden, Djurgårdsön som helhet samt fronten mot stadens vattenrum.

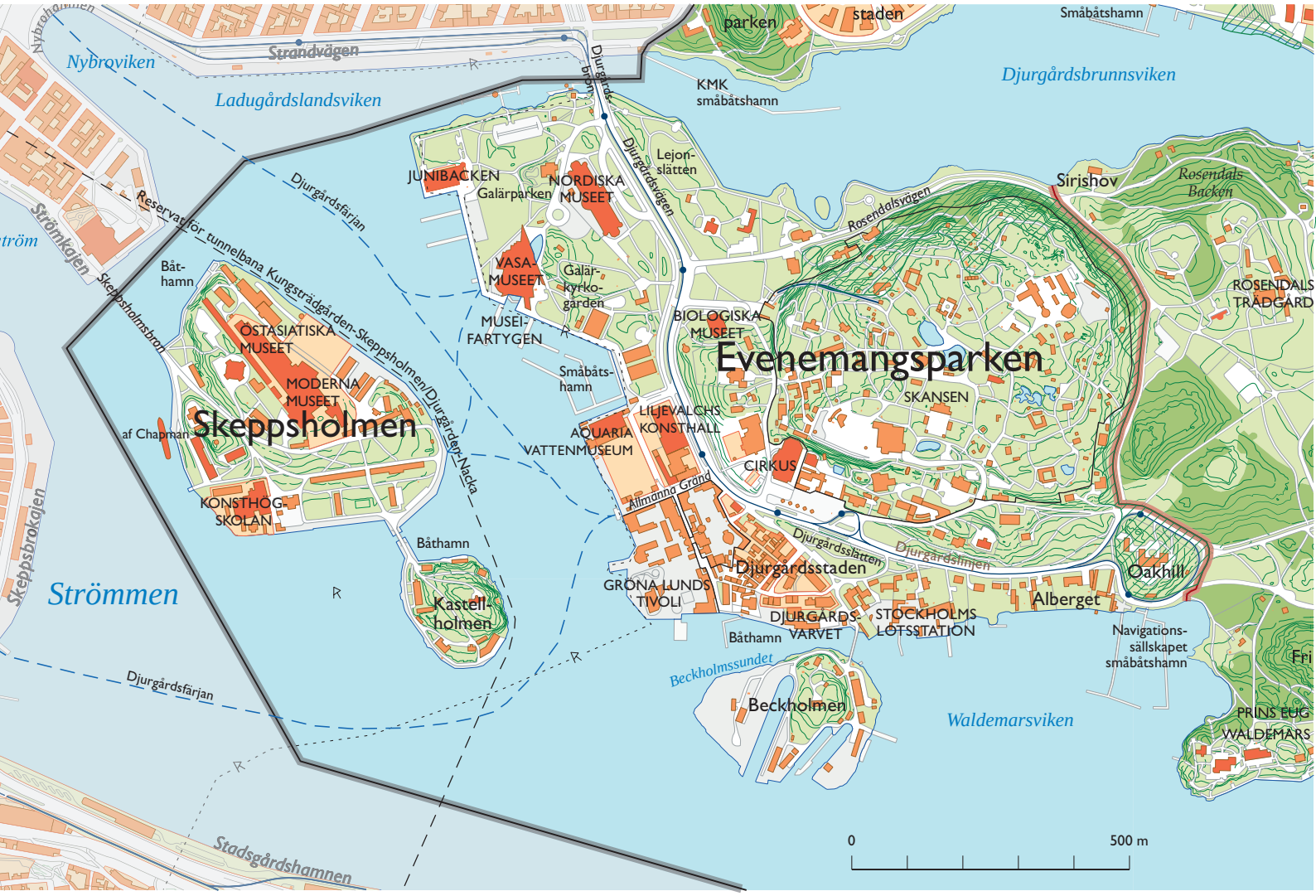

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Flertalet byggnader inom området har stort kulturhistoriskt värde. Se vidare Stadsmuseets dokumentation ”Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen”.

Områdets karaktär

Landskapet som helhet
Södra Djurgårdens tradition som nöjes- och utflyktsområde är obruten. Området utmärks av små och stora evenemangsbyggnader i samverkan med parklandskapet. De äldre träd och naturmarker som finns här, ger även landskapet karaktär av väletablerad kultur.

Stadens inre vattenrum
Evenemangsparken utgör del av Stockholms inre vattenrum mot Saltsjön och Strömmen och är synlig vida omkring. Området bidrar tillsammans med Skeppsholmen och Kastellholmen till vattenrummets natur- och skärgårdskaraktär, medan Gamla Stan, Blasieholmen, Strandvägen m.m. står för stadens mer formella, offentliga front mot vattnet.

Rekreationslandskapet

Evenemangsparken på Djurgården är sannolikt Stockholms mest välkända rekreationsområde med många besökare året runt, till både natur och kultur.

Området har många skilda rekreationsvärden och sevärdheter. Det sjönära läget, med möjlighet att ta sig till området med Djurgårdsfärja, förstärker attraktiviteten. Här finns museer, nöjesetablissemang, restauranger och evenemang som kan kombineras med promenader och sköna naturupplevelser. Kombinationen av lockande attraktioner, kultur och landskapets skönhet har få motsvarigheter. Djurgårdsbron och färjeläget vid Allmänna Gränd fungerar som huvudentréer till Evenemangsparken och Södra Djurgården.

INRIKTNING

Evenemangsparken vidareutvecklas som den nöjes- och lustpark den varit under mer än hundra år

Evenemangsparken är med sitt nöjes- och rekreationsutbud mycket attraktiv för många. Unga och äldre, hela familjer, stora sällskap, besökande, turister m.fl. - alla kan roa sig eller rekreera sig inom området.

Området är ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Hur området utvecklas har stor betydelse för besöksnäringen och Stockholms attraktivitet.

Tillsammans med museerna vid Djurgårdsbrunnsvägen hade Södra Djurgården 4,3 miljoner besökande som under 2003 betalade entréavgift i någon av anläggningarna. Det innebär att nästan vart tredje betalt besök i Stockholm skedde inom området. Om man därtill räknar in alla restauranggäster ökar antalet besökande kanske till 5,5 miljoner.

Området behöver kunna vidareutvecklas och förnyas

För att vidmakthålla områdets attraktivitet som evenemangspark behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas.

Evenemangsparken bör tåla vissa kompletteringar och förändringar, under förutsättning att dess grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden bevaras. Områden vid Galärparken och Skeppsholmsviken är exempel på platser som med fördel kan förändras.

Förslag finns att flytta Sjöhistoriska museet till Galärparksområdet, vilket skulle förstärka den unika och alltjämt levande historiska sjöfartsmiljön. På Beckholmen och Djurgårdsvarvet finns förslag att vidareutveckla det maritima arvet inom vad kommit att kallas Stockholms sjögård.

Många av verksamheterna i området har sitt största besöksantal under sommarhalvåret medan kapacitet finns att ta emot fler besökare under resten av året. Det är därför bra om användningen året runt kan öka.

Det stora trycket på områdets nyttjande innebär att även relativt små kompletteringar bör föregås av detaljplanering.

I det större vattenlandskapet
Områdets karaktär har betydelse för upplevelsen av stadens inre vattenrum med bl.a. Saltsjön och Strömmen. Det är värdefullt att området kan upplevas som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden. Detta bör inte hindra kompletteringar med väl anpassad bebyggelse och inte heller att enstaka, vackert utformade byggnader eller anläggningar som har samband med Evenemangsparkens huvudinriktning får synas på samma sätt som Nordiska museets byggnad eller tornet Breda Blick.

Nöjen och evenemang prioriteras före ny bostadsanvändning
Nöjes- och evenemangsverksamhet innebär risk för vissa störningar och olägenheter för boende inom området. Vid planering för ny användning eller när områden görs om kan aktiva beslut tas för att lokalisera verksamheter eller bostäder så att inte konflikter uppstår.

Som övergripande vägledning bör gälla att verksamheter som har betydelse för områdets inriktning bör prioriteras före ny bostadsanvändning. Lämpligheten av nya anläggningar eller förändringar av befintliga får emellertid bedömas i det enskilda fallet där risken för störningar för boende beaktas.

De offentliga rummen behöver bli mer attraktiva

Evenemangsparkens offentliga miljö mellan byggnader och anläggningar motsvarar inte områdets attraktivitet i övrigt. Den offentliga miljön är sliten och i behov av upprustning och förbättring.

Stränderna bör så långt möjligt göras offentliga och bekvämt tillgängliga.

Förbättrad kollektivtrafik

Under sommarhalvåret är trafikbelastningen till och inom Evenemangsparken svår. Det är önskvärt att göra området mer lättillgängligt, också för fler besökare.

Läget på en ö gör trafik- och parkeringssituationen svår. Detta drabbar inte enbart själva området utan också en betydligt större omgivning. Ett mål bör vara att utöka den kollektiva trafiken med buss, färja, spårvägsförbindelser och även båttrafik, helst samordnat med trafik- och parkeringslösningar som avlastar hela Djurgårdsön och Museiparken.

Ett förslag att anlägga en tunnelbanestation på Skeppsholmen och Djurgården på en ny förlängd tunnelbanelinje från Kungsträdgården till Södermalm har presenterats. Sträckningen utreds av SL. Vidare har en uppgradering av museispårvägen med förlängning till Centralen presenterats. Andra idéer har gällt parkering vid Stadsgården i kombination med personfärjor över vattnet.

En gemensam vision för området

Evenemangsparkens utveckling är beroende av många olika parters åtaganden och beslut. Att ha en gemensam vision för hur olika åtgärder kan samverka till en bra helhet är viktigt, såväl för verksamhetsutövarna i området som för staden och andra berörda parter.

Kungl. Djurgårdens Förvaltning som markförvaltare har ett särskilt ansvar inom området, och staden har som planmyndighet ansvaret för att ge vägledning för den närmare markanvändningen och bebyggelseutvecklingen. Ett 25-tal verksamhetsutövare inom området är organiserade inom Kungliga Djurgårdens Intressenter (KDI), som operativt arbetar med miljö, trafik, marknadsföring och samordning av aktiviteter. Föreningen Stockholms Sjögård – Maritim kultur arbetar för att stärka och utveckla de maritima verksamheterna.

Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras

Inslagen av äldre träd och naturmarker inom området bidrar till den historiska karaktären liksom till karaktären av byggnader och anläggningar i parkmiljö. De hjälper även till att förstärka intilliggande spridningszoner och kärnområdens funktioner som livsmiljöer för växter och djur.

På norra och östra sluttningarna av Skansenberget och inom Oakhill återfinns naturmark och vegetation som är särskilt värdefulla att bevara genom att de ansluter till det större och samlade natur- och parkområdet på Djurgårdsöns östra del. Dessa områden redovisas som glest streckad yta på plankartan.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Huvuddelen av området är ej detaljplanelagt. Detaljplan gäller för mindre områden som Djurgårdsstaden, Liljevalchs m.m.

För övriga delar gäller områdesbestämmelser för Norra och Södra Djurgården (Ob 87032). För Djurgårdsvarvet områdesbestämmelser (Ob 92111).

Skydd som byggnadsminne
Flera byggnader och anläggningar är statligt byggnadsminne: Nordiska museet, Villa Lusthusporten, Galärvarvsmuren med kastellet, Blå porten samt områdena Djurgårdsstaden och Beckholmen. Cirkus och bostadshuset på Falkenbergsgatan 5 är byggnadsminne.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller för strand och vattenområden inom 100 från strand väster om Djurgårdsbron fram till och med Wasahamnen.

Pågående detaljplanering
För kvarteren norr om Allmänna Gränd, kv Skeppsholmsviken m.fl., pågår detaljplanering för att ändra en äldre detaljplan från användning från bostäder och parkering till museum, nöjen och publika lokaler.

Detaljplanering pågår även för Djurgårdsvarvet och Beckholmen.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Huvuddelen av området ägs av staten och förvaltas av Kungl Djurgårdens Förvaltning (KDF). Stockholms stad äger mindre markområden inklusive allmän plats inom de detaljplanelagda områdena i Djurgårdsstaden.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

Skeppsholmen

VÄGLEDNING FÖR MARKANVÄNDNING OCH UTVECKLING

• Skeppsholmen ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del, se även vägledning sidorna 22-23, 26-27.

• Skeppsholmen med Kastellholmen vidareutvecklas med bevarad historisk miljö.

• Verksamheter för kultur, utbildning m.m. vidareutvecklas, liksom maritima verksamheter i anslutning till vattenrummet mellan Skeppsholmen och Evenemangsparken.

• Området utgör ett viktigt besöks- och turistmål. För att bibehålla områdets attraktivitet behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas. Det ska inte uteslutas att miljön kan kompletteras med någon enstaka ny byggnad, om den placeras och utformas med särskild omsorg.

• Öarnas helhetsmiljö – vackra kulturhistoriskt värdefulla byggnader i lummig park- och skärgårdsmiljö – bevaras.

• Öarnas rekreationsvärden – en lugn oas i innerstaden – bevaras.

• Öarnas karaktär i stadens inre vattenrum bevaras. Mot Strömmen och Gamla Stan är det känsligt med förändringar, medan vattenrummet mellan Skeppsholmen och Evenemangsparken har större tålighet.

• Vid stränderna är det viktigt att åtgärder inte vidtas som hindrar framkomligheten för allmänheten. De enstaka naturliga strandpartier som finns kvar bevaras.

Se karta sidan 66.

Om området

Området utgörs av Skeppsholmen och Kastellholmen.

Det historiska landskapet

Flottans fäste i Stockholm från 1640-talet

Skeppsholmen och Kastellholmen började användas av Flottan redan på 1640-talet. En sjudande sjöfartsverksamhet med hamn- och varvsanläggningar växte fram på öarna och på Galärvarvsområdet på Djurgården, som också kom att höra till Flottan. Skeppsholmen var en gång en av stadens största arbetsplatser. Först 1969 flyttade Flottan sin verksamhet till Muskö.

Det marina byggandet på Skeppsholmen har en obruten kontinuitet. De första byggnaderna som uppfördes var Amiralitetshuset och Tyghuset. Därefter har ett stort antal byggnader tillkommit, kajer och parker anlagts. Skeppsholmskyrkan stod klar 1842 och kastellet på Kastellholmen 1848.

Stränder och kajer har anpassats till verksamheten. Den branta klippkanten vid Moderna museet sprängdes ut som ett led i utvecklingen. Strandskoningar och stenkajer visar områdets anpassning till 1800-talets modernare flotta.

Parker har anlagts i olika perioder. Vid Långa raden anlades en landskapspark på 1700-talet, och under 1800-talets borgerliga umgängesliv anlades promenadparkerna längs kajerna mot Strömmen.

Efter Flottan har nya verksamheter flyttat in

I takt med att Flottan avvecklade sin verksamhet började kultur- och museiverksamhet flytta in på Skeppsholmen. Öarna har etablerats som ett kulturellt centrum med flera stora museer – Östasiatiska museet, Moderna museet och Arkitekturmuseet, och även med utbildningsinstitutioner som Konsthögskolan. Flera nya byggnader har uppförts.

Flottans verksamhet har ersatts med annan sjöfartsverksamhet som sjöfartsutbildning, kursverksamhet m.m. och med projekt som byggandet av briggen ”Tre Kronor af Stockholm”. Skeppsholmens västra sida är platsen för fullriggaren ”af Chapman” med hotell och vandrarhem.

Vid kajerna mot Ladugårdslandsviken ligger idag andra slags fartyg och båtar men också de med historisk prägel.

Ladugårdslandsviken med Skeppsholmen, Kastellholmen, Galärvarvet och Beckholmen utgör ett maritimt landskap med vattnet som samlande element.

Riksintresse för kulturmiljövården

Skeppsholmen och Kastellholmen ingår som särskilt värdefull miljö inom riksintresset för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”. Riksintresset är motiverat av den unika marina miljön och av öarnas betydelse för upplevelsen av Stockholm som sjöfartsstad med stadens front mot vattenrummet.

Områdets karaktär

Skeppsholmen och Kastellholmens karaktär definieras av ett tydligt läsbart marint arv med byggnader i lummig park- och skärgårdsmiljö.

Olika former av kajer och strandskoningar är en viktig del av det historiskt marina landskapet, och naturliga stränder minner om skärgårdsnaturen.

Stadens inre vattenrum

Skeppsholmen och Kastellholmen ligger centralt i Stockholms inre vattenrum och i inloppet på Saltsjösidan och är vida synliga. De är viktiga för upplevelsen av vattenrummet och ger det skärgårdskaraktär.

Öarna bidrar starkt till Stockholms historiska stadsbild. Ett flertal av de karaktäristiska byggnaderna, som Amiralitetshuset, Skeppsholmskyrkan, Kastellet och Sjökrigsskolan, utgör landmärken mitt i stadens centrala vattenrum.

Rekreationslandskapet

Stockholmarna har haft tillgång till Skeppsholmen och Kastellholmen som rekreationsområde i fredstid i över tvåhundra år. Parker och kajer erbjuder populära promenadstråk, då som nu, och idag även med kulturella upplevelser

Öarna utgör en lugn oas i innerstaden och med Kastellholmen som den ”närmaste skärgårdsön”. De är viktiga för rekreation, sommar som vinter, och är uppskattade av både stockholmare och turister.

Årliga evenemang som jazzfestivalen lockar en stor publik till Skeppsholmen.

INRIKTNING

Skeppsholmen med Kastellholmen vidareutvecklas med bevarad historisk miljö

Skeppsholmen och Kastellholmen är viktiga som besöks- och turistmål. Hur områdets verksamheter och miljö utvecklas har betydelse för Stockholms attraktivitet som kulturstad.

Genom åren har de marina byggnaderna kunnat anpassas till skiftande verksamheter, och öarna har klarat övergången från att vara centrum för flottan till att ha en i huvudsak kulturell inriktning med även nya sjöfartanknutna verksamheter. Även fortsättningsvis bör nya verksamheter som stämmer med områdets inriktning för kultur, utbildning m.m. kunna inrymmas samtidigt som byggnadernas och miljöns kulturhistoriska värde bevaras.

Att förlägga ytterligare museer till Skeppsholmen diskuteras. Det ska inte uteslutas att miljön kan kompletteras med någon enstaka ny byggnad, om den placeras och utformas med särskild omsorg.

Att vidareutveckla sjöfartsanknutna verksamheter i anslutning till vattenrummet mellan Skeppsholmen och Evenemangparken är värdefullt, och bygger vidare på den unika historiska sjöfartsmiljön.

Tillkommande verksamheter bör bidra till ett brett och varierat utbud, som ger allmänheten ökad anledning och möjlighet att besöka området året om.

Det är också värdefullt att området består som en lugn rekreativa oas i centrala staden. Vid kajer och stränder är det viktigt att åtgärder inte vidtas som hindrar framkomligheten för allmänheten.

De kulturhistoriska värdena bevaras

Byggnadsminne

Flertalet äldre byggnader, liksom Skeppsholmens och Kastellholmens helhetsmiljö, är skyddade som statligt byggnadsminne. Skyddsföreskrifter från 1993 garanterar bevarandet av ett tjugotal särskilt viktiga byggnader, liksom att öarna hålls i sådant skick att områdets utseende och karaktär inte förvanskas.

Fastighetsverket förvaltar området
Statens Fastighetsverk (SFV) förvaltar mark och byggnader på Skeppsholmen och Kastellholmen med uppdraget att ”bevara och utveckla områdets värden för kommande generationer och att göra det tillgängligt och levande i vår tid”. Som stöd för förvaltningsuppgiften har SFV ett förvaltningsprogram från juni 2006.

Öarna i Stockholms inre vattenrum

I stadens inre vattenrum bidrar Skeppsholmen och Kastellholmen med sin karaktär av vackra och kulturhistoriskt värdefulla byggnader i lummig park- och skärgårdsmiljö. Denna karaktär är viktigt att bevara. Mot Strömmen och Gamla Stan är det känsligt med förändringar, medan vattenrummet mellan Skeppsholmen och Evenemangsparken har större tålighet.

Strandskydd
Strandskydd gäller för öarna som helhet och för närliggande vattenområden. Från strandskyddssynpunkt är det viktigt att åtgärder inte vidtas som hindrar framkomligheten för allmänheten, eller som förändrar kvarvarande naturliga strandpartier.

Kollektivtrafik

Till Skeppsholmen och Kastellholmen tar man sig idag främst med kollektiva trafikmedel. Ett förslag att anlägga en tunnelbanestation på Skeppsholmen och Djurgården på en förlängd tunnelbanelinje från Kungsträdgården till Södermalm har presenterats. Sträckningen utreds av SL.

PLANER OCH BESTÄMMELSER

Detaljplan och områdesbestämmelser
Detaljplan gäller för Moderna Museet, Arkitekturmuseet och Konsthögskolan. För övriga områden gäller områdesbestämmelser för Skeppsholmen och Kastellholmen (Ob 87035).

Statligt byggnadsminne
Hela Skeppsholmen och Kastellholmen är skyddade som statligt byggnadsminne.

Strandskydd
Strandskydd enligt miljöbalken gäller för hela Skeppsholmen och Kastellholmen. I vattenområdet omfattar strandskyddet 100 m från strand.

MARKÄGANDE OCH FÖRVALTNING

Skeppsholmen och Kastellholmen ägs av staten. Området och byggnaderna förvaltas av Statens Fastighetsverk.

FEBRUARI 2008[1)]

[1)]Aktuella uppgifter om **gällande detaljplaner** och **pågående planprojekt** finns på stadens webbplats http: planer.sbk.stockholm.se

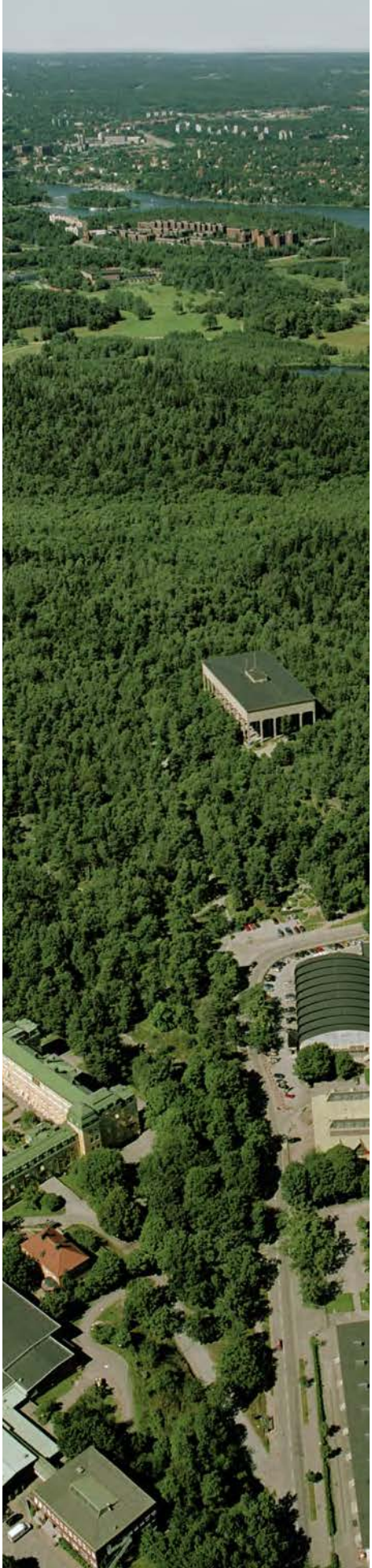

ATT GENOMFÖRA ÖVERSIKTSPLANEN

Konsekvenser – behovet av miljöbedömning

Utgångspunkter
Plan- och bygglagen ställer krav på att vissa planer ska miljöbedömas enligt regler i miljöbalken. Det gäller planer vars genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Närmare kriterier för när miljöbedömning ska avgöras framgår av miljöbalkens förordning. Länsstyrelsen ska ges tillfälle att yttra sig, innan staden tar ställning till behovet av miljöbedömning.

I arbetet med översiktsplanen har behovet av miljöbedömning preliminärt redovisats och samråd med Länsstyrelsen genomförts den 14 februari 2006.

Bedömningen, som redovisas nedan, är att något behov av miljöbedömning enligt miljöbalken av översiktsplanen inte föreligger. Stadsbyggnadsnämnden tog ställning till redovisningen i samband med behandlingen av översiktsplan inför utställning.

Behovet av miljöbedömning

Slutsats
Översiktsplanens huvudinriktning är att precisera det lagskydd som hushållningsbestämmelserna i 4 kapitlet 7 § miljöbalken ger för en nationalstadspark. Detta gör översiktsplanen för Nationalstadsparken mycket speciell och inte jämförbar med en ”vanlig” översiktsplan.

Planens vägledning för framtida beslut handlar inte om att ange förutsättningar för kommande tillståndsprövning av sådana åtgärder som kan medföra betydande miljöpåverkan.

Stadsbyggnadskontorets slutsats är att behov av miljöbedömning enligt miljöbalken av översiktsplanen inte föreligger. Denna slutsats delas av Länsstyrelsen.

Inom Nationalstadsparken, liksom i omgivningarna, kommer emellertid med största sannolikhet åtgärder att föreslås som ger anledning till att upprätta planer och program där miljöbedömning ska göras. För bedömningen av dessa ger översiktsplanen vägledning och kunskapsunderlag vad gäller Nationalstadsparkens värden.

Underlag för behovsbedömningen
– Översiktsplanen för Nationalstadsparken är formellt en ändring av Stockholms översiktsplan 99 (Öp99). Öp99 tar utgångspunkt i Nationalstadsparkens särskilda lagskydd och anger området som ett speciellt bevarandeområde som ska behandlas i en fördjupad översiktsplan.

– Nationalstadsparkens lagskydd syftar till att skydda det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Lagtexten är utformad som stoppregler för sådana åtgärder som innebär intrång i naturmiljö eller parklandskap eller som skadar det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Detta innebär i sig att tillståndspliktiga åtgärder som skulle kunna medföra betydande miljöpåverkan på Nationalstadsparkens värden inte är tillåtna.

– Översiktsplanen utgår från Nationalstadsparkens lagskydd och preciserar områdets huvudstruktur och markanvändning med stöd i förarbeten, framtaget kunskapsunderlag m.m. samt ger vägledning för framtida beslut inom den tillåtna ram som lagskyddet ger.

– I planförslaget ingår även reservat för diskuterade nya huvudvägar och spår som kan komma att beröra området. Huvuddelen av projekten är tänkta att förläggas i tunnel. Projekten illustreras schematiskt på karta, några enbart i text och för vissa redovisas alternativ el-

ler enbart en av flera diskuterade sträckningar.

Planens vägledning är ämnad till att hålla öppet för redovisade huvudvägar och spår så att de kan byggas eller byggas om i den utsträckning som det senare visar sig finnas behov av och lagstöd för. Av planen framgår att projektens tillåtlighet enligt Nationalstadsparkens lagskydd och lämplighet i övrigt skall prövas i planering enligt speciallagar och i detaljplan. Dessa planers genomförande skulle kunna komma att medföra betydande miljöpåverkan och skall då omfatta miljöbedömning med miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalken.

Översiktsplanens vägledning ger underlag för bedömning av projekten vad gäller Nationalstadsparkens lagskydd men medverkar inte aktivt med förutsättningar för kommande tillståndsprövning.

Redovisning av uppdrag om naturreservat

Stadsbyggnadsnämnden har kommunfullmäktiges uppdrag från 1993 att i samråd med dåvarande gatu- och fastighetsnämnden ta fram förslag till naturreservat eller andra relevanta bevarandebestämmelser för Norra och Södra Djurgården i samarbete med staten.

För Norra Djurgården ledde stadsbyggnadskontorets arbete redan 1995 fram till ett förslag till naturreservat med tillhörande skötselplan. Arbetet slutfördes emellertid inte eftersom Kungl. Djurgårdens Förvaltning ifrågasatt reservatsformen för Djurgårdsmark i förhållande till konungens enskilda dispositionsrätt. Arbetet med naturreservat för Södra Djurgården med Ladugårdsgärde och Kaknäs har på grund härav inte heller inletts.

Frågan om skydd enligt miljöbalken överlämnas till Länsstyrelsen

Frågan om hur friområdenas natur-, kultur- och rekreationsvärden ska garanteras långsiktigt behandlas av Länsstyrelsen i redovisningen av regeringsuppdraget att ta fram ett program för förvaltning, skötsel och utveckling av Nationalstadsparken. Enligt programmet ska en vård- och utvecklingsplan för hela området fastställas av Länsstyrelsen med stöd av markförvaltarnas program och planer samt av de kommunala översiktsplanerna. Länsstyrelsen framhåller att detta kan påverka behovet av att inrätta naturreservat i Nationalstadsparken. Av programmet framgår att Kungl. Djurgårdens Förvaltning har ställt sig avvisande till planerna på kommunala naturreservat i Nationalstadsparken.

Det är därför lämpligt att Länsstyrelsen, och inte staden, fortsättningsvis överväger behovet av skydd enligt miljöbalken för Nationalstadsparkens natur- och friluftsområden.

Närmare planering och åtgärder

Översiktsplanen ger vägledning för markanvändning och utveckling. Inom de delar av Nationalstadsparken som är mer bebyggda och anlagda, kommer planen att ligga som utgångspunkt vid detaljplanering enligt plan- och bygglagen då förändringar aktualiseras. För detaljplanering ansvarar staden.

För de större friområdena handlar det främst om att planera för rekreationsanvändning samt om vård och skötsel för att bevara och utveckla områdenas biologiska mångfald. Ansvaret för denna planering vilar främst på staten som dominerande markägare, liksom på staden inom stadens marker.

Samsyn för att utveckla Nationalstadsparkens värden

Ambitionen när det gäller Nationalstadsparken omfattar fler frågor än vad lagskyddet reglerar. Det gäller framför allt att utveckla de värden som Nationalstadsparken står för, dvs. det historiska landskapet, värden för rekreation och turism, för växt- och djurliv m.m.

I Länsstyrelsens handlingsprogram från 2006 ”Framtidens Nationalstadspark” ingår flera utvecklingsåtgärder, såsom en vård- och utvecklingsplan för Nationalstadsparken, en plan för gång- och cykeltrafik liksom för bullerminskande åtgärder m.m. Länsstyrelsen avses fungera som initiativtagare till dessa åtgärder men genomförandet förutsätter samarbete med berörda myndigheter, kommuner, markägare, förvaltare och andra aktörer.

Länsstyrelsens Nationalstadsparksråd, där också Stockholms stad är företrädd liksom Solna stad, större markägare och förvaltare samt ideella organisationer, har en samordnande och rådgivande roll i frågor som Nationalstadsparkens utveckling.

Om Nationalstadsparkens lagskydd

Utdrag från regeringens proposition 1994/95:3 Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården

Propositionen redovisar regeringens intentioner med Nationalstadsparkens lagskydd, dess bakgrund och innebörd.

Allmänt om lagskyddet

”Det starka exploateringstryck som riktas mot sådana områden och skyddsvärdenas komplexitet skapar behov av ett övergripande skydd som förhindrar en fortlöpande exploatering och fragmentisering av områdena.” (sidan 31)

”För nationalstadsparker föreslås därför gälla att idag oexploaterade områden inte får exploateras.” (sidan 32)

”Regeringens förslag innebär att områden i en nationalstadspark som idag är exploaterade även fortsättningsvis skall kunna användas för avsedda ändamål”. (sidan 1)

Om skyddet för Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården

Nationalstadsparkens avgränsning

”Det starka exploateringstrycket i Stockholmsregionen gör det ofrånkomligt att anlägga ett långsiktigt perspektiv på frågan om hur det skyddsvärda området kring Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården bör avgränsas. De ännu oexploaterade delarna av de kungliga marker som förvaltas av Ståthållarämbetet/Djurgårdsförvaltningen bör utgöra stommen av det skyddade området. Att bebyggelsemiljöer samt parker och trädgårdar av kulturhistorisk betydelse, som är belägna i omedelbar anslutning till sådana områden, bör tas med i skyddet är också naturligt.

Av den tidigare redovisningen framgår att också vissa andra mark- och vattenområden i anslutning till nu nämnda områden har betydelse som biologiska kärnområden eller som spridningskorridorer för växter och djur i denna del av Stockholmsregionen. Vattenområdena i anslutning till de skyddsvärda markområdena har uppenbar betydelse för upplevelsen av kulturlandskapet och för områdets rekreativa kvaliteter och bör därför också ingå i det skyddade området. Gärdesstaden, Storängsbotten och Stockholms stadion bör vidare, som viktiga länkar mellan Norra och Södra Djurgården, innefattas i det område som med hänsyn till sina natur- och kulturvärden ges ett samlat skydd.” (sidorna 39-40)

Konsekvenser för kommunernas planering

Delområden med skilda förutsättningar

”Natur- och kulturvärdena har olika tyngd i olika delar av nationalstadsparken. Som stöd för den tillämpning av speciallagstiftningen som regeringen förordar bör Stockholms och Solna kommuner utveckla sina översiktsplaner. I planerna bör avgränsas närmare de områden inom nationalstadsparken som bör skyddas som parklandskap eller naturmark liksom de zoner inom nationalstadsparken som präglas av en mer omfattande bebyggelse och där det behövs klara och enkla regler för nödvändiga förändringar, upprustningar och i vissa fall kompletteringar av byggnader och anläggningar”. (sidan 41)

”Det skulle föra för långt att i lagen närmare precisera markanvändning och områdesgränser. Markanvändning i stort framgår av utdrag ur den topografiska kartan (bilaga 3). Både statliga myndigheter och kommunerna har goda kunskaper om de områden det gäller och hur de bör avgränsas mer i detalj. Sådana avgränsningar sker lämpligen i samband med den vidare översiktsplaneringen enligt PBL. Det är först i samband därmed som det är möjligt att beakta de lokala förutsättningarna på sådant sätt att mer preciserade gränser kan bestämmas med utgångspunkt från bestämmelsernas syfte.” (sidan 42)

Förutsättningar för ändrad markanvändning

”Det följer av syftet med nationalstadsparken att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter ska kunna fungera bör därför i princip inte medges. Skyddet torde däremot inte hindra etablerade verksamheter inom och intill nationalstadsparken från att fungera och utvecklas i anslutning till tidigare ianspråktagna områden.

Inom ramen för skyddet bör det va-

MILJÖBALKEN 4 KAPITLET 7 §:

”Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är en nationalstadspark.

Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.”

MILJÖBALKEN 4 KAPITLET 1 §

”Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.”

ra möjligt att uppföra ett begränsat antal nya byggnader inom bostadsområdena och inom områdena med byggnader för högre utbildning och vetenskaplig forskning, museiverksamhet, idrott och rekreation. Det bör också vara möjligt att bygga om och anpassa befintliga byggnader efter verksamhetens behov. Byggnadsområdena får inte utvidgas, men väl kompletteras om kompletteringarna inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden. Ombyggnad, upprustning eller annan förändring av väg- och järnvägsanslutningarna till Lidingö och Värtahamnen-Frihamnen samt av kraftledningarna från Värtaverket motverkas inte av skyddet". (sidan 43)

"Utvecklingen i nationalstadsparken bör sammantaget inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden". (sidan 43).

"När det gäller bedömning av ett förslag om komplettering eller förnyelse av befintlig bebyggelse inom nationalstadsparken, krävs omsorgsfulla överväganden om den föreslagna åtgärden till innehåll och syfte är förenlig med nationalstadsparkens syfte. En utgångspunkt vid prövning av frågor om ändrad markanvändning ska vara att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte ska ändras samtidigt som byggnader och bebyggelsemiljöer som ingår i nationalstadsparken på sikt bör användas endast för ändamål som kan förenas med nationalstadsparkens syfte. Vid eventuell omvandling och komplettering av sådana byggnader och bebyggelsemiljöer bör särskilt uppmärksammas åtgärdernas form och skala samt att karaktären av byggnader i parkmiljö bevaras." (sidan 46)

"Förslag om tillkommande bebyggelse, anläggningar eller andra åtgärder i områden som direkt gränsar till parken, bör bedömas med utgångspunkt från att parkens natur- och kulturvärden inte får utsättas för påtaglig skada. Inverkan på ekologiska spridningskorridorer m.m. och på stads- och landskapsbilden är härvid av betydelse." (sidan 46)

Författningskommentar till lagskyddets innebörd

"Enligt andra styckets första led får de reglerade åtgärderna inte medföra intrång i parklandskap eller naturmiljö, dvs. ta mark i anspråk i de delar av nationalstadsparken som inte omfattas av tidigare exploateringar. I detta avseende utgör bestämmelsen således inte något hinder mot pågående markanvändning i sådana delar av en nationalstadspark som redan är tagna i anspråk för bebyggelse eller anläggningar. Tolkningen av vad som utgör intrång skall givetvis göras mot bakgrund av syftet med den föreslagna lagstiftningen, även om bestämmelsen inte är avsedd som ett absolut hinder mot kompletteringar i omedelbar närhet av nu befintlig bebyggelse. Sådan förnyelse av infrastrukturen i området bör vara möjlig att utföra, som sammantaget medför en förbättring av miljön inom nationalstadsparken eller som möjliggör en väsentlig förbättring för hälsa och miljö i fråga om en infrastrukturanläggning som berör parken. Det skall dock kraftigt understrykas att det inte är avsett att vara möjligt att med successiva beslut ytterligare minska de "gröna" områdena i en nationalstadspark. Innebörden av vad som kan anses vara i omedelbar närhet av nu befintlig bebyggelse bör lämpligen belysas i den översiktliga planering som berörts i allmänmotiveringen.

Andra ledet av det nu aktuella stycket innebär en skärpning av den bestämmelse som enligt 3 kapitlet 1 §[1)] gäller också för nationalstadsparker både vad gäller de åtgärder som träffas av bestämmelsen och skaderekvisitet. Det historiska landskapets natur- och kulturvärden får således inte skadas. Åtgärderna har behandlats i det tidigare. Skaderekvisitet har inskränkts från "påtaglig skada" till enbart "skada". Med begreppet påtaglig skada avses åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på de skyddade intressena eller som tillfälligt kan ha stor negativ inverkan på dessa (prop. 1985/86:3 s.171). Med skada i den nu aktuella bestämmelsen avses negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena. Vad som ligger i uttrycket historiskt landskap framgår av avsnitt 4 i den allmänna motiveringen.

Prövning enligt till naturresurslagen anknuten lagstiftning av en åtgärd i områden som gränsar till nationalstadsparken skall ske med utgångspunkt från att parkens natur- och kulturvärden inte får utsättas för påtaglig skada genom den prövade åtgärden." (sidorna 49-50)

[1)] avser 3 kapitlet 1 § naturresurslagen, numera 4 kapitlet 1 § miljöbalken.

Utdrag från Regeringsrättens domar där förenlighet med Nationalstadsparkens lagskydd prövats

Regeringsrätten har genom rättsprövning av regeringens beslut i ett antal domar prövat huruvida åtgärder inom detaljplaner är förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd.

Från dom meddelad den 31 januari 1997. Mål 1931-1996 och 1932-1996. Regeringens beslut angående detaljplan för del av Norra Länken (Norrtull - Roslagstull).

Utdraget belyser innebörden av begreppen intrång i parklandskap eller naturmiljö och skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

”Regeringsrätten finner med hänsyn till vad som sålunda förekommit anledning att först konstatera att lagtexten inte innehåller någon begränsning i fråga om skyddet mot intrång eller skada exempelvis så att detta skulle gälla bara mot intrång eller skada som är av bestående karaktär. Det finns inte heller någon regel som gör det möjligt att godkänna en åtgärd som medför intrång eller skada på den grunden att åtgärden samtidigt har positiva effekter på natur- eller kulturmiljön i andra avseenden. En annan sak är att åtminstone skaderekvisitet i sig synes lämna ett visst utrymme för att man vid bedömningen av åtgärdernas karaktär skall kunna se till helhetsverkan och således bortse från helt tillfälliga eller annars obetydliga negativa effekter.”

Från dom meddelad den 29 maj 1998. Mål nr 1190-1997. Regeringens beslut angående detaljplan för del av Kv. Ruddammen m.m.

Utdraget belyser hur den s.k. Fysikcentrums byggnad bedömts med hänsyn till intrång i Nationalstadsparkens parklandskap eller naturmiljö, samt till skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt.

”Den fråga som skall besvaras är därför i första hand om de delar av området där dessa ingrepp skall göras kan betecknas som parklandskap eller naturmiljö och – om så är fallet – åtgärderna kan anses medföra en sådan obetydlig negativ effekt att det kan bortses från dem.

I lagen eller förarbetena ges inte någon direkt definition av begreppen men i motiven (prop. s. 49) sägs att de reglerade åtgärderna inte får medföra intrång i parklandskap eller naturmiljö, ”dvs. ta mark i anspråk i de delar av nationalstadsparken som inte omfattas av tidigare exploateringar”. Helt klart är att det område som krävs för byggnaden inklusive för åtgärder, t.ex. schaktning, som avses göras i anslutning till den, ligger i en ”del” som omfattas av tidigare exploatering. Motiven för bestämmelsen ger därför närmast vid handen att det nu aktuella ianspråktagande av naturmark inte skulle hänföras till intrång i naturmiljön. Detta stöds också av motivuttalandet om att Fysikcentrum avses uppföras, eftersom det måste stått klart att detta skulle kräva åtminstone något ingrepp i naturmark. För att de områden där ingrepp kommer att ske inte skall omfattas av lagrummet krävs dock att de inte skall anses vara parklandskap eller naturmiljö. Det torde vara helt klart att de aktuella områdena inte kan anses vara parklandskap. Från detta bortses därför i detta sammanhang. Regeringsrätten finner att i begreppet naturmiljö ligger att det skall vara fråga om ett område av en viss storlek. En mindre yta med enstaka träd i en i övrigt helt exploaterad omgivning kan inte betecknas som naturmiljö. Regeringsrätten kommer därför till slutsatsen att uppförandet av Fysikcentrum inte innebär intrång i parklandskap eller naturmiljö.

Nästa fråga att besvara är då om byggnaden kan anses skada det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt. Härvid blir byggnadens storlek och synintrycket av den från olika områden inom nationalstadsparken av betydelse.

Regeringsrätten har i denna del haft tillgång till olika ritningar och illustrationer och också besökt platser inom nationalstadsparken från vilka byggnaden kommer att bli synlig. De platser som främst är aktuella är Kräftriket, Kungliga begravningsplatsen samt pelousen och koppartälten i Hagaparken.

Anmärkas skall att byggnadens svängda form gör att den knappast i sin helhet kommer i blickfånget från någon av de angivna platserna. Den är inte heller den enda byggnad som – beroende på varifrån man betraktar området – höjer sig över horisontlinjen eller framträder inom trädridån. Ett flertal byggnader har denna effekt. Vad gäller synintrycket från Kräftriket påverkas detta påtagligt av de omkringliggande anläggningarna, bl.a. den tungt trafikerade Roslagsvägen. Tillkomsten av ytterligare en byggnad, om än av betydande storlek kan inte anses leda till någon skada på de angivna värdena. Inte heller synintrycket från pelousen och koppartälten i Hagaparken torde komma att påverkas i någon omfattning. Avståndet är för långt och det finns redan ett antal andra mycket markerade byggnader som är klart urskiljbara inom trädridån. Fysikcentrum torde därför endast i marginell utsträckning förändra den-

na synbild. Sedd från Kungliga begravningsplatsen torde byggnaden komma att framträda mot horisonten över trädsilluetten. Detsamma gäller från Bellevueudden. Även i dessa fall gäller dock att den inte kommer att vara den enda synliga större byggnaden utan en av flera byggnader som framträder på liknande sätt. Sammantaget finner Regeringsrätten att tillkomsten av byggnaden inte kommer att skada det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt. ”

Andra domar där regeringsrätten prövat detaljplaner inom Nationalstadsparken – stockholmsdelen:

– Regeringsrättens dom meddelad den 21 oktober 1997. Mål nr 598-1997. Regeringens beslut angående detaljplan för Norra Länken, delen Värtan.

– Regeringsrättens dom meddelad den 29 maj 1998. Mål nr 7257-1996. Regeringens beslut angående detaljplan för del av Norra Länken (Roslagstull-Uggleviksällan-Frescati).

– Regeringsrättens dom meddelad den 18 februari 1999. Mål nr 6475-1997. Regeringens beslut angående detaljplan för kv. Fysikern m.m.

BILAGA 2

Referenser – underlagsmaterial

Handlingar under planprocessen

SAMRÅD

Förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken, stockholmsdelen. Samrådsförslag juni 2006. Stockholms stadsbyggnadskontor, SBK 2006:1.

Samrådsredogörelse september 2007. Stockholms stadsbyggnadskontor, SBK 2007:7.

UTSTÄLLNING OCH BESLUT

Förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken, stockholmsdelen. Utställningshandling mars 2008. Stockholms stadsbyggnadskontor, SBK 2008:1.

Beslut - antagande och utställning. Stockholms stadsbyggnadskontor juni 2009, SBK 2009:7.

Planer och program

Stockholms översiktsplan 99. Stockholms stadsbyggnadskontor december 2000.

Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen, RUFS 2001. Landstingets regionplane- och trafikkontor.

Nationalstadsparken. Fördjupad översiktsplan för Nationalstadsparken, Solnadelen. Utställningshandling 2007. Stadsbyggnadsförvaltningen Solna Stad.

Program för planering av området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården. September 2004. Beslut i Solna och Stockholms kommunfullmäktige.

Framtidens Nationalstadspark, handlingsprogram. Del I: Vision och förutsättningar. Del II: Åtgärder och utveckling. Länsstyrelsen i Stockholms län april 2006. Rapport 2006:11.

Skötselplan för Nationalstadsparken i Stockholm, Solna och Lidingö kommuner. Remisshandling, mars 2006. Kungl. Djurgårdens Förvaltning.

Program för Stockholms vattenarbete 2006-2015. Stockholms stad och Stockholm Vatten AB.

Vattenprogram för Stockholm 2000, sjöar och vattendrag. Faktaunderlag.

Historiska landskapets natur- och kulturvärden

Historiska landskap. Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården. Solna och Stockholms stad, 2006. SBK 2006:2

Djurgården, kungens och folkets park. Djurgårdsmarkens förändring sedan medeltiden fram till vår tid av Peter Lundevall. Stockholms stadsbyggnadskontor 1997.

Husen i Nationalstadsparken, stockholmsdelen. Stockholms stadsmuseiförvaltning 2005.

Trädgårdar och parker inom Nationalstadsparkens stockholmsdel. Stockholms stadsmuseum 1999.

*Nationalstadsparkens historiska landskap, det immateriella perspektivet.*Länsstyrelsen i Stockholms län 1999, nr 19.

Dispositionsplan för Kungl. Djurgården 1963. Upprättad av Djurgårdsnämnden.

Stockholms parkprogram. Stockholms gatu- och fastighetskontor 2006.

Östermalm parkplan. Östermalms stadsdelsförvaltning och Stockholms gatu- och fastighetskontor 2002.

Stockholms sociotopkarta. Översiktlig redovisning av friytornas sociala och kulturella värden. Stadsdelsområdena Norrmalm och Östermalm. Stadshyggnadskontoret augusti 2004. Tillgänglig på webbplatsen www.stockholm.se under Stadsplanering

Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur. Biotopkarta. Åtgärder för att stärka spridningsvägar och buffertzoner. Stockholms stadsbyggnadskontor oktober 1997, SBK 1997:8.

Stärkta spridningsvägar och samband mellan Norra och Södra Djurgården. Stockholms markkontor maj 2006.

Landskapsekologisk analys av Nationalstadsparken. Länsstyrelsen i Stockholms län 2006. Rapport 2006:13.

Nationalstadsparken – mål och riktlinjer för skötsel av park och natur. Länsstyrelsen i Stockholms län 1999. Underlagsmaterial nr 18.

Övrigt

Regeringens proposition 1994/95:3. Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården.

Regionala cykelstråk i Stockholms län. Vägverket rapport 2001:0463.

Cykelplan för innerstaden 2006. Stockholms trafikkontor.

Nationalstadsparkens lokala tillgänglighet. Länsstyrelsen i Stockholms län 2006. Rapport 2006:12.

Tillgänglighetsplan för Östermalms stadsdelsområde. Stockholms gatu- och fastighetskontor 2004.

Nationalstadsparken, uppdatering av bullerkartläggning inom Solna och Stockholms stad. ÅF-Ingemanssons AB 2007.

Stockholms tysta, gröna områden – ljudnivåer och inventering. Naturvårdsverket rapport 5331. April 1005.

Skeppsholmen - Kastellholmen, Stockholm. Förvaltningsprogram fastställt april 2007. Statens fastighetsverk.

BILAGA 3

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN
Planavdelningen
Claes Halling
08-785 54 19

GRANSKNINGSYTTRANDE

Datum
2008-06-13

Beteckning
401-08-22065

Stockholms stadsbyggnadsnämnd
Registraturen
Box 8314
104 20 STOCKHOLM

Stadsbyggnadskontoret
Inkom 2008 -06- 19
Reg.
Dnr: 1998-02183-57

Förslag till översiktsplan (fördjupning) för Nationalstadsparken – Stockholmsdelen, Utställningshandling mars 2008

Stockholms stad har överlämnat ett förslag till fördjupning av översiktsplan för Stockholms del av Nationalstadsparken i samband med utställning enligt 4 kap. 6§ plan- och bygglagen (PBL). Länsstyrelsen har 2006-11-05 lämnat ett samrådsyttrande över en tidigare version av planförslaget.

Vid utställningen begränsar Länsstyrelsen granskningen till om förslaget inte tillgodoser riksintressen, om förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm inte följs, om frågor som angår två eller flera kommuner inte samordnats på ett lämpligt sätt samt om bebyggelse blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Nedanstående frågor kan leda till att Länsstyrelsen enligt 12 kap.1 § PBL kan komma att pröva stadens beslut att anta detaljplaner eller områdesbestämmelser.

Granskningsyttrandet ska enligt 4 kap. 2 § PBL fogas till översiktsplanen.

Länsstyrelsen har under utställningstiden gett Banverket (Östra banregionen), Försvarsmakten (Livgardet) och Vägverket (Region Stockholm) tillfälle att lämna synpunkter på förslaget.

Skärgården - Mälaren /riksintresse

Stockholms skärgård samt Mälaren, även delarna inom Stockholms stad, omfattas av de särskilda hushållningsbestämmelserna i 4 kap. i miljöbalken. Dessa områden är med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma tillstånd i dessa områden endast om det kan ske på sådant sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Bestämmelsen utgör enligt lagtexten dockinget hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet. Enligt Länsstyrelsens uppfattning är undantaget tillämpligt i här aktuellt område.

I översiktsplaneförslaget omnämns inte nämnda riksintresse. **Översiktsplaneförslaget bör kompletteras med skrivningar om bestämmelserna enligt 4 kap.miljöbalken.**

Bebyggelse inom Nationalstadsparken och värdefulla natur- och kulturmiljöer / riksintresse

I förslaget till översiktsplan redovisas två områdeskaraktärer som utgår från idag pågående markanvändning. Fyra områden redovisas utgöra parklandskap och naturmiljöer. De avses vara skyddade mot intrång genom Nationalstadsparkens lagskydd. Markanvändningen inriktas mot friluftsliv och rekreation med bevarande natur- och kulturvärden.I planen anges också att kompletteringsmöjligheter förbyggande ges inom sex områden som idag utgör mer bebyggda och anlagda områden. Dessa områden utgör sådana zoner inom Nationalstadsparken som, enligt förslaget, kan förändras och kompletteras med ny bebyggelse och anläggningar under förutsättning att detta inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Enligt Länsstyrelsens uppfattning hade det varit önskvärt med tydligare riktlinjer för förändringar och upprustning av kulturmiljöer samt tydligare vägledning för markanvändningen speciellt inom Vetenskapsstaden och Evenemangsparken. Det hade även varit önskvärt att översiktsplanen varit vägledande om tillståndsprövningar av tillfälliga publika anläggningar bl.a. på Södra Djurgården.

För att ännu bättre tillgodose det övergripande syftet att bevara områdets kvaliteter för framtiden anser Länsstyrelsen vidare det önskvärt att behovet av utveckling av spridningszoner mellan Nationalstadsparken och dess omgivningar samt inom Nationalstadsparkens gröna midja lyfts fram i översiktsplanen. Det bör här särskilt framhållas att det i planen tydligare borde framgå hur den viktiga ekologiska länken förbi Gärdesbebyggelsens ”getingmidja” kan bibehållas och helst stärkas då denna enligt stadens egna redovisningar successivt försvagats under senaste seklet. Syftet redovisas, men konkreta förslag saknas.

Länsstyrelsen kan konstatera att avvägningen mellan att göra översiktsplanen till ett instrument som håller under en lång tid och samtidigt ge klara och enkla hållningsregler för nödvändiga förändringar, upprustningar och i vissa fall kompletteringar av byggnader och anläggningar inte är lätt. Planen ska vara entydig övergripande och bör då inte i alla delar vara för detaljerad. Den nu föreliggande planens översiktliga karaktär gör att konsekvenserna fullt ut inte kan förutses vilket påverkar planens värde som underlag för en detaljplan och/eller tillståndsprövning. Som vägledning för tillämpning av lagskyddet redovisar översiktsplanen en gräns/ markering mellan de områden som utgör naturmiljöer och parklandskap och de delar av Nationalstadsparken som är mer bebyggda. Denna uppdelning ger ett underlag för kommande prövningar av åtgärder inom parken. Länsstyrelsen vill dock framhålla att lagtexten i 4 kap. 7 § miljöbalken omfattar hela parken. De mer exakta avgränsningarna av de olika delområdena och dess innehåll måste göras i samband med kommande detaljplanering och tillståndsprövning utifrån lagens formulering.I detta sammanhang vill Länsstyrelsen särskilt peka på att det är ett starkt samhällsintresse att området för vetenskap och forskning kan utvecklas. **Länsstyrelsen förutsätter att hänsyn till de nämnda miljöerna kommer att beaktas i eventuellt efterföljande detaljplanering och tillståndsbeslut, så att kommande bebyggelse, anläggningar eller andra åtgärder utförs på sådant sätt att riksintressena tillgodoses. Viktigt att området i första hand utnyttjas för utveckling av kunskapsinstitutionerna, m.h.t. det mycket begränsade utrymmet.**

Bebyggelse vid miljöstörande verksamheter / hälsa och säkerhet / miljökvalitetsnormer

Förslaget till översiktsplan redovisar i mycket liten omfattning olika miljö- och riskfrågor och gällande miljökvalitetsnormer som är viktiga att uppmärksamma i eventuellt efterföljande planläggning och tillståndsprövning. **Länsstyrelsen förutsätter att störningar, risker och miljökvalitetsnormer kommer att beaktas i eventuellt efterföljande detaljplanering och tillståndsbeslut, så att kommande bebyggelse, anläggningar eller andra åtgärder som utförs inte blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa och säkerhet eller till risken förolyckor, översvämning eller erosion.**

Infrastrukturutbyggnader inom Nationalstadsparken / riksintresse

Förslaget visar reservat för diskuterade huvudvägar och spår enligt Översiktsplan99 samt tunnelförläggning av Roslagsvägen och förlängning av tunnelbanan från Kungsträdgården. Det är en redovisning av vad staden angett i andra sammanhang utan att ta ställning till om projekten ska genomföras eller om de är förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd. Eventuellt kommande utbyggnader prövas i särskild ordning genom egna planer och tillståndsprocesser. Inom Nationalstadsparken finns anläggningar för distribution av fjärrvärme, el gas o.d.. Vissa av dessa anläggningar utgör delar av större system som betjänar stora delar av staden och regionen. Dessa viktiga funktioner behöver även kunna utvecklas framöver. Inte heller här ger översiktsplanen vägledning om befintliga anläggningarna eller eventuella utbyggnader är lämpliga och förenliga med Nationalstadsparken.

Det är inte idag möjligt att överblicka de anspråk på förändringar i infrastrukturensom kan komma att väckas framöver och därför inte möjligt att redovisa slutgiltiga sträckningar och vilka områden som kan komma att beröras. Det vore önskvärt om översiktsplanen kompletteras med scenarios som beskriver hur behov avnödvändig infrastruktur kan tillgodoses samtidigt som parklandskap och naturmiljö kan bevaras på bästa vis. Utbyggnader får när så blir aktuellt prövas i detaljplaneläggning samt i särskild ordning enligt speciallagstiftningar. **Länsstyrelsen utgår från att hänsyn till de Nationalstadsparkens värden och förutsättningar kommer att beaktas i eventuellt efterföljande detaljplanering och tillståndsbeslut för erforderliga infrastrukturanläggningar, så att dessa utförsså att riksintressena tillgodoses.**

Nationalstadsparkens avgränsning / riksintresse

Gränsen för Nationalstadsparken är till största delen helt given och inte ifrågasatt. På några ställen råder osäkerhet. Inom Stockholm har gränsdragningen vid bl.a. Husarviken diskuterats. Länsstyrelsen har tidigare konstaterat att tolkningen av olika kartor där Nationalstadsparkens gräns framgår, inte i alla delar är förenliga bl.a. beroende på grundkartornas olika framställningssätt. Länsstyrelsen gjorde då den bedömningen att gränsfrågan behöver preciseras och att detta bör ske i samband med att fördjupning av översiktsplanen för Nationalstadsparken tas framsåväl inom Solna som i Stockholms stad.

Länsstyrelsen har ingen invändning mot på vilket sätt Nationalstadsparkens gräns redovisats i översiktsplaneförslaget.

Miljöbedömning

Stadsbyggnadsnärnnden har bedömt att något behov av miljöbedömning enligt miljöbalken av översiktsplanen inte föreligger. Nationalstadsparkens lagskydd syftar till att skydda det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Lagtexten är utformad som stoppregler för sådana åtgärder som innebär intrång i naturmiljö eller parklandskapet eller skadar historiska landskapets natur- och kulturvärden. Detta innebär att tillståndspliktiga åtgärder som skulle kunna medföra betydande miljöpåverkan på Nationalstadsparkens värden inte är tillåtna. Översiktsplanen utgår från Nationalstadsparkens lagskydd och preciserar områdets huvudstrukturoch markanvändning samt ger vägledning för framtida beslut inom den tillåtna ram som lagskyddet ger. Den vägledning som planen ger för eventuell kommande infrastrukturanläggningar är att de kan byggas eller byggas om i den utsträckning som de senare visas finnas behov av och lagstöd för, efter särskild prövning enligts peciallagstiftning eller detaljplan. Dessa planers genomförande skulle vid en miljöbedömning då kunna komma att medföra betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen har i detta speciella fall inget att invända mot ett sådant resonemang.

Upplysning

Regeringen har nyligen remitterat ett förslag till ändring av bestämmelserna om nationalstadspark i 4 kap 7 § för att under vissa förutsättningar kunna möjliggöra tillfälliga åtgärder. Enligt förslaget ska Länsstyrelsens besluta om vård- och skötselplaner för parken där många frågor som inte går att reglera i en fördjupad översiktsplan kommer att hanteras.

I den slutliga handläggningen deltog tf länsöverdirektör Rutger Öijerholm, beslutande, miljödirektör Lars Nyberg, plandirektör Inger Holmqvist och planchef Claes Halling, föredragande

Rutger Öijerholm

Claes Halling

© Stockholms stadsbyggnadskontor

Lay-outarbete:	Gunilla Lundstedt och Cristina Björn
Foton:	Där det inte anges vid bilden: Stockholms stadsbyggnadskontor, InfoBild genom Lennart Johansson
Kartor i rapporten	Gunilla Lundstedt
Plankartan:	Gunilla Lundstedt Plankartans bakgrund utgörs av Stadskartan framtagen av Stockholms stadsbyggnadskontor
Tryckt av:	Edita Västra Aros AB

Rapporten försäljs på Stadsbyggnadsexpeditionen, Fleminggatan 4
Rapporten finns på stadens webbplats www.stockholm.se/TrafikStadsplanering/Stadsplanering/Oversiktsplanering/Nationalstadsparken

SBK 2009:6
www.stockholm.se